

Luceafărul

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **40** (763)

Miercuri, 8 noiembrie, 2006

Astfel, ne pomenim în fața unei mari dileme: a fost *Miorița* scrisă de mai mulți sau de un singur om? De un poet, de cel mai mare poet al neamului, care, pesemne, nici nu-și prea dădea seama că este poet și că ceea ce naște cugetul lui va străbate secole. Cum o fi arătat? De prin ce părți o fi fiind? Cum l-o fi chemând pe acel bade de demult? Pierdut în adâncul vremilor, acest poet anonim, acest geniu este nașul nostru al tuturor, el punând primul umărul la formarea identității noastre naționale.

ion druță

marius marian
șolea

Tânjim după o proză aticistă, solidă și penetrantă. Destul cu asiani-mul manierist, dibuitor și hizofren! Ne-am săturat de narcisismul autorilor imberbi, de exhibiționismul subcultural al prelinșilor romancieri. Vrem să reinstaurăm tensiunea dintre apolinic și dionisiac, vrem să reînviem sprinteneala prozei scurte, a scurtmetrajului. Romanul trebuie dus de urgență la terapie intensivă și vaccinat împotriva pornografiei cu buget lingvistic redus. Cuvântul tare trebuie absorbit în text, altminteri ne complacem în teribilismul spermatico-menstrual.

vizor

Întrebați-l
pe „Liviu Turcu“!

pag. 2

bogdan ghiu

cronica literară

Ironie și detașare

valeria manta-tăicuțu

pag. 5

Întrebați-l pe „Liviu Turcu“!

bogdan ghiu

Cine e Liviu Turcu? Nimeni (în sensul „tare“, ontologic strict, al termenului). Și totuși publică și semnează în presa românească, reușind chiar să mute (sau să oprească) din (în) loc munții și dâmburile aluvionare ale politicii dâmbovițene, în tentativele ei căzute, penibile de vărsare în sistemul fluvial (canale și canalicule, ecluze și estuare) al marii politici, la fel de „algoritmice“, europene.

Liviu Turcu nu este nimeni. Sau este, din moment ce semnează: Nimeni. Liviu Turcu este „Liviu Turcu“, o semnătură, o „sursă“ în plus și atât. Poate fi dovedită existența lui în carne și oase? Se poate demonstra, *juridic* (fie și doar pentru atribuirea drepturilor de autor), cu acte în regulă, că el „Liviu Turcu“, dacă există, este totuna cu Liviu Turcu (dacă și acesta există), fiind totodată și aceeași persoană (juridică) cu cel care semnează „informări patriotice“ în *Jurnalul național*? Cum a primit Marius Tucă incendiara dezvăluire despre Varujan Vosganian, din a cărei principală alegație, spre mirarea de bun-simț a lui Ion Cristoiu (la „Sinteza zilei“), a făcut, fără să clipească a semn de întrebare, titlu de pagina întâi? Pe ce canale i-a parvenit mesajul? De la canal? Prin e-mail? Prin T.O.? Și poate să jure Marius Tucă cu mâna pe credibilitatea *Jurnalului național* că „Liviu Turcu“ este chiar Liviu Turcu și, totodată, totuna cu semnatarul articolului semnat „Liviu Turcu“? Cum poate temerara, dar atât de fragila presă românească să-și permită a-și baza adevărurile, ambiția de adevăr, *prezumția de credibilitate* pe semnături

și pe identități literal dubioase, *neverificabile, neidentificabile, im-probabile*?

Solicit Clubului Român de Presă, pentru îndiguirea, dacă nu pentru stăpînire a unei practici pe cale de a cuceri, ca o eczemă, presa românească, să-i solicite directorului editorial al *Jurnalului național* să probeze atât *autenticitatea persoanei „Liviu Turcu“*, cât și a *semnăturii „Liviu Turcu“*. Deocamdată, acesta este o simplă *identitate virtuală*, o *biată semnătură electronică* perfect manipulabilă, o „sursă“ inverificabilă și necreditabilă de adevăr. Autenticitatea se probează cu *persoana*. Cine este, de fapt, „Liviu Turcu“? Câți? Dacă, Doamne ferește, într-un moment de reverie, Marius Tucă își va fi trimis un e-mail iscălit „Liviu Turcu“? *Lavorare*, se știe, *stanca*.

Situația adevărului și a informației, în România de azi, a devenit halucinantă și intolerabilă. Opinia publică este obligată să danseze pe sârmă, deasupra prăpastiei, departe de solul tare și ferm al realității, suspendată caraghios, ca un clovn, între surse inverificabile (adevărute oracole) care fac trimitere „pe cuvânt de onoare“ (care?) la arhive la fel de inverificabile, cu țintă însă spre persoane de fiecare dată publice, verificabile. Suntem prinși între coperte de ceață și întuneric, între trecut și trecut (aceleași), și prin distribuția aceasta strategică, Securitatea continuă - aici nu mai este nevoie de nicio dezvăluire, ci doar de trezie - să ne conducă și să ne decidă destinele. Chiar dacă (și când) are dreptate, nu contează, adevărul e viciat, falsificat la sursă: „sursele“ se comportă „meta-referențial“, narcisic, admirându-și frumosul, nemuritorul chip (pe care noi, ceștilalți, nu apărem nici măcar ca un rid) în oglindă, când „dezvăluie“ dezgroapă nepedepsiți (ba chiar acla-

mați!) o realitate tocmai de ei produsă, *informație* ucisă și îngropată. Câci numai ei știu unde să gropile clandestine în care și azi zăcem îngropată, copii și nepoții noștri.

Trăim, cu concursul frenetic al presei, în plină sarcasmică irealitate: singurii deținători ai adevărului sunt cei ce l-au produs, securiștii. Singurii mari de care suntem îndemnați să ascultăm, ca temă pentru adevăr, nu sunt martirii, ci *martirizării*. *continuitatea* nezdruincată, vertiginoasă (până

vizor

fuziune) dintre *informația secretă*, și producător deținătorii, emițătorii ei, și *informația publică*, colportorii ei (simple rele de amplificare și reducădanță, „material tehnic“, nu conștiințe), aruncă aer presa și ne spulberă pământul de sub picioare. Noroc cu *plasa salvatoare*, în *extremis*, a securiștilor, „de bine“ sau „de rău“, care-și continuă întesificat, slobod, opera de „poliție politică“, democrație însă, la lumina zilei de data aceasta, prin intermediul jurnaliștilor liberi, subminând orice posibilitate de temelie. Presa este, azi, *acoperirea* perfectă „agenților de adevăr“. Ce ridicol era Ceaușescu!

Așa că, dacă vreți să vă măritați fata, să vă curățați mașina, să alegeți între un detergent și altul sau între vin și bere, pentru orice decizie, așadar, care trebuie să o luați - întrebați-l pe „Liviu Turcu“. Știe totul - doar a participat la facerea și desfăcerea lui - și va va răspunde negreșit, dar numai la momentul potrivit și, evident, în mod public: în *prezenta* românească. Dezvăluind ce a îngropat!

Într-o țară de „surse“, adevărul e viitură, iar realitatea plutește în derivă, amenințând Europa. Așa da năvălirea barbară: a informațiilor scăpate de sub buoi!

De ce n-am înnebuni, de ce n-am ucide absurdul?

BANCA COMERCIALA ROMANA
Sponsorizare de la Banca Comerciala Romana

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoreactor)
Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România NU și de la Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calca Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calca Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001

Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.

Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1,

Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box

33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail:

abonamente@rodipet.ro. subscriptions@rodipet.ro

sau on line la adresa www.rodipet.ro

stelian tăbăraș

Din noiembrie, anul literar 2006 trage a... bilanț. Nu am o privire de ansamblu asupra produțiilor sale concrete, ce se vor înfățișa, în cea mai mare parte, la târgul de carte „Gaudeamus“ de la București. Unele tendințe s-au văzut însă de anul trecut: regenerarea genurilor narative, a povestirilor, a romanului de construcție. În fond, și gnoseologic această regenerare e în firea lucrurilor, de vreme ce (în special) limba română posedă vreo șase-sapte timpuri verbale trecute - însă doar trei prezenturi și un singur viitor (viitorul anterior e... viitor doar în cazuri speciale, el este un trecut de

nocturne

anterioritate față de un viitor real sau virtual). Revenind la situația literaturii, trebuie să mai precizăm că resuscitarea speciei numită roman istoric sau proză istorică în genere nu pare a mai avea loc în creația literară contemporană. Sunt sentimente și modalități ale evocării pe care creațiile le-au cucerit definitiv: ironia, spiritul parodic, persiflarea „purismului“ literaturii istorice (nu întotdeauna binevenită). Fenomenul nu e, desigur, doar românesc. Într-o anumită fază a ei, literatura și-a „întărit oasele“ la focus subiectelor istorice, multe capodopere marcând în felul acesta firul literaturii universale (de la V. Hugo, Tolstoi etc. până la cei mai „popolari“ contemporani - evident americani -, precum Dan Brown, Elisabeth Kostova ș.a.). „Istoricul“ se mai salvează astăzi doar învăluit de fantastic, mitic, simbolic, eventual prin accent etnic. Revenim cu plăcere la Vasile Voiculescu, Ștefan Bănuțescu, Mircea Eliade, dar nu și la Sadoveanu, Delavrancea, Camil Petrescu („Un om între oameni“)...

Toamnă și cărți

Dar să privim *revenirea* (care, în fond, a loc și în alte arte: în arta plastică se revine figurativ, în muzică la melodie...) și sociologic prin fenomenul lecturii, implicat al difuzării de carte. Rău-famatul „triunghi“ al amorului burghez ar fi benefic dacă treimea ar fi autor-critic-agen literar. Ultimul element e destul de firav în literatura română, în „administrarea“ ei, rolul fiind îndeobște preluat de edituri, librării, câteodată de critici literari. Dar recenzii sau criticile literare nu au rolul „tragerii de concluzii“ și rareori recomandă cartea spre lectură, spre a nu cădea în „impresionism“ și a nu primi epitetul „critică de întâmpinare“. Sondajele despre literatură sunt rare - azi, când, în alte domenii, oficiile de sondaje se calcă în picioare. Cele câteva întrebări puse în treacăt, pe stradă sau într-o librărie, sunt vizibil marcate de aleatorii.

Poate că, pe moment, printre cele „de făcut imediat, s-ar impune un riguros și substanțiat „Premiu al Cititorilor“, valoros și din punct de vedere pecuniar. La rezultanta ce ar determina acordarea acestui premiu ar trebui să contribuie și școlile cu profil umanist, facultățile de literatură pedagogii și profesorii de limba și literatura română, dar și cei care au mai mult „timp pentru citit“, de exemplu pensionarii. Eșantionul literar avut în discuție ar trebui să includă *câțiva ani consecutivi*, nu doar anul în curs. După câte ediții - făcându-se publică și lista nominalizării - n-am mai fi în situația de azi, când ne întrebăm: „Oare cine a luat premiul literar acum patru-cinci ani și ce s-a ales de cărțile premiate?“, iar editurile ar putea să reediteze rapid cărțile deținătoare ale unui „premiu al cititorilor“. Lucrurile nu sunt chiar atât de complicate cum par la prima vedere această sarcină și-ar putea-o asuma din timp și o revistă literară sau de cultură, iar utilizarea tot mai largă a Internetului ar face subiectul mai puțin - cum spune poetul - „de neatins“.

la limită

Jn autor francez - filosof al societății, politolog - scria, acum aproximativ trei decenii, despre cultura de mase, că ea este orice, numai cultură nu; încălta afirmația sa era justă, dar aceasta nu diferent de circumstanțe și condiții. În fapt, ce este cultura de mase? Cartea respectivului autor nu își propunea să răspundă la o astfel de întrebare, dar soluția problemei se impunea de la sine: ea - această presupusă formă de cultură sau incultură - nu este nici mai mult, nici mai puțin decât civilizația. Niciunele dintre metodele istorico-politice, sociologice, de antropologie filosofică ori investigațiile filosofice ale comportamentului uman nu au șanse de a se strage erorii și confuziei dacă nu sunt făcute în unghiul unei clare distincții între cultură și civilizație. Abordări ce iau ca bază concepții care pot fi socotite identice, ale domeniului științei, conduc invariabil, în gândirea ultimelor decenii, la rezultate cu totul opuse, pentru că, pierzând impresia de a viza aceeași realitate, pierd o dată cultura și a doua oară civilizația. Dacă ar putea să pară simple teorii, tratări științifice cognitive, fără consecințe și ecouri pragmatice, însă, întrucât din deducțiile obținute pe baza unor idei confuze, dar acoperind spații

Civilizația contra culturii

Marius Traian
Pragomir

de manifestare a umanului, se nasc idei contradictorii, vom fi obligați, în măsura în care dorim să atingem o percepere obiectivă a dinamicii politico-istorice, să recunoaștem că cultura agitație a lumii actuale provine din incapacitatea epistemologică a prezentului de a distinge fenomenul cultural de actul de civilizație și de a parveni, din această cauză, la constituirea unui conflict sever, încercat de grave rezultate, între două dintre celelalte realități constitutive ale condiției umane, respectiv cultura și civilizația.

Am afirmat - pentru prima dată în urmă cu peste douăzeci de ani - că politica este, în esența ei, transferul culturii în civilizație. Politică proastă - ori incapacitatea politică - rămâne în continuare contaminarea civilizației cu incultură sau, mai stupid, mai nefericit ca fapt, lansarea civilizației împotriva culturii. Cultura pare a fi un produs aristocratic, o creație realizată, ca în epoca creației, pe suport individualist, într-un mod universal - civilizația este un produs colectiv a cărui sferă de aplicație privește grupul, structura umană parțializantă, ca difuzie orientată ori, eventual, restrictivă, permițând cuprinderea doar a unui segment istoric. Prin urmare, politica este una dintre cele mai proaste pe care le-a cunoscut istoria.

Vorbim despre idealurile democratice ale prezentului - ele sunt autentice, ca fapte de civilizație, dar sunt autentice acum, în spațiul istoric al ultimelor decenii. Cultura democratică se naște în Atena lui Solon - prin politica lui Pericle ea devine baza civilizației elene clasice. În lumea antică greacă o tendință culturală devine un fapt de civilizație. La Roma, organizarea democratică - atâta cât a ajuns să își constituie acest cel mai important stat, și model statal, al istoriei - este rezultat din luptele extrem de dure dintre triburile și plebe. Când, în Republica Romană, aristocrații au manifestat o voință democratică deschisă, destinul lor s-a încheiat, nu rareori,

prin asasinat, precum în cazurile Tiberius și Caius Orachus. Partidul popular roman este apoi condus de un alt mare nobil, Caius Iulius Cezar, obligat - poate - la război civil și a cărui viață este, și aceasta, violent suprimată. În Occidentul modern condiția umană se dovedește, până de curând, inseparabilă de colonialism, de războiul de agresiune, de lichidarea populațiilor autohtone ale continentelor nou descoperite, de sclavie. Democrația nu se instituie în calitate de ideal ce se afirmă de la sine, cu perfectă limpezime, spiritului uman, ci drept obiectiv politic impus în luptele de stradă din Marea Britanie a secolului XIX, în revoluțiile succesive care marchează istoria Franței, în conflictele interne conducând la unificarea Italiei sau la începutul lichidării discriminărilor, consecutive abrogării sclaviei, în Statele Unite. Cu excepția unora dintre cetățile gercești ale Antichității, în întreaga lume politica a încercat să restrângă transferul adevăratei culturi în civilizație. Ceea ce astăzi numim idealurile și valorile lumii noastre sunt preschimbarea civilizației, evoluția impusă cu forța a civilizației, înfrângere a politicii ca activitate instituțională. Șocul civilizațiilor, dacă el se va produce la scară planetară, va fi consecința faptului că aceste civilizații, între care va izbucni războiul, nu au încorporat în ele culturi, ci s-au organizat pe baze politice care s-au disociat de cultură, neîmplinind,

astfel, scopul real, superior, al politicii.

Jean Jacques Rousseau consideră evoluția tehnicii și artelor în istorie ca fiind distructivă, detrimentală pentru condiția umană a omului. Ceea ce trebuie să se întâmple, pentru adevărata împlinire creativă a omului, este revenirea sa la natură. Intrarea în evoluție, părăsirea Edenului, a paradisului inocenței, primii oameni o comit sub atracția cunoașterii binelui și răului. Înaintea păcatului originar, omul se situase, îi fusese permis a se afla, „dincolo de bine și de rău“. Rousseau și Nietzsche doresc, amândoi, să creeze o lume a oamenilor absolviți de obligația continuă a alegerii între bine și rău - atât doar că primul aspiră la o stare de împlinire a sentimentului și de cunoaștere genuină, de trăire simplă naturală, prin educare în spirit firesc, universalist, iar cel de-al doilea alege o cale a puterii care, pretinzându-se mai mult decât umană, ajunge să nu mai conțină, în sine, absolut nimic uman. Calea experienței firești, prin iubire, emoție, sentiment este una a creației și, implicit, a culturii. Voința de putere, a supraomului, este una a civilizației ruptă de cultură - elementele culturii sunt, oricum, pretinse de Nietzsche a avea un rol pur biologic, adaptiv. Aceeași idee - a revenirii la o existență care precede disjunția introdusă în spirit de conștiința propriului păcat - sădită în solul culturii, produce concluzii și efecte cu totul contrarii în raport cu unele rezultând din proiecția extra-culturală a unui nou model de civilizație, deci a unei forme de putere.

Politica poate conecta eronat - ori deconecta. ceea ce este același lucru - cultura de civilizație sau profita de confuzia creată pe acest teren, inclusiv de unele genii de primă valoare și mărire, ceea ce este intens nociv, generând mari prejudicii umanității sau națiunilor. Politica poate fi încă mai prejudiciabilă oamenilor: lansează, așa cum se întâmplă acum, civilizația împotriva culturii - civilizația structurată ca anticultură, deci drept amoralism, consumism, cult al materialității ființei, negare a spiritului, pretenție a îndreptării la exprimare agresivă, inechitate în distribuirea a ceea ce ar fi trebuit să fie legalitatea.

acolade

Sunt un om norocos

marius
tupan

Așa cum citiți: sunt un norocos. Mulți, care-mi știu activitatea, vor zice de îndată: ori nu mai e întreg la minte, ori are tulburări de caracter de aruncă astfel de cuvinte! Cum adică, nu primește nicio subvenție de la Ministerul Culturii pentru „Luceafărul“, de a ajuns să întindă mâna la capul podului pentru a ține revista în viață, nu i se finanțează trilogia de undeva și el se crede un ales.

Da, dar câți s-au născut în județul Mehedinți, acolo unde, în timpul războiului, profitând de faptul că localitatea sa se afla într-un crater și că războinicii nu se abat pe căi periculoase, un primar dibaci a arat toate drumurile ce se îndreptau spre Scorila, pentru a-și pune săteni la adăpost. I-a apărât de moarte, izolându-i. Iluzii! Numai că această bravură a declanșat operațiunea mea narativă, **Batalioanele invizibile**, întinsă acum pe 800 de pagini.

Tot acolo, în Mehedinți, o altă persoană, pre numele ei Ștefan Odoleja, i-a netezit calea lui Norbert Wiener spre Premiul Nobel, inspirându-se din scrierile conjuđețeanului meu. Dacă savantul de la Dunăre era atât de risipitor, am considerat că-i momentul să mă înfrupt și eu din bogățiile minții sale, astfel că am studiat cu atenție **Psihologia consonantistă**. Și, cum se obișnuiește, i-am răstălmăcit-o. Ocupându-se de control și comunicare, savantul se străduia să umanizeze mașina și să mecanizeze creierul. L-am prins: ignora contribuția Domnului. Așa am ajuns să scriu despre prezența particulelor divine în toate procesele vieții, după care mi-am închipuit „Legea determinării simpatice“, relație dintre indivizi și dintre astre, dar și dintre corpurile cerești și indivizii Terrei. Miru Rozeta, personaj investit de mine cu puteri paranormale, mi-a rezolvat multe situații care nu se întâlneau la tot pasul: doar e un vizionar. Nici acum nu știu dacă performanțele lui sunt într-o mică parte ale mele sau aparțin în totalitate Domnului.

Mi-am închipuit o țară, paradisul multor refugiați, învățați și afaceriști. Păi, acolo a întârziat o vreme Carlos Șacalul, unul din cei mai mari criminali ai lumii, pentru a pregăti, împreună cu Ben Laden, *Tricontinentală*, o organizație teroristă îndreptată împotriva Occidentului? Despre proiectele și căderea acestora am scris multe pagini. Pe tărâmurile acelea s-a ascuns un individ care, după ce-a organizat un *Caritas* în țara lui și a fugit cu banii, a declanșat un război civil. Ca să nu fie dibuit, s-a deplasat în toată lumea - alături de un marconian, ținutul meu fictiv, care mi-a vorbit apoi de odiseea balcanicului. Vă asigur că multe situații sunt rupte din peripețiile lui mundane. Câți au norocul, într-o viață, să întâlnească o tranziție originală, cu zeci și sute de fețe și făcării? Eu n-am făcut altceva decât să talmăcesc o parte din evenimentele și întâmplările epocii noastre care, se pare, mi-au marcat până și stilul: că acesta nu-i doar omul, ci și faptele care-l determină.

Dar, cu toate astea, n-aș putea spune că sunt și un individ orientat. Dimpotrivă, par mai dezorientat decât oricând. Ce lauri aș căpăta dacă aș scrie despre uși batante și combatante, despre persoane părăsitate și gări dosite, despre îngeri păzitori și zaraze melancolice. Pentru toate acestea îți trebuie o anume croială, de care eu n-am avut parte: numai fiindcă sunt un om norocos.

E bine știut că, în breasla noastră, printre scriitorii inspirați mai supraviețuiesc și cei expirați!

„Monografia“ nesimțitului

adrian g. romila

Nesimțirea constituie o tară umană pe cât de răspândită, pe atât de complexă. Ea nu se identifică perfect cu obrăznicia, care poate ascunde, adesea, o reacție de moment și are multe afinități cu exuberanța, care nu-i deloc un defect. Cu nesimțitul ne întâlnim adesea în cele mai variate circumstanțe ale vieții cotidiene, inclusiv acolo unde ne-am așteptat mai puțin. Nu doar blocul, strada sau autobuzul sunt zone populate de nesimțiți, ci și televiziunea, parlamentul sau pădurea așa-zis ferită de civilizație. Nesimțitul ne invadează și ne agresează pretutindeni și, ce-i mai rău, pretinde că normalitatea e de partea lui. Ceilalți, obiectele asupra cărora se revarsă ego-ul uriaș al nesimțitului, sunt prea mofturoși, sunt snobi sau pur și simplu sunt rău intenționați dacă îndrăznesc să atragă atenția sau măcar să sugereze o schimbare de atitudine.

Exasperat, probabil, de ubicuitatea expansivă a acestui tip uman, Radu Paraschivescu i-a dedicat o „monografie“: *Ghidul nesimțitului* (Humanitas, 2006). Ea s-ar fi putut intitula, o spune însuși autorul, și *Introducere în cunoașterea nesimțitului* sau

cronica literară

Nesimțitul în trecut și în prezent pe teritoriul patriei noastre. Cartea nu-i deloc un tratat de sociologie a comportamentului anti-urban, ci, așa cum se degajă și din asocierea hilară dintre pozitiv-normativul „ghid“ și alunecos-negativul „nesimțit“, e literatură pură. Ea reconstituie și hiperbolizează, cu un umor debordant situații, replici și linii de portret care să ilustreze cât mai complet posibilitățile de a fi și de a face ale nesimțitului autohton. Rezultatul e cel al unui veritabil „roman realist“, o galerie de scene caricaturale pe tema concreteții nesimțirii, cu personaje, dialoguri și mici bruioane narative.

Desigur, nu doar România are nesimțiți. Vorba personajului caragialian, și alții își au falșiții lor. Nesimțirea „este globală, dinamică și atentă la schimbările din jur“, ne avertizează Radu Paraschivescu, dintru început. Numai că nesimțitul român „are un *je ne sais quoi* care-l face inimitabil și greu, dacă nu aproape imposibil de clasificat“. El poate fi denumit cu succes de sinonime la fel de sonore și de corozive ca manelele care-l petrec

peste tot: „nesimțitul e totuna cu bădăranul, mojiul, țopârlanul (însoțit de ruda dumisale apropiată, țoapa), neamul prost, mârlanul sau ghiolbanul“. Pentru mai multă claritate în definiție, autorul își completează încercările de circumscriere primară a nesimțitului cu un decalog care merită reprodus în întregime. Pus în capul cărții, respectarea lui asigură atât calitatea de nesimțit, cât și înțelegerea situațiilor care vor urma în carte. Așadar:

1. Fii strident. Luptă cu toate mijloacele împotriva discreției.
2. Nu te gândi la ceilalți. Fii egocentric.
3. Pătrunde pretutindeni. Nu te lăsa marginalizat.
4. Fă prozeliți. O să vezi că nu e foarte greu.
5. Batjocorește lucrurile grave. Practică persiflarea mai ales când nu e cazul.
6. Arată-te opac la argumentele celorlalți. Eventual refuză-le *de plano*.
7. Caută mereu prim-planul. Încearcă să fii contaminant.
8. Evită să-ți pui întrebări. Drumul tău e unul al certitudinilor.
9. Convinge lumea să se plieze pe setul tău de non-valori. Nu accepta compromisuri.
10. Nu uita că marele tău dușman e bunul-simț. Combate-l cu fiecare gest și cuvânt.

Odată enunțate principiile fundamentale, odată deschisă tema prin savurosul prolog liric al lui Șerban Foarță („Bă, foameo, veața-i un ielastic/dă care tragi în chip și fel./plesnindu-i p-unii peste bot/ce dacă..n jur. is pungi dă plastic./la iarbă verde e la fel./și-alti căini cu limba de un cot...“), *Ghidul* lui Radu Paraschivescu are un parcurs consecvent, cu ton de povestire ironică. Mai întâi, autorul intră în pielea posibililor nesimțiți, le preia mecanismele de gândire și de reacție, se adresează tandru-epistolar la persoana a II-a („dragă nesimțitul“) și se revendică trufaș de la nesimțirea ca normă („dacă vrei să atingi excelența în nesimțire“). Se înțelege, situațiile sunt la superlativ, nesimțirea trebuie să fie maximă. Apoi, dintr-un fel de *horor vacui*, inventează cele mai variate contexte în care decalogul să se aplice fără rest. Ca într-o călătorie imaginară (nu degeaba primul nesimțit e nesimțitul călător - în autobuz, la volanul mașinii, în compartimentul de tren), mergem alături de personajul asumat și-l vedem deranjându-și vecinii cu muzica la maxim, etalându-și burta în fața blocului, la un grătar, vizitând expoziții și asistând la lansări de carte pentru gustările din final, întârziind zgomotos la teatru și la film, butonându-și mobilul în

timpul spectacolului, răsfățându-se pe ecran și în paginile tabloidelor de tot fel și fel. Niciunul dintre nesimțiți nu e uitat: cel care împarte pereții dintre apartamente, lângă care mergi pe scaunul troleului și serviciu, pe care-l vezi în restaurante și fiind alături de consoartă, pe care-l auzi nindu-și punga și strâmbându-se de neprecere la operă, care-ți deranjează cearșaful pe plajă, care ți se bagă în față la cumpărături care își lasă câinele să-ți urineze în față, pe trotuar. Nesimțitul nu e numai vecinul deasupra, colegul de compartiment, de tra sau de sală cinema. Există și „nesimțitul V.I.P.“, cu subcapitole la fel de lămuritoare: *V.I.P.-ul sindicalist*, *V.I.P.-ul politician*, *Te seistul*, *Nesimțitul moderator*, *Nesimțitul răfătat în mass-media*. Gesturile nesimțitului sunt întotdeauna colorate de grosolan. Replicile sunt mereu scânteietoare prin apodictica de argou. Condamnat prin nașterea la o educație la o inechitate perpetuă, disproporționat fizic și spiritual, adversarul de moarte al nesimțitului e mereu un individ șters, slab cu ochelari, citind o carte, ascultând muzică

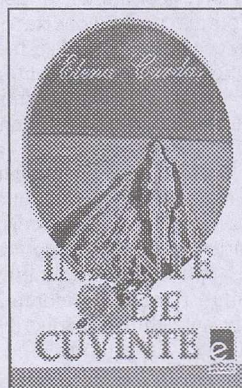
bună și vorbind politicos. Nesimțitul și-a cerit în carte ubicuitatea și, cel mai important, și-a zdrobit definitiv inamicii, pe puțătorii bunului-simț

„Așa cum pofta vine mâncând, jubilația nesimțirii sporește cu fiecare gest care ies din normă și-i perplexează pe martori“. exact ceea ce trăim și noi urmărindu-l pe omniprezentul personaj asumat de Radu Paraschivescu. Trebuie numai să-l recunoaștem, să-l înțelegem și să-l evităm. Dacă corectat nici nu poate fi vorba.

1) **Ceva ușor**
(Paul Doru Mugur)
Editura Brumar

2) **Înainte de cuvinte**
(Elena Cordaș)
Editura Eminescu

3) **Cartușiera uni**
(Nicolae Rotaru),
Editura Detectiv

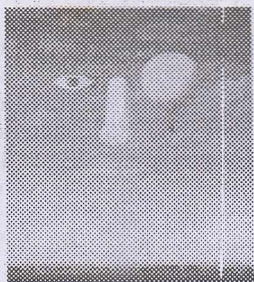

olumul **Concubina din poeme** (Editura Fundației Luceafărul, 2006) al lui Dumitru Nicolcicioiu este o culegere de compoziții cu formă fixă (nete și rondeluri), între care sunt presărate, într-o omogenizare a structurii, poezii în vers sau din cele încă tributare „dulcelui stil sic”, reunite în ciclul intitulat **În sens invers**. Titlurile poetice sunt cele cunoscute - dramea, moartea, condiția scriitorului etc -, tonul este elegiac, alternând, în chip surprinzător, cu suflul și cu poemul de revoltă socială închis în cadrul sever al sonetului sau în cel șiroind lodic și repetitiv al rondelului.

Dumitru Nicolcicioiu înțelege că, pentru un contemporan, rigoarea poemului cu formă fixă și frumusețea parnasiană a versului șteșugit nu mai reprezintă mare lucru. Prin rigoare, poetul îmbogățește câmpul lexical, făcându-l în prealabil de toate elementele logice și livrești, pentru a obține o formulă nouă de sonet, l-am numi, cu o carecare rezervă, un sonet social imperfect, mai aproape de invecivă decât de puritatea meditativ-contemplativă a sonetului tradițional: „În startul rân-

DUMITRU NICOLCICIOIU

Concubina din poeme

Fundația Luceafărul

elilor confuze/ un bidiviu ne scapără-n potve/ dorințe sforăite de brașoave/ din gurile bale de meduze// Pe lemnul limbii poleiesc gave/ mistificări virgine de lehuze/ opaițul e tleman cu scuze/ că dă lumini speranțelor nave// Veghează-n jetul lor fanfaronarii/ gând să se audă-n largul zării/ «noli me ger, tabu!» Bastarzii// Imaeși avari stăpâni punga țării/ ne spun că bună-starea se arată/ n noaptea, pentru orbi, este răsplată“ (XCII). Tonul incisiv este și mai năucitor în ronanari, unde motiv poetic ajung să fie, deloc elegiac și muzical, situația politică a țării, astrul economic, gafele politicienilor etc.: „este un sărac cinstit/ dar e cinstit atunci când te./ sărac e-n creierul obosit/ de faima lui de ședinte// ca leninist fiind școlit/ slujește jocul cuvinte./ el este un sărac cinstit/ dar e cinstit în ci când minte// Pe democratul răsădit/ în ul țarinei cuminte/ istoria l-a ctitorit/ hoit în na de oseminte// el este un sărac cinstit“ (Rondel 86). Această „corcică” a speciilor literare (bine probabil de un anumit gust contemporan remix-urilor, remake-urilor și kitschurilor) tot felul, starea genuină fiind simțită ca o uetă și în totală contradicție cu ritmul actual. Este că de aceea între satiră și rondel nu mai stă granițe, rigoarea formală fiind batjocorită chiar folosirea ei în contexte nepotrivite: parlamentul românesc/ pe ziduri măști electorale/ și-n rânjete ne fericesc/ lozincile cu

Ironie și detașare

valeria manta-tăicuțu

osonale// Trei trandafiri ne amintesc/ de planurile cincinale/ în parlamentul românesc/ pe ziduri, măști electorale// Caricaturi se opintesc/ să nu adoarmă pe sofale./ totu-i coșmar, nimic lumesc./ sordidă lume de canale// în parlamentul românesc“ (Rondel 85).

Din fericire, Dumitru Nicolcicioiu are prea mult bun-gust și stil ca să se oprească, lexical și semantic, numai la „schimbați izmenele mai des/ când în politică-i de supt/ căci vă asigură succes/ aromele de dedesubt”, la „cu-njurătura faci sex”, la aurolici, mane și la alte nenorociri contemporane. Multe din rondeluri au țesătura fină și desenul mătășii orientale, amintind de Macedonski: „Tăcut din frică de amurg/ mă mint spălat de zorii zilei/ și-n rugăciunile ce curg/ m-adăpostesc la sânul milei// Cu-nchipuirii de demiurg/ ce-așteaptă zâmbetul copilei/ tăcut din frică de amurg/ mă mint spălat de zorii zilei// Pe străzile acestui burg/ cu desfătările idilei/ în amintiri încet mă scurg/ pe pagina finală-a filei// tăcut din frică de amurg“ (Rondel 101).

Ușurința versificației dă naștere unei tonalități ludice a multor rondeluri, la care se adaugă insistența pe predicție și mai puțin pe sintagma metaforică. Cele mai reușite compoziții sunt cele cu tematică erotică, unde expresia suculent eufemistică reușește să creeze iluzia arderii. Poetul nu sublimază, ci se confesează direct, reușind să nu fie vulgar: „Nestăpânită și gemând/ de așteptata descărcare/ preludiul arde tremurând/ și arzi din cap până-n picioare// Deși ai ancora în afund/ te zbați sub mine ca o mare./ nestăpânită și gemând/ de așteptata descărcare// Din osteneală, sublimând/ spasmodica descătușare/ eu sunt învingător pierzând/ tu te frământă triumfătoare// nestăpânită și gemând...” (Rondel 100). Tonul este uneori pur elegiac, ca în acest rondel ce amintește de colindele lui Radu Gyr (ca și acesta, Dumitru Nicolcicioiu a fost deținut politic și a cunoscut închisorile comuniste): „Doamne, ce colinde sfinte/ amintindu-ne de Christ!/ frigul poate să ne-alinte./ nu e voie să fii trist// Seara asta nu mai simte./ gerul e pe geam artist -/ Doamne, ce colinde sfinte/ amintindu-ne de Christ.. // Te aștept, copil cuminte./ nu mai pot să mai rezist/ să colind ca mai-nainte/ căci prin Tine mai exist// Doamne, ce colinde sfinte...” (Rondel 108).

Primul ciclu al volumului, **În sens invers** experimentează alte modalități lirice, fundamentală rămânând totuși expresia directă, tonul confesiv și identificarea eului empiric cu cel poetic: „Miriapodic, mâinile la spate./ vedenii de coșmar și de tortură -/ toți deșirați, cu suflul la gură/ pășeam tăcuți cu umbrele vârgate// se zbenguia amurgul în pupile/ ca un răsfăț pe care așteptându-l/ să ostenim în noaptea noastră gândul/ sfârșeam sfârșiți sfârșitul unei zile// degeaba tum și câini și santinelă!/ Tot ne zâmbea pe-un lum de baionetă/ o lună furișată pe gheretă/ s-o luăm cu noi în zeama din gamelă“ (Cina).

Ecourile tragice venind din amintire se împletesc polifonic și cu altele, din realitatea imediată, ironia și o anumită detașare perfect mimată creând impresia că ne aflăm în prezența unui mânuitor de măști „râzânde”, sub care niciodată nu poți fi sigur că ai să găsești lacrima sau neantul: „Pe stradă-n cet. în sens invers/ s-au întâlnit din întâmplare/ o nuntă cu-o înmormântare/ - banală clipă-n Univers -// Convoaiele, la fiecare/ slujind festinul demers// în clipa batjocoritoare/ s-au poticnit ușor din mers// Le luminează o-ntrebare/ ca fulgerul clipit și șters:/ - «ce

nuntă și ce-nmormântare/ e-ntregul nostru Univers/ în care zilnic, fiecare/ călătorim în sens invers?!»“ (În sens invers).

Tonul de fabulă, moralizator, nu este o dominantă stilistică a poemelor din **Concubina din poeme**. Medicul-poet are o cultură solidă și un simț infailibil al armoniei, reușind să fie personal chiar și atunci când apelează la imagini eminesciene și la reminiscențe din filosofia platoniciană ori când, pe neașteptate, recurge la galanteria echivocă a romanței interbelice: „de-ai fi o stea necunoscută./ de-ai fi ce nu se poate spune -/ o-ncepută ne-ncepută/ care zâmbește și răpune// de-ai fi cât toate laolaltă./ imensitate-n bob de mei./ un chip de cremene, din daltă/ eternizat pentru femeii// și tot n-ai fi cât versu-ți cere/ să-i stâmperi patima avidă/ în vâl-mășagul de himere/ din viața mea efemeridă...” (Patima avidă).

Condiția scriitorului ar fi aceea de emițător curajos și puțin demodat, care folosește imaginea pentru a dezvălui și nu pentru a ascunde. Poezia rămâne o expresie a sentimentului în stare pură, transcris cu liminară sinceritate, cumva în felul despre care vorbea Camil Petrescu. Numai că Dumitru Nicolcicioiu transcrie având grijă să strecoare și o fărâmă de artificial, de meșteșug, pentru că el, venind dintr-un alt spațiu cultural, nu are cum recurge la biogra-

cronica literară

fismul nud al poezilor care-au debutat, de pildă, prin anii 2000, și nici la durițările lor de limbaj: „Când scriu/ îmi tremură condeiul de fiecare silabă/ ca mâna recrutului din plutonul de execuție/ - neterminată discuție -/ între cineva care întreabă/ și cineva care răspunde...// Mă pregătesc acum/ săucid un vis./ să plantez în iad/ o umbră de pom/ din paradis./ să întorc o pagină necitită./ să despletesc o codană/ să-mi fac culcuș, de ispită./ din fiece buruiună...” (Când scriu).

Simbolurile cu vechime în poezia tradițională (păianjenul, turlele, aripa) apar în contexte neașteptate, parțial resemantizate, dar, cum sistemul de referință s-a schimbat, rămân la nivelul unor simple imagini plastice: „Să nu nesocotești păianjenul./ firida/ și pânza lui// Întâmplările/ și-au pus sandale hazlii/ scriind pe trotuare/ cu dăre de vis/ și de ură/ pigmentând gândurile/ pădure în straie de primăvară// Nesocotind păianjenul/ i-am luminat firida/ plină de cadavre mici/ și-am răsădit în grilajul morții/ un pui de vis./ suveică vie în apele de munte!” (Păcatul).

Sunt în volum și poeme în care nevoia de comunicare a unor adevăruri prea personale determină o inhibiție de protecție, o autocenzură în sensul bun al cuvântului, de unde expresia eliptică și încifrarea versurilor într-un cod propriu: „Trăgeam la sorți cărarea din răsruce./ istoria obosise/ de plânsete./ de goană./ de așteptare și omor/ iar fetelor li se uscau țâțele de dor...// Suflul ieșise la plimbare/ fără camuflaj/ fără zăbală./ fără brâu./ pornit pe inces sau viol/ cu pintelul de argint/ pe piciorul gol...// Trăgeam la sorți/ cărarea din răsruce/ și nu știam/ alesul drum unde mă duce...” (Generație).

Căința lui Gala Galaction

Iordan datcu

„Și trebuie să trăim o viață dublă“ este trista, dramatica hotărâre, bogat ilustrată, de toate însemnările lui Gala Galaction din **Jurnal 1947-1952. Pagini inedite cenzurate** (ediție îngrijită de Teodor Vârgolici, Editura Vestala, București, 2006, 271 p.). În anul când își începea aceste însemnări de taină, scriitorul avea 68 de ani, era împlinit ca scriitor, îi apăruseră cărțile care îl reprezintă, era vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români, membru al Academiei Române, deputat în Marea Adunare Națională. Avea semne că îmbătrânește, avea dureri reumatice, brațul drept începea să-i *scârțâie*, îngenunchea și se ridica anevoios. Suferința morală era însă aceea care-l domina. Fiindcă publicistul de la „Chemarea“, „Socialismul“ și „Lumea nouă“, militantul pentru umanitarism evanghelic, pentru idealism și umanitarism, pentru dragostea creștină, constată, cu

galaxia cărților

luciditate și imensă tristețe, că lumea nouă pentru care militase nu este aceea instaurată de comunism.

Își face iluzie totuși că trăiește, că poate să rămână netulburat, voiește să se retragă într-o nișă de mănăstire, însă nu poate. Realizează că a intrat în tovărășie cu revoluționarii „noului păgânism“, că îi slujește pe cei în ascensiune socială și că această asociere i-a adus o faimă rea: „Sunt mulți oameni cari sunt dezolați că mă văd în parlamentul Groza-Tătărăscu... Sunt mulți oameni cari mă urăsc, fiindcă mă văd amestecat - fie și numai cu numele în manifestările și salatele guvernamentale“. Deși se consideră „retras și filosof“, presa îl acuză de „lăcomie de afirmare“. Nu poate să-și exprime manifestările literare în public: „Lupt din răspuțeri să răresc conferințele și exhibițiile mele literare, dar nu izbutesc decât prea puțin“. Principiile sublime, aspirațiile grandioase pe care le fluturaseră comuniștii înainte de a veni la putere pălesc îndată: „Și iată, azi, hâda realitate: nedreptate socială, partizanerie, prigoane ca pe vremea creștinismului ilicit, samavolnicii, jafuri, averi fabuloase adunate în câteva luni, orori administrative și polițienești, înscenări criminale, procese scandaloase și crime peste crime“. Filmul realităților pe care-l conțin paginile sale surprinde o multitudine de dureroase realități: scumpetea generalizată, mulțimea cerșetorilor, starea deplorabilă a Capitalei țării (care arată „mai sordid și mai sălbatic decât oricând, altădată“), „zguduirea generală“ produsă de reforma monetară, comportamentul discreționar al funcționarilor, al vameșilor, pe care el, Galaction, și „alți siniștri imbecili“ ca el, îi apără în Camera Deputaților, deposedarea și umilirea proprietarilor. Aceleași dezastru și în literatură:

„sub imperiul războiului ideologic, orice artă - literatură, muzică, sculptură - trebuie să fie combativă, tendențioasă și democratică... Iubirea, visul, gingășia, nostalgia, Dumnezeu, misticismul... sunt crime de lese-democrație!“

Sunt înlăturați marii scriitori și înlocuiți cu scriitori fără urmă de talent, operă a criticii dialectice marxiste pe care Galaction o apreciază ca o monstruoșitate. Noul tip de critică se vâra - scrie el - „în sufletul autorului, îi dă sfaturi și rețete și nu admite ca el să producă altceva decât opere antiimperialiste și populare“. La 15 februarie 1948, notează, oripilat, că Zaharia Stancu, zelator al amintitei critici, a declarat „că a revizuit literatura noastră românească și a găsit în ea puțină hrană pentru lumea cea nouă“. Altădată notează că sfertodoctul Mihai Novicov l-a admonestat pe Victor Eftimiu pentru că l-a citit pe Octavian Goga. Consemnează și tribulațiile prin care trecea Academia Română, pe care statul comunist voia s-o aducă „la același numitor cu toate celelalte instituții pe care le are în mână“. „Păgânătatea oficială“ manifestă o tot mai mare intoleranță față de Biserică și de credințele religioase, sub presiune și amenințare având loc o sovietizare a conștiințelor. Când se cerea din partea Bisericii o neslăbită demnitate, aceasta, scrie Galaction, a dezertat de la principiile sacre, ca în momentul când a fost interzisă Biserica catolică: „Când sârmanul nostru creștinism ortodox se topește pe nesimțite în căldările bolșevice, este o monstruoșitate ca tu, Biserică ortodoxă, să râvnești distrugerea Bisericii catolice“. Asistând, în Parlament, la introducerea Patriarhului Justinian, notează: „zadarnice încercări să agați de brațele Crucii barizurile roșii ale concepției și acțiunii marxiste“.

Asistă, neputincios, la efectele dezastruoase ale dictaturii proletarietului, își dă seama că dreptarul credinței sale spiritualiste creștine nu-l mai poate folosi în voie. Se iluzionează că, prin conferințe și publicații, servește vechile și adevăratele sale crezuri democratice, însă unele articole îi sunt trunchiate, iar unele conferințe îi sunt *dirijate*. La 7 noiembrie 1948, la o șezătoare comemorativă, își citește doar o parte dintr-un articol publicat în urmă cu trei decenii, **Puterea celor mulți**, adăugându-i un comentariu: „Cenzura mi-a șters «rezervele» pe care le făceam și m-a obligat să mă extaziez într-o frază pusă din oficiu“. Când una dintre conferințe i-a fost dirijată și când conferențiarul denunță faptul în public, supraveghetorii săi îl admonestează. Altădată, când vorbește despre autorul lui **Război și pace**, constată că grosul audiențelor era constituit din spioni sovietici. Statutul său de preot, de „visător evanghelist“, îi deranjează și pe unii dintre colegii săi de la Academie. Când își rostește discursul de recepție, Traian Săvulescu îi reproșează că a venit „tot cu cizme“, iar Iorgu Iordan, om de stânga, îi declară răspicat: „Dacă știam că vei veni printre noi ca preot și ca preot te vei afirma (cum ai făcut deunăzi în cuvântul de recepție), dacă știam așa ceva, nu te votam. Eu n-am votat pe preotul Galaction, ci pe scriitorul Gala

Galaction“.

O serie de aprecieri privesc figuri potențati politici ai vremii. Una dintre ele este despre Petru Groza, văzut de aproape: „Jovialitatea lui Groza ajunge trivialitate, duhul lui miroase a mocirlă, iar amintirile lui, pe care vrea să le transpună în literatură, sunt goale de orice substanță literară. Asemenea judecăți coexistă cu altele în care diaristul se autoînșela asupra unor politicieni de frunte. La 9 mai 1947, nota că Gheorghe Gheorghiu-Dej începe „să adune spre nădejdi și preferințele democrației“.

Altădată, se arată entuziasmat de discursul în Parlament al unui lucrător tipograf, care se impune cu „greutate și seriozitate ortodoxă“. Gh. Vasilichi îi apare „poate cel mai subțire“ dintre vorbitorii din Parlament. Adevărata față a acestuia o va cunoaște curând, când insul, ajuns ministru al Învățământului, combate vehement concepția metafizică a Bisericii. Uneori aprecierile sunt nuanțate. Vasile Luca, ministru al Finanțelor împreună cu care călătorise la Cairo, și dorea prieten, însă scriitorul l-a intuit ca „un doctrinar fanatic și un spirit unilateral“. Paradoxal este că în vremea lui Vasile Luca, Anei Pauker și lui Gh. Vasilichi, altora ca ei, le face „creditul cel mai larg n-avea „nici un fel de simpatie pentru Iuliu Maniu și pentru tabieturile lui politice“. Tot un moment, între multe altele, de autoînșelare, este comentariul entuziasmat la vizita în București a Patriarhului sovietic, vizită puținoasă, credea Galaction, doar a unui mesager de pace și de amicitie: „Să ne dăm seama cel puțin ulterior, câtă semnificație, câtă învățătură, câte îndemnuri avem de adunat de meditat: Rusia își asociază Biserica, în soliiile ei. Să deschidem ochii, să ne ascuțim mintea! Să pricepem acest mare exemplu!“

Dintre scriitorii care-i erau mai apropiați face însemnări semnificative cu deosebire despre Tudor Arghezi, N.D. Cocea și Mihail Sadoveanu. Apare un Arghezi îmbătrânit și slăbit, cu probleme de sănătate: „Arghezi nu mai are voie să lucreze și nu mai cutează să iasă în oraș. Are eclipse curioase și-și pierde echilibrul. Acest titan a muncit prea mult. Este tot lucid, tot straniu de original și de giuvaergiu, dar nu știu ce vâl subțire se lasă peste comorile lui“. Curios este că Galaction nu face niciun comentariu despre imundul atac la poezia lui Arghezi, apărut în „Scânteia“. N.D. Cocea trăiește și el o „tragică dezamăgire“ provocată de ravagiile comunismului și-și pune speranța că tirania instaurată va fi spulberată de un război american. Aflat în pragul morții, Cocea, pe care Galaction îl numise, în jurnal, „nihilist hilar și farsor“, se lasă convins de preotul scriitor să-i organizeze o înmormântare creștinească. Mihail Sadoveanu nu protestează cum dorea Galaction, în fața loviturilor mortale, a actelor de ostilitate ale oficialităților comuniste față de Academia Română. Îi dă acestuia răspunsuri convenționale, autocenzurate: „Bietul Sadoveanu, dacă se sfiește să-și deschidă inima este, cât de cât vizibil, că în ferocele dogmatism al tovarășilor comuniști el stă - ca rațele pe care le împușcă - într-o inconfortabilă frigare“.

Jurnalul dintre anii 1947 și 1952 este străbătut de căința lui Galaction că a putut să creadă că socialismul său „evanghelic și nouros“, că democrația creștină a apostolilor Petru și Pavel au tangență cu „democrația“ impusă în România după 1944.

În cursul unei vieți destul de lungi, în care am avut ocazia să întâlnesc multe, am cunoscut și oameni, mulți și feluriti, pe care arareori i-am utat, ci mai degrabă cum s-a nimerit, dar re au jucat un anume rol, mai ales pe vremea d eram foarte tânăr. Nu vorbesc aici de ritori, deși am avut norocul să întâlnesc și eastă specie, ci de o serie întreagă de onimi, de oameni de cultură, de gust, de aditie și educație artistică ce mi-au cristalizat mie uneie virtuți latente sau poate, ceea ce etențios s-ar putea numi „personalitatea“. În pt, abia târziu, când, în jurul vârstei de 40 de i, am debutat și fatalmente am intrat în viața erară, am cunoscut destui scriitori și am abilitate contacte mai strânse cu câțiva - mult ea puțini față de cât aș fi dorit și aș fi onsiderat firesc. Pot să fac unele observații, ventual prin contrast.

... Dar aici mă limitez la unele întâmplări eobișnuite, caracterizând o anume psihologie e ar putea interesa pe cititor.

De curând, cu prilejul aniversării lui Dinu illat l-am evocat, la Casa Cărturești, obser- and faptul că n-am avut prea multe întâlniri a el (deși primele contacte datau de la sfâr- tului anilor '50), dar toate au fost extrem de teresante. Vreau să amintesc aici doar faptul a la debutul meu mi-a trimis o scrisoare de lde felicitări pentru cele două volume de euri, dar nu și pentru prozele mele cuprinse t în două volume. La o întâlnire ulterioară, el i-a declarat franc (sau „veide“, ca să mă

opinii

prim mai pe românește) că povestirile mele din cauza fantezismului lor foarte liber, cu nele accente cinice și pline de ironii crude (adaug eu) nu l-au putut interesa, deoarece, upă ieșirea din închisoare și-a restrâns mult aria lecturilor și deliciilor artistice, concen- andu-se asupra unor teme esențiale.

Cei care cunosc opinia mea care, din ericire, începe să se lătească și să se confirme um că aș fi în primul rând un autor de opere e imaginație, își pot închipui că m-am supărat ofund și iremediabil; dar nu; sinceritatea rietenului meu pot spune că m-a încântat, în inceritatea expresiei; am descoperit un tip oral și intelectual de modă veche, altfel decât ntortocheații și prefăcuții din lumea literară, ameni ai unei fățarnicii bine calculate și xploatate. Mi s-a dezvăluit prin el un caz rar e care mai apoi l-am întâlnit aproape identic a Leonid Dimov, care mi-a spus și el că prin elul de a înțelege arta (desigur poezia, pe care l o cultiva cu strălucire) nu poate aprecia rozele mele. Așa că să nu mă supăr, dar... Nu n-am supărat, ba chiar pot spu te că tocmai de tunci datează legătura noastră, care n-a ajuns e fie stănsă numai datorită vieții imposibile e care el o ducea. (În tot cazul, el a fost unul dintre cei care mi l-au revelat pe Teodor Puca, e care l-am cunoscut ceva mai bine și despre are m-am și grăbit să scriu.) Dimov fusese și l închis, dar această nenorocire, dacă i-a curtat și lui firul vieții sfârșită prematur, nu a a cîntii linia demersului său literar. e sfășurat totuși două bune decenii.

Țin minte că, la una din tlimile noastre ntrevederi, el a scos o hârtie din buzunar și i-a arătat-o. Era o înștiințare de la Facultatea e Biologie de unde fusese exmatriculat cu eo trei decenii înainte și care-l înștiința să se rezinte de urgență la sesiunea de examene la ata de...

Întâlniri

alexandru george

- Dumitale nu ți-a venit așa ceva? m-a întrebat poetul.

- Nu... Dar eu n-am făcut nicio cerere, eu n-am fost exmatriculat, am părăsit facultatea.

- Păi, nici eu n-am făcut vreo cerere... Mi-a venit „aprobarea“ așa, din senin!

(Absurditatea în socialism era o regulă secundară, dar frecvent aplicată; nu fusese o glumă, deși se potrivea cu fantezismul, uneori și grotesc. al poetului.)

Se petreceau tot felul de ciudățenii în acest regim atât de bine „programat“ încât atunci când nu eram la curent cu ele, în domeniul literarului, nu puteam fi decât surprins. Așa, prin anii '50, am dat întâmplător peste o știre care semnală pe un tânăr prozator care scrisese o povestire intitulată **Ariciul de la dopul perfect**. Intrigat de această bizarerie, eu care nu citeam ce se scria pe atunci, m-am lămurit destul de rapid: era o satiră la adresa unei „unități“ productive, o fabrică (!?) de dopuri care avea o gazetă de perete intitulată **Ariciul**. Și autorul insolitului text era un oarecare Teodor Mazilu, al cărui nume l-am reținut prin aceasta, dar care în deceniile următoare a câștigat mult în notorietate.

Așa că, vreo trei decenii mai târziu, am fost încântat să citesc **Ipocrizia disperării**, o carte surprinzătoare pentru un autor lipsit de cultură literară, dar de o vie inteligență și posesorul unui talent care s-a dovedit mai mult în teatru, unde realmente a dat câteva piese interesante. În faza cu **Ariciul...** el biciuia anumite comportări nesănătoase și deficiențe care (căci nu se dăduse încă drumul la „curaj“), priveau totdeauna cooperativele, comerțul socialist, în niciun caz marile uzine, adevărate temple ale hârniceiei, conștiinciozității și eficienței socialiste, ba chiar și ale spiritului de sacrificiu.

Cronica mea nu i-a plăcut, dar ceva mai târziu, având ocazia să mă cunoască, el n-a evitat situația, m-a căutat chiar și mi-a mulțumit pentru ce scrisesem. Nu cred că a fost o glumă (mi s-a explicat mai apoi), Mazilu mi-a arătat o figură tragică, devastată de viața neregulată pe care o ducea; deși exact de vârsta mea, avea să sfârșească foarte curând. Locuia la Mogoșoaia cu soția sa, sora Floricăi Mitroi; nu știu dacă și aceasta a contribuit la prematura lui uzură (în camera în care a fost găsit mort, ca și Preda, am auzit că se petreceau lucruri pe care nu eu țin să le divulg).

O altă întâlnire a mea cu un debut ciudat privește pe un scriitor de cu totul altă vârstă și mai ales de altă anvergură: Radu Tudoran, despre care de asemenea am scris favorabil, luând ca pretext o reeditare a romanului său **Flăcări**, cea mai deplină realizare artistică a unei cariere de șase decenii. Eu consider performanța o culminație a prozei noastre realiste, care înregistrase cu numai un an înainte **Sfârșit de veac în București** de I.M. Sadoveanu și în 1947 **Blocada** lui Pavel Chihaia, ultima abia de curând revelată și discutată în adevăratul înțeles al cuvântului. Eu i-am făcut o cronică foarte favorabilă (în pofida desconsiderării de care se bucura Tudoran în cercurile șaizeciste), afirmând, printre altele, că e cel mai bine construit roman românesc. Numai că mare mi-a fost mirarea aflând de la Sânziana Pop, care-l întâlnește la Snagov, că omul fusese consternat de ce spusese, că aprecierile mele fuseseră pentru el o adevărată lovitură.

... Așa că și mai mare îmi va fi, peste un

timp mirarea să văd că la o nouă ediție a romanului care acum se numește **Flăcările** el avea drept postfață aproape întreg articolul meu, de altfel foarte favorabil. Asta ne-a apropiat și, de atunci, l-am întâlnit des, fiind, până la sfârșitul vieții sale, mereu invitat în Aleea Șipotul Fântâniei unde am găsit totdeauna un om de altă specie decât scriitorul obișnuit, o gazdă afabilă și prevenitoare. Am discutat mult, în primul rând despre literatura sa și el mi-a dat o mulțime de informații, dar a ținut să mă și contrazică referitor la unele dintre laudele mele. Așa cum am mai spus, romanul său i se părea dezzechilibrat, intenția lui artistică fiind reprezentarea realității din zona aceea din care țășnea petrolul (cam prin 1928) în două părți: înainte de catastrofă (**Negru**) și după incendiu (**Roșu**). I-am replicat că asta nu e un defect de construcție, incendiul care distruge și readuce totul la situația inițială fiind doar o concluzie a întregii cărți or, adevărata viață și substanță a romanului nu poate fi decât mult mai vastă și mai complexă.

Cât despre **Un port la Răsărit**, pe care eu continui să-l numesc „cel mai frumos roman românesc“, fericitul și modestul autor mi-a spus că el îl consideră un stadiu depășit în cariera sa, dar mi-a furnizat un motiv surprinzător: între timp își schimbase idealul feminin și optase (omul meu avea peste 70 de ani!) pentru tipul scandinav al urmașelor Evei. Cartea lui a fost încă de la apariție un imens succes de public, dar și de critică, numai că după invazia sovietică el a dispărut, fiind drastic interzis: și pentru bune motive, căci după **Rusoaica** lui Gib Mihăescu, el este o primă reprezentare a Cortinei de Fier. Cât despre cealaltă carte a sa memorabilă, o utopie negativă, povestirea **Ferma „La Coțofana veselă“** - ea a apărut în 1947 și n-a fost nici ea discutată măcar în comparație cu **Ferma animalelor** a mult mai norocosului Orwell.

Vorbeam însă de „întâlniri“ și m-a interesat să știu cât l-a cunoscut pe E. Lovinescu, omul și criticul care-l considerase marea speranță a romanului românesc și a murit citindu-i ultima carte, **Anotimpuri**. Tudoran mi-a spus că n-a fost decât o dată la „Sburătorul“, în 1939, cu schița din **Orașul cu fete sărace**, dar maestrul nu l-a încurajat să continue, afirmând că „reportaje“ de acest gen scrisese deja fratele său, Geo Bogza. La apariția **Portului...**, între cei doi a survenit un penibil incident la librăria Alcalay în legătură cu niște autografe și tânărul autor a rupt relațiile cu maestrul și n-a mai călcat pe la el. (Afacerea, nelămurită cu totul, e consemnată de E. L. în **Agendele** sale.)

...Și totuși, după ce a citit cartea, bătrânul aproape muribund s-a constituit în entuziastul ei propagandist: s-a și grăbit să recomande Jindrei Huskova în acești termeni traducerea în limba cehă: „O carte cu totul excepțională și care ar merita să fie tradusă în toate limbile pământului“ (6 febr. 1942, în E. Lovinescu, **Scrisori și documente**, p. 190). Și aici se poate spune că e vorba de o întâlnire, numai că, în cazul lui E. Lovinescu, e de subliniat onestitatea profesională, adică un ce mai rar prezent în raporturile dintre scriitori, indiferent de multiplele lor contacte.

Ghilotina

Ai vrea să scapi de porția zilnică de plictis văzduhul strigă a uimire vinooooo am ajuns pe culme sus

Sus de tot eram așteptată ghilotina pregătită somptuoasă să cadă deasupra capului

Nu știi niciodată când muști dintr-un măr roșu mare ce vei găsi în el gura se umple de gustul dulce apoi amar apoi nu mai știi ce este bizar alunecă cu greu pe gât înghiți

La ureche același zumzet lovește cu vârful degetelor bate cu putere să ți se deschidă urlă dacă vrei dar...

Dar nu mai mușca din același măr!

Nu m-am temut.

Nu m-am temut. De tânără am învățat să iubesc cu o aură de distincție cu trufie aproape...

D
U
R
E
R
E

A...
s-o fac scut știi am învățat de la statuile acelea reci din grădina publică să zâmbesc să am o ținută perfectă și să ascult aceeași voce de douăzeci și ceva de ani

îngrozitor acest gând
să nu mai răsucesc yala când ajung acasă să nu-mi mai strigi „ai venit, ești bucuria!”

Ezit o clipă

Fac un pas înapoi

Încă unul

Dar n-am știut niciodată ce este acel un pas înapoi.

Nu mint eliberez toate gândurile de fericire toate întâlnirile mele cu destinul le fac uitate

Le ascund într-un cufăr vechi mă lepăd de ele le calc în picioare

să nu-mi mai simt anii aceștia grei îmi aud somnul obosit, îl chem iar și iar nu mai vine. Nu mai este noapte nu mai este zi,

dezordine se cheamă și iar urlu până sughiț până mă înece, până ce vorba mea ajunge la el tandră caldă

Așezată stau în foaia mea grenă pereții sufrageriei sunt plini de tablouri spirescu vișan îi cunosc einhorn mai suntem în viață

biblioteca este în fața mea cărțile nu au o ordine au un soi de primăvară cu sute și sute de pagini

apoi este fotografia dragă „eu și mama”

ce femeie frumoasă

apoi mașina de scris cu toate insomniile mele sentimente necunoscute

aici este casa mea ultima mea casă..

și tu...

nimic nu mai seamănă cu ce era „mi-e frică de mâine, mi-e frică de noapte”

zice și închise ochii

vederea i s-a mai împuținat nu mai merge aproape deloc universul său s-a strâns între patru pereți

fără un răsărit de soare

fără dunaăre

fără viață e chipul său

Durerea e din ce în ce mai mare

ar vrea să ne întoarcem pe același drum să mai fim fericiți...

nici mâinile sale nu mai sunt aceleași vene subțiri

pielea transparentă

angela baciș

albă

aproape că nu îl mai recunosc aș vrea să îi citesc ce scriu acum metafora unei lumi demult uitată

mă frige foaia albă acoperită de litere scriu cu furie cu plân

Trifoiul cu patru foi nu mai există, Rostogolindu-se cu repeziciune peste stâncile abrupte

GHILOTINA ar vrea să cadă peste mine..

Număr cu glas tare 5 4 3 2 mă pipăi simt carnea se învinețește se rupe fășii, ei da, n-am murit

am scăpat și de data asta murmur cu buzele reci

a mai venit o toamnă mai scăpăm dintr-o iarnă să ne întoarcem în paradisul de ieri aș vrea

să mergem pe țarm să ne plimbăm apus de soare târziu pescăruși flămânzi

se apropie de noi cu degetul mare scriai în nisip povestea de iubire a doi copii

cuminți. Nu i-a plăcut niciodată marea, acum ar vrea s-o vadă deschisă învolburată să numere scoicile și meduzele

Apoi să facem castel de nisip Castelul nostru...

Mă trezesc din vis. Este tot acolo în pat singur cu ochii întredeschiși trist

să stau cu el ar vrea să nu plec să nu simtă singurătatea FRICA

mereu dau cafeaua în foc mereu uit câte ceva

inconștientă merg pe drumuri necunoscute nu știu care va fi ultimul tren

pentru mine tot mai vizibile devin cearcănele de sub ochii mei și firele

albe din păr poveste poveste poveste

nu știu cum se va sfârși povestea mea beau până la fund acest pahar de vin roșu

Camera asimetrică cărțile vin de-a valma ceasul arată ora 2 în noapte

încă mai e lună plină îl țin strâns de mână căldura palmei îl învăluie

îi simt durerea ne rotim

ne rotim copacii fug s-a lăsat liniștea

o promisiune: NU VA CĂDEA NICI ASTĂZI GHILOTINA.

Nici nu mai contează când.

Acum mucenicia înseamnă marginalizare. Nu-i mai aruncă nimeni pe credincioși în groapa cu lei, nimeni nu mai vrea un martiraj zibil, fiindcă tocmai cei care-l provoacă u ar putea să-l provoace nici nu mai pot vede în el și, necrezând, nu au cum să-l nă în scenă. Raportul dintre călău și ctimă este subtil. Vremurile s-au schim- t, s-au rafinat, s-au cizelat și astfel, în cul suprimării directe și brutale, soluția a mai eficace pentru a atinge același op este aceea a marginalizării. Judecata, altminteri, merită luată în seamă. chide-l pe om în singurătatea sa! Dacă e în ei credință adevărată, sihăstria îi va de ajuns și nu va avea nevoie de altceva. Dacă nu, atunci va ajunge otrăvit tocmai toxinele unui orgoliu nesatisfăcut. Sădar, mucenicia înseamnă chiar înfrun- rea cu propriile noastre slăbiciuni. Cre- ncioși sunt puși la încercare tocmai nd sunt puțini, ignorați, disprețuiți și pa- doxal, nu atunci când trec la luptă zibilă" (Sorin Dumitrescu).

Poezia: un joc care nu poate fi niciodată definitiv câștigat, ci doar jucat.

Răniile mari ale sufletului se acoperă ptat cu o crustă. Răniile mici, nefiind an- jate vital, sângerează într-una.

„Savanții englezi au descoperit formula icirii, demonstrând că starea de mulțu- re, cum este definită noțiunea de fericire mai toate dicționarele lumii, poate fi primată matematic, transmise BBC.

Până a ajunge la formula Fericirea= (5xH)+(3xE), oamenii de știință au ervievat peste o mie de persoane. În for- ula respectivă, P reprezintă «caracteris- a personală», care presupune concepția viață a persoanei, capacitatea ei de aptare la noile condiții de viață și capa- tea de suportabilitate la greutăți. Prin E, «cetătorii britanici au desemnat «exis- ță», incluzând aici starea de sănătate, bilitatea financiară, prietenia etc., iar n H - indicele «standadelor înalte», e implică respectul de sine, ambițiile, ațul umorului. Unul dintre participanții acest proiect, Pete Cohen a declarat că mula este mai complicată decât pare, soana care ar dori să stabilească nivelul icirii sale trebuind să răspundă la mai ilte întrebări. Doar după aceea se poate duce, cu ajutorul formulei, indicele ferii, situat pe o scară de la 0 la 100 de nte" („Adevărul", 2002).

Răniile și crusta

Gheorghe Grigurcu

prima dată din gura lui Blaga.

Amestecul numelui în jocul cu rezi- duuri magice al realității: „Arabii boico- tează detergentul Ariel, fiind convinși că el a fost botezat după numele premierului israelian Ariel Sharon. Liderii spirituali ai Egiptului au făcut apel la cetățeni să boicoteze Ariel-ul, fabricat de firma ame- ricană Procter and Gamble. Egiptenii cred că numele este asociat cu cel al premie- rului israelian și afirmă chiar că pe eticheta produsului este imprimată steaua lui David. Mai multe companii americane, printre care Coca-cola și MacDonaldis, au avut probleme în ce privește vânzările din cauza boicoturilor arabilor" („Adevărul", 2002).

Istoria a învins poezia! Un amplu son- daj de opinie efectuat în Anglia în toamna anului 2002 a desemnat pe cel mai repre- zentativ om al țării din toate timpurile nu în persoana lui Shakespeare, ci în cea a lui Churchill!

Greșeli, după toate aparențele, în eva- luarea poeziei, sub pana lui I. Negoșescu: N. Labiș și Cezar Ivănescu subestimați, Nichita Stănescu supraestimat. Dar subtilul „strălucitorul" critic de poezie a găsit de cuvânt a-mi spune, la scurt timp după ce a publicat comentariul intitulat **Descrierea unui poet**: „m-am gândit la tine, pe când scriam despre Nichita. Aveam tot atâtea motive de a-l aprecia favorabil și de a-l respinge". Mă întreb de ce a ales ultima soluție. Am impresia că vor fi jucat un rol o serie de factori moral-biografici precum dorința de-a fi în actualitate, „la modă", de-a nu distona în raport cu tinerii, de-a se împărtăși din succesul lor și, poate, com- plexul celui marginalizat sub câteva rapor- turi, stare ce tindea a se dizolva în preajma presupului complex de superioritate al celui glorios...

Să fie fericirea anistorică? Să fie mate- ria istoriei exclusiv nefericirea? Oricum, iubirea împlinită pare a i se refuza: „Iu- birea fericită nu a intrat în istorie. Nu s-au scris romane decât despre iubirea fatală, adică despre iubirea amenințată și con- damnată de viață" (Denis de Rougemont).

Eroare de tipar caraghioasă, într-un in- terviu al meu: „frate" în loc de „confrate", referitor la Ion Simuț! Ce fraternități sus- pecte îmi creează hazardul tipografilor!

Blaga îmi spunea că își imaginează abstracțiunile în chip vizual, sub înfăți- șarea unor configurații plastice: „Asta e, sunt un tip vizual!"

De ce n-a devenit Blaga medic? „Pă- rinții mei voiau să studiez medicina. Dar nu-mi convenea să intru într-o categorie ce număra, în țară, vreo zece mii de persoane!"

Blaga îmi mărturisea, în anii '50: „Creația mea din ultima perioadă a cam schimbat fața poeziei românești". Avea într-un fel dreptate, fără a bănuși că filioanele lirismului său se vor întreșe generos cu producția celor ce urmau a inaugura o nouă vârstă a poeziei noastre, șaizeciștii și, concomitent, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Leonid Dimov, M. Ivănescu. Numele lui Doinaș l-am auzit

memorii

Mai ușor e să făptuiești precum altul decât să gândești precum altul.

Nu așa-zisa banalitate ne trădează, ci noi o trădăm, refuzând sau nefiind în stare a o adânci (fiecare loc comun e ca un sol arid în care totuși se poate săpa o fântână).

Inteligența care momeste, așa cum râma din cârligul undiței atrage cu viclenie peștele.

Ceea ce numim inteligență poate uneori susține falsul, ceea ce percepem ca virtute - niciodată.

Iubirile nerealizate: nici realitate, nici ficțiune, ci entități nemântuite aidoma sufletelor din Limb.

Noaptea

otului
Mariana
limon)
tiura Paralela 45

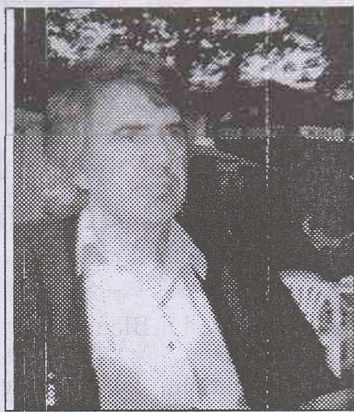

2) **Buncărul desfătărilor**
(Marta Bărbulescu)
Editura Premier

3) **Istoria literaturii române moderne**
(Șerban Cioculescu),
Editura Bibliotheca

radu cange

Au fost câțiva care m-au acuzat că desenele mele nu au toate acea elevație tulburătoare că era cam greu să parvin cu ele. Se vedea, undeva, un ușor spirit gregar, pe care eu, sincer să fiu, nu-l detectasem. Mă surprinsese această constatare, dar poate era îndrituită. Poate aveau dreptate în unele privințe. Nu cumva desenele mele sufereau de influența cercurilor în care mă învârtam? Să-mi fi lipsit conștiința desenatorului profesionist? Pentru că eu așa credeam, că de ani buni eram profesionist, că perioada debutului trecuse de mult. Dar unde naiba debutasem, decât în fața propriei persoane sau în fața apartamentului, grădinii sau câmpului? Nu mai țineam minte ca eu să fi debutat undeva. Oare prin ce mă caracterizau aceia ce-mi făcuseră observațiile? Aveam în fața mea două alternative, poate trei: să-i aprob și să încerc să corectez cele semnalate de ei; să desenez mai departe

cerneală proaspătă

după propria mea inspirație de om de artă ori să fac un melanj din aceste posibilități. Dar se putea? Trebuia să știu unde mă situam. În care parte desenele mele înclinau mai mult. În partea elevată sau în cea zis gregară? O idee m-a lumina, dar nu știam dacă este cea autentică: să li desenat eu - o dată ajuns acasă sau la câteva zile - mai altfel după ce plecam dintre scriitori și indivizi ce se ocupau cu arta? Și, când nu-i întâlneam, să fi fost mai neinspirat ori mai neîndemânic? Nu cumva eram un caz dependent de împrejurări, poate chiar unul patologic? Nu mă împăcam cu observațiile criticilor mei de ocazie. Dar nimeni, în artă, nu avusese o evoluție liniară. Nu toți dădeau lucrări bune sau foarte bune. Erau oscilații, căutări, curente și câte altele. Îmi făceam socoteala încă o dată: în care cercuri mă învârtam eu? Cu siguranță că o anume comunicare cu oamenii de artă, scriitori sau actori era de recunoscut în anumite desene ale mele; deci, lucrările erau izbutite sau cel puțin așa credeam eu. Tot nu mă împăcam cu această autodemonstrație. Când mă întorceam acasă, nu dădeam decât de apartamentul pustiu, de trepidul meu și de lucrurile de cele mai multe ori prăfuite, lăsate în dezordine - asta până când femeia tocmită avea să rezolve, într-un fel, harababura. Mai dădeam peste general uneori sau peste nebunul de la etaj ori peste

Nebunul de la etaj

paralitică ce ieșea cu căruciorul la soare, până când Dumnezeu o uita acolo; ori peste doamna Ionescu care îmi aducea din nou aghiasmă, ca să mai stropesc desenele, casa, să mă spăl pe față, să pot avea și eu puțin noroc cu arta mea; chiar peste soția nebunului văzând-o pentru prima dată cerșind, făcându-se că nu mă recunoașe nici pe mine, cerându-mi câteva monede. Acesta era universul personajelor întâlnite de mine. Da, dar eram nedrept. Mai vedeam o domnișoară, răsărită parcă din poveste, aceea care numai cu vreo câțiva ani în urmă mă privea, în grădina păraginită, cum desenam și care, atunci, nu era decât o mogâldeată - acum ajunsese adolescentă. Mai păstra acea puritate dăruită puținilor dintre noi. Acesta mi se părea a fi universul meu.

Gândeam că este în firea lucrurilor ca desenele să-mi fie influențate, dar mai întâi exista mâna, condusă de creier și de simțire, ce cu linii drepte și curbe umplea cartoanele. Oricum ar fi fost, cu influențe din anume cercuri sau nu, eu eram Desenatorul! Nimic în lume nu m-ar fi făcut să schimb meseria mea pe altceva, pentru că, până la urmă, era și o meserie.

Ca să aflu un răspuns, trebuia să-l întreb și pe Celălalt. Dar nu știam dacă acum, mâine sau altădată îl voi putea aborda. Nu mi se întâmplase de prea multe ori să stau de vorbă cu El. Mereu îmi scăpa. Mereu se fofila. Acum nici nu mai puteam să-l reconstitui. Niciodată nu mi-l aminteam așa cum ar fi trebuit. Pentru acest motiv, îmi era și greu să-l conturez măcar. CELĂLALT... Mă simțeam cel împărțit în trei. Pe Celălalt îl știam vag, după cum am mai spus. Nu apărea prea des. Uneori îl intuim în străfunduri și precis mă mai întâlneam cu El, dar nu dădea niciun semn că, fizic, l-aș fi putut ține minte. De fapt, fizic, ar fi fost mult prea greu. Era o culoare? Un fum? O intenție? Un semn de întrebare? Necunoscutul-cunoscut? Cel de care, de cele mai multe ori, făceam abstracție? Era o posibilitate? De ce? Cum? CELĂLALT ne stăpânea pe amândoi, pe mine și pe cel numit alter ego? Dar El, Celălalt, cine era? Poate talentul, revelația. Și, de ce nu, poate chiar Echilibrul. Eram în căutarea Lui. El nu mă va căuta. Dacă era viitoarea mea reîncarnare? Obsesia Lui mă făcuse să inventez acest joc? Aveam impresia că alunec undeva. Unde? Nu știam. Aveam să-mi dau seama când mă voi întâlni cu El. Dacă mă voi întâlni. Până la urmă, trebuia să mă hotărâsc. Mi-am spus: este Revelația! Dar dacă Ea se substituia Celuilalt? Se va împăca melanjul compus din Revelație și Celălalt? Se vor împăca. Problema era, întrucâtva, rezolvată. Puteam să mă dedic, pe mai departe, singurei mele pasiuni: Desenul. Celălalte, mai mici sau mai mari, stringente sau nu, contau mai puțin. Dar

dacă începusem să o iau aiurea?

M-am pomenit cu ea la ușă. Și eu, care o căutam sau speram să o întâlnesc în dimineața, ce în ce mai puținele mele drumuri spre câmpie.

Încă îmi mai rămăsese pasiunea pentru desen. Dar ea, pasiunea, era înjumătățită de durerile difuze în regiunea abdomenului.

Stewardesa venise. Poate picase tocmai când trebuia. Sosise fără un motiv anume. Mi-a spus că sunt puțin cam palid și că îmi mai dispăruse din entuziasm. Care entuziasm? Ce simțise ea? Femeia e ca pisica îi place casa, dar nu-i place stăpânul. Chiar dacă îmi spusese că sunt palid - fapt constatat și de mine -, mă simțeam, într-un fel, mulțumit. Venise. Dar puteam, oare, să o fac să stea un timp mai îndelungat? Credeam că voi avea noroc. Din senin, s-a apucat să-mi spună că-i o mincinoasă. Nu era măritată, dar atunci, când mă refuzase se născuse în ea mândria, poate un pic de revoltă și, de ce nu, chiar puțină silă deoarece citise pe fața mea acea putere a stăpânului căruia ar fi trebuit ca toți să i se supună. Avea dreptate. De unde credeam eu că totul mi se cuvinea? Pe ce considerente? N-am zis nimic, dar acest fapt mă făcuse să înțeleagă că aș fi fost de acord cu ea. M-a întrebat dacă n-am să-i dau ceva de lucru. Ba da, aveam. M-a mai întrebat dacă nu o înlocuiesc. Nu, nu, am mințit-o. I-am spus că invitația de atunci, adică de a sta un timp mai îndelungat, rămâne valabilă. N-a părut mirată. Dar nu am putut desluși pe chipul ei nimic altceva. Probabil că atunci când încă mai lucra și avionul își luase zborul sau ateriza, găsesse acea tărie în a-și controla nervii și chiar să zâmbească, pentru ca pasagerii să poată primi încrederea necesară.

La un timp, după ce venise, i-am spus că va fi neapărat nevoie să consult un doctor. Nu mai aveam răbdare ca să vină medicul de familie. Și am rugat-o să mă însoțească. Mi-a răspuns că nu e nicio problemă. Doar ne cunoaștem cât de cât. Și ea se simțea singură, nu de puține ori și astfel, cu mine, poate își împlinea singurătatea.

Am decis ca, peste două zile, să mergem la o policlinică cu plată. I-am arătat, după aceea, camera cealaltă, unde avea să doarmă. Doar că trebuia să facă puțină ordine. N-am citit pe fața ei nicio întrebare. Dar nici vreo negație. Se supunea fără să vorbească. Eu aveam să dorm în cealaltă cameră, unde exista o canapea și unde, de fapt, era și atelierul meu, cu toate că desene, caiete, creioane și cărbuni erau mai peste tot. Ba cred că și în baie, ba și în bucătărie. Pentru că unde mă pocnea inspirația, acolo desenam.

Se înserase. Cugetam că, după ani buni, aveam să dorm și eu cu cineva, în casa mea avea să mai fie o răsufare.

... Dar dacă mă înșelam și Calistrat Xidis nu era tatăl meu - pentru că nu iese să vorbească cu mine; și nici mama era mama mea? Poate eram copilul ei alte deținute care mă încredințase, din neștie ce motive, mamei ce mă scuse? Dar ce rost avea să mă macin în înduri. Trebuia doar să fiu mulțumit că zusem lumina zilei că, de bine, de rău, escusem într-o familie și, printr-un noroc sperat, Dumnezeu mă dăruise cu un sentiment nesperat. Ce mai conta al cui sunt tu cine mă zămislise? Eram dator să mulțumesc și să mă rog pentru sănătatea ei a lui - dar mă gândeam că era foarte puțin probabil ca presupușii mei părinți, în zădul în care nu erau cei ce mă crescuseră, să mă trăiască - sau, și mai bine, pentru liniștea sufletelor lor. Că, acum, mă aflam o răscruce? Nu învinovăteam pe nimeni. Eram foarte bine să nu fiu nimic ori doar să vis uitat. Ce mai însemna că mama se torsese, după revoluție, ca să moară așa? Ba era ceva. Dacă altul ar fi fost evărul, ea mi-ar fi spus în ultimele clipe.

Era o doctoriță ce-mi părea mai grabă pitică decât normală. Așteptasem o câteva ore, cu stewardesa lângă mine, până să-mi vină rândul. Nici nu știam ce se întâmpla. Doctorul de specialitate, într-un fel, îmi cam explicase cum va fi tratamentul, dar eu ori mă gândeam aiurea la senelile mele, ori nu mai eram întreg la minte.

Intrasem într-un anume salon, la etajul I - îți dădea duhul până ajungeai, căci era o clădire veche, caturile aveau trepte înalte și camere destul de spațioase -, unde trebuia să încep tratamentul. Doctorița mi-a spus să am răbdare, că trebuie să mă egătească fiolele, acele și toate celelalte. Eram minte ceva încă de pe când eram rasem în sala de operație și o băbuță - se părea că seamănă izbitor cu pitica - a așezat pe masa respectivă și mi-a făcut primul ac în venă. Până a mai bibilit cu fiolele și niște sticle atârnate de un port metalic, nu mă gândeam la nimic. Nu puteam. Între timp, mai sosiseră două persoane. Gata, mi-a spus doctorița. Stați liniștiți. Am stat cum mi-a spus. M-am trezit brusc acul înfipt în cea mai prominentă venă. Eram atenționat că va trebui să îndur exact o oră această stare. M-am mulțumit cu totul că, în perete, era un ceas. Număram minutele, minutele, sferturile de oră. În ultimele zece minute, nu mai aveam răbdare. Gata. A trecut, spusese pitica. Între timp, se văitase de nu mai știu ce, că se urase, că o să vedem noi când nu va mai veni ea. Nu înțelegeam. Credeam că își dădea prea multă importanță. Într-o zi făceam socoteala că erau cinci zile pe săptămână, în care lună, de tratament. Eram năuc. Nu mi se dezmeticisem, încă, în urma operației. Tratamentul îl pornisem în toamnă, iarna se sfârșise și mi se părea că drumul la policlinică nu se va termina niciodată. Eu tezasem salonul, în care se făcea tratamentul, micul Auschwitz. Nu fusesem acel lagăr care nu putea fi dat uitării, nu eram de ce, dar bănuiam spre sfârșitul tratamentului, un chin fără de sfârșit. De atunci, mint. Mă obișnuisem. Stewardesa se așeză după mine ca un miel dresat, uneori se enerva, alteori nici n-o simțeam lângă mine, în holul încăpător, unde toți eram zi după puțină sănătate sau după anii

când nici nu visam să ajungem unde eram de fapt și unde închipuirea noastră în suferință era imposibilă.

În schimb, boala nu selectase pe nimeni, căci ne aflam, de la băiețelul de trei ani cu tumoră pe creier - tatăl lui era în aceeași situație, dar nu voia să se trateze sub nicio formă -, până la domnul venerabil. Uneori, tăcerea ce ne cuprindea se mănâna aceeași dintr-un cavou părăsit, pentru ca alteori să se iște rumoare din orice. Se perindau mai ales femeile ce umblau cu hârtii trase la xerox, iar pe hârtii existau fel de fel de tratamente, mai mult sau mai puțin fanteziste, dar și altele, adevărate miracole ce dăduseră rezultate nesperate. Visul unora dintre noi se mai clătina, dar ne vedeam, somnambuli, de tratamentul numit de mine „ac în venă”.

În răgazul așteptării dinaintea tratamentului, măsuram intervalul vârstei mele ce fusese aproape fără griji în ce privește sănătatea. Ea se întindea pe durata a cincisprezece ani, de la vârsta de douăzeci și cinci și până la aceea de patruzeci. Dar anii trecuseră prea repede. Nu știusem să-i prețuiesc. Eu dorisem să ajung desenator cu orice preț. Cine se gândeste la boală și la moarte în floarea vârstei? Doar vreun pesimist incurabil.

În toate aceste luni de chin impus, dar și de dorința inconștientă în a-mi prelungi zilele, cumulată cu disperarea ce mă mai cuprindea, desenam sau mă făceam că desenez. Nu știu ce ieșea, nu eram în stare să aproximez, dar de drumurile mele la câmpie nu mai putea fi vorba. Din cauza bolii, a timpului nefavorabil, a lipsei de putere, eram sechestrat între pereții de beton ai apartamentului, în acest turn lugubru care nu se mai sfârșea, unde, poate de frică, din deznădejde, stewardesa se afla și ea pusă sub un sechestrul al milei sau al înțelegerii, unde vinovăția o purtam doar eu, poate destinul sau întâmplarea.

Desigur că nu mă mai dusesem nici prin restaurantele pline cu scriitori, pictori sau actori. Nu puteam. Nimeni nu-mi mai dădea un telefon. Eram încă în viață, dar se pare că pentru unii murisem de mult ori poate că, în sertarele birourilor acestora, se

aflau deja necroloagele sau poate nici măcar atât. Nu știu de ce gândeam așa, dar bănuiam că generalul nu va avea niciun regret, în urma dispariției mele, dar mai ales nebunul de la etaj se va bucura. Nu mă curpindea vreo amărăciune, de niciun fel. Părea că în mine murise orice sentiment de ură - dacă îl voi fi avut vreodată -, dor sau tristețe. Mâna îmi înțepenise în desenele mele și în urmele ce rămăseseră, poate, rigide și ele. Eram un mort viu care mai băntuia cotloanele vieții. Nu de puține ori, totuși, o revoltă surdă își făcea loc în mine, dar cu nimic nu-mi era de ajutor. Mă gândeam - ce-i drept, cu teamă - că Dumnezeu mă uitase, mă părăsise, poate tocmai pentru că la bătrânețe sau aproape de ea învățasem Tatăl nostru, rugăciune ce, dimineața, seara sau în timpul zilei se afla pe buzele mele.

Toate se petrecuseră, printr-un paradox, cu viteza melcului sau a fulgerului și mă trezesc în fața medicului de specialitate - băbuța de doctoriță, pitica, așa cum îi spueam eu, care îmi perfora venele, parcă nici nu existaseră - ce îmi spune că, acum, nu mai am decât să trăiesc, dar să mai vin la control din când în când. Spontaneitatea, nevăzută, mă face să-l îmbrățișez pe acest doctor tânăr și simpatic, mai plin de speranțe ca mine. Ies val-vârtej din cabinet, o iau pe stewardesa de braț și ieșim din

cerneală proaspătă

policlinică.

Un țipăt de pasăre m-a făcut atent că venise primăvara.

După lecția pe care mi-a ținut-o desenatorul, vorbă să fie, am plecat. Am plecat de parcă ar fi fost ieri.

Să fi trecut o lună, două sau mai multe, când am auzit că desenatorul s-ar fi operat. Poate chiar auzisem mai înainte ori să fi stat de vorbă cu el pe această temă. Mai degrabă cred că am uitat. Nebunul de la etaj - care pentru mine este un om cumsecade, lovit de soartă și căruia eu îi spun Stamate - mi-a spus. N-am putut nici să mă bucur, dar nici să-mi pară rău. Uneori îmi lipsesc prelegerile desenatorului despre onestitate, comunism sau artă. Era pățimaș în cele spuse de el, de cele mai multe ori. Eu i le pun pe seama tinereții. Tânăr nu mai este, dar, oricum, față de mine, da. Până la urmă, n-am putut smulge de la el nici măcar un desen. Atunci, cu mulți ani în urmă, când îl găsisem măriniș și a intenționat să-mi dea un desen sau două, l-am refuzat, motivând că arta nu mă interesează. Acum îmi pare rău. Dar, în fine, zile multe nu mai are. O, iată cine trece pe vizavi! Chiar el, Dinu Zamora, desenatorul, însoțit de stewardesa. Și merge destul de bine, nu cum mi-l descrie Stamate. Domnule, desenatorul ăsta e ca pisica, are șapte sau nouă vieți, nu mai contează.

În același timp, ca și când cineva l-ar fi iluminat, generalul completă mâhnit: Da, dar chiar dacă moare, Dinu Zamora are să moară desenator, pe când eu...

serafim saka:

„Azi cântă orice răgușit și macină uruială poetică orice morăraș care se pune în slujba intereselor de gașcă“ (II)

A.D.: Prin urmare, cenzura venea nu numai de la vigilenții angajați ai LIT-ului, ci și din partea unor funcționari ai editurii?

S.S.: Întocmai. Acum am convingerea că ferocea cenzură comunistă ar fi fost mai puțin feroce dacă scriitorii așunși șefi ar fi fost mai puțin zeloși și nu ar fi dat dovadă de atâta exigență față de scrisul colegilor care erau cât de cât realiști.

Un membru al comitetului pentru premiile de stat, cântăreț cu nume greu și voce ușoară, n-a avut de zis, când se discuta candidatura mea, decât că dânsul nu dă premiul de stat pentru niște întrebări. Auzi, toată activitatea mea publicistică pentru care am fost propus la Premiul de Stat și mi l-au dat, până la urmă - democrației, desigur - reducând-o la niște întrebări!

Eu eram recenzat până și atunci când eram propus - în plin proces de democratizare, 1992 - pentru „Maestru emerit al literaturii“, prezentându-mi-se acte doveditoare doar până spre 1982. Ca să fiu respins. Mișelnicia colegilor de la conducerea Uniunii Scriitorilor Democrați au descoperit-o cei de la Sovietul Suprem care urmau să decidă.

Ca să nu mai zic de televiziune. Care m-a ținut - cu scurtele intermitențe pe timpul democrațiilor - decenii la rând departe de ecran. Cândva cenzura tovarășilor Lozan, Usatăi, acum și a dlui Teleșcu, a făcut ca televiziunea moldovenească să fie și să rămână - cu scurte perioade de aerisire - instituția cea mai bântuită de incultură, analfabetism și mediocritate profesională. Asta chiar și acum, când avem tineri și tinere cu școală înaltă și rostire bună. Trebuie căutați, găsiți și selectați pe alte criterii și, mai ales, de alții „specialiști“ decât cei cu aparatul selectiv deformat și idealurile aservite. Câteodată, dar numai câteodată, mi se pare că am putea avea și noi o televiziune de calitate, dar repede mă resemnez, convins că așa cum știm să fim și să ne complacem AICI, televiziunea a fost și va fi mereu dată pe mâna încuiaților la minte și bălbăiților la gură. Ca nu cumva să părem că suntem alții decât ceea ce se face - din noi! - totul ca să fim!

A.D.: În condițiile actuale, având în fruntea unor departamente de resort asemenea încuiați la minte, cum îi numești dumneata mai sus, tânăra generație n-ar putea oare să aibă și ea probleme cu o cenzură asemeni celei de odinioară?

S.S.: Cred că nu. Născuți în timpuri mai tolerante, tinerii scriitori de azi n-au motive să-și pună problema libertății sau a lipsei de

libertate. Asta însă nu trebuie să însemne că nu au alte probleme de creație. Libertatea este totul și, în același timp, nimic, dacă nu știi ce să faci cu ea.

La Uniunea Scriitorilor activează de câteva luni un club literar al celor mai tineri scriitori. Am fost și eu la câteva ședințe. O plăcere să-i auzi! Au toate datele scrisului de anvergură. Sunt citiți, informați, n-au complexe, câte unul are și talent, să-i tot admiri. Un club literar este întâi de toate locul unde se discută despre scris și literatură. Și dacă mai apare și câte un scriitor-doi - bun, că ceilalți apar la orice colț de stradă! - este, nu poate să nu fie o bucurie literară.

Așa că, *avante*, Dumitru Crudu, botezătorul și Nicolae Popa, superbul cronicar al clubului. Dar și Vladimir Beșleagă, cel care frecventează regulat ședințele, urmărind și acum, precum urmărea și în alte vremi, evoluția tinerelor talente de la noi.

Tuns și ras de toți frizerii literari ai regimului, era greu, era imposibil, era peste puterile bietului scriitor să-și poată apăra *șeveliura*.

Azi se scrie *orice și oricum*, recurgându-se la tot felul de procedee și trucaje pentru a atrage, a trezi interesul și menține curiozitatea. Se știe însă că prea multe și prea mult ucide, până la urmă, fondul.

A.D.: Cer scuze că te întrerup. Deoarece am adus vorba despre tânăra generație, cred că n-ar strica să cunoască și ea acest fenomen comunist, puțin sau deloc cunoscut acesteia, rugându-te să te referi mai detaliat la cenzura de pe timpuri. Care era scopul ei, cine și în ce mod o aplica etc.?

S.S.: Păi, tot timpul vorbesc despre asta!

A.D.: Mai vorbește.

S.S.: Instalată în „Casa presei“, odioasa cenzură comunistă, zisă LIT, avea un număr infinit de cenzori, dovadă că reușea să mențină sub control întreaga viață spirituală. Citea și viziona tot, dar absolut tot - inclusiv inscripțiile de pe garduri -, până și felul cum îți numeai eroii. Pe mine chiar m-au întrebat la un moment dat: de ce eroii dumitale nu sânt membri de partid? Pentru că-s negativi și nu pot fi primiți ... le-am răspuns eu ca să-i liniștesc. Zisul LIT își recruta cadrele dintre cei mai vigilenți analfabeți. Strâmbi la minte și înguști la judecăți, nu-i puteai clinti din loc nici cu cele mai socratice argumente. În raza orizontului dumnealor foarte îngust, totul apărea întunecat, sumbru, anti. De aici și orbitoarea lumină pe care trebuia s-o emane scrierile noastre realist socialiste.

Generația șazeciștilor, din care fac parte era ținută într-un permanent vizor ideologic dovadă că nu încăpea - nu mai încăpea! - cadrul strâmt și sufocant al realismului socialist.

Azi nu există, nu mai există cenzură înțelesul tradițional-sovietic al cuvântului. Există însă un alt soi de cenzură, una mai subtilă, cenzura banului, care te face dependent de gustul omului bogat. Îmbogățiți și cele mai *năzbătioase* căi, inclusiv crima și mecenajii timpurilor noastre sunt foarte instabili moral și au gusturi perverse. Susțin financiar tot felul de *estrades* și nu reacționează la lucruri mai serioase. Azi cântă orice răgușit și macină uruială poetică orice morăraș care se pune în slujba intereselor de gașcă. Cândva iubitul partid, acum dragă gașcă face cântecul!

Și încă o nuanță. Cenzura trecea pe toți, dar absolut toți, nemilos. Era necruțătoare cu „subversivul“ Serafim Saka, dar cu cântătorul fără voce Emilian Bucov Nimeni nu era scutit de vamă. Din interviu cu Bucov, cel cântător de regim și iubit al partid, au scos din *Aici și Acum* - în ultima fază a cărții - mai multe întrebări cu tot cu răspunsuri. Care au apărut peste abia unsprezece ani, în 1987, în volumul *Pentru tibi bat...*

A.D.: N-ai putea să reproduci măcar un exemplu?

S.S.: Poftim. Iată întrebarea: - „Numiți-mi scriitorii care v-au cunoscut și pe care ați contactat sau ați fi putut contacta în acea perioadă de vreme“. Și răspunsul: „Primul scriitor care l-am cunoscut a fost Nicolae Dunăreanu. Era pe atunci profesor de gimnastică la Liceul „B.P. Hasdeu“ din Chișinău, care l-am urmat și eu. Temele tratate de Dunăreanu în nuvelele sale despre pescari și hamalii de pe Dunăre (Din împărăția sufletului ș.a.) mi-au fost cunoscute din copilărie și scumpe. Mai târziu l-am cunoscut pe poetul A. Toma, cu fiul căruia, Sorin, am activat în aceeași celulă utecistă (comunistă ilegală). Am avut cunoștință personală cu M. Sadoveanu, T. Arghezi, Camil Cezar Petrescu, Al. Sahia, N.D. Cocea. Ei erau simple cunoștințe, și nu erau distanțate de M. Sadoveanu aprecia poezia mea. Promovată în presă fragmente din scrierea mea *Amintirile lui Burcă*. Pe T. Arghezi l-am poeziat odată să citească versuri la o adunare a muncitorilor de la tipografia „Gutenberg“ din București. Acolo am citit și eu din stihurile mele. După aceea Arghezi se interesă de scrisul meu. A. Toma, casa căruia o vizitam, mi-a „bлагословит“ pentru tipărit.

olumul **Discursul Soarelui**. În apartamentul lui Cezar Petrescu am organizat o discuție pe marginea romanului lui Barbusse **Locul**. Tot Cezar Petrescu mi-a citit manuscrisul romanului **Eșarfa de foc**. (Nepublicat. La o percheziție a fost confiscat de către agenții de siguranță). Cu Al Sahia am avut legături strânse pe tărâmul mișcării revoluționare. N.D. Cocea venea la „ceaiurile literare” organizate în parte de mine. A scris despre versurile mele articolul **Un poet**, publicat în ziarul „Orizont”. Sau alta: „*Ca un cunoscător al limbii - și pe furtuni și pe tremuri mai senine - spuneți-mi: cum s-a putut crede, fie și pe o singură clipă, că se poate construi o nouă literatură socialistă închisă în normele lingvistice ale ultimului cunoscător al acestei limbi?*” Și încă una: „*Ce credeți despre onoare și, mai ales, care sunt onorurile, pe care îi stă bine unui scriitor să le refuze?*” Este adusă în volum la o banalitate: „*Ce credeți despre onorurile acordate unui scriitor în societatea noastră?*”

Observă te rog un detaliu. Bucov numea în răspunsul său, scriitorii (cu excepția lui Arghezi) doar scriitori care s-au dat, mai apoi, trup, suflet și speranță, comuniștilor și nu toate acestea nu treceau. Comunist, comunist, dar să nu fii român!

A.D.: Cele omise de cenzura sovietică nu fost restabilite în noile ediții. Ce forturi și-au cerut această „restaurare”, dacă o putem numi astfel?

S.S.: Crede-mă, acum îmi vine greu să stabilesc - la „Nistru”, pe la edituri sau pe unde anume - au zburat din cărțile mele paginile cele mai *deocheate*. Multe interviuri din **Aici și Acum** au apărut, în bună parte stabilite, în volumul **Pentru tine bat...** 1987. Ediția de la București a **Vămile** (1990) a fost preluată din ediția Chișinău, datată în perioada cenzurii, așa că a apărut trunchiată. Doar cea apărută în 2004 la editurile **Știința și Arc** este total recuperată, lucru care se va întâmpla și cu romanul **Linia de plutire** la o eventuală reeditare. Nesciind că mai există și literatură de sertar, cedam, ne lăsam mutilați - eu până la un anumit punct, alții numai ei știu - numai să apară. Eu, categoric, mai puțin - dovadă sunt anii de așteptare la editură - alții mai deștepti ca mine, nu-și făceau probleme de acest soi. Scriau ce mergea și mergea tot ce scriau. De ce să scriu ceea ce tot au să mă pună să scot?! mi-a mărturisit odată I.C. Ciobanu. Din câte știm acum, nu a scris nimic care să nu meargă. Dovadă că nu mai pare nimic din *multa* proză pe care a scris-o toată viața. Cei care au scris mai altfel - chiar dacă au fost mutilați - mai au ce recupera. Nu se știe dacă povestea *masacrării și restabilirii* unei cărți într-un stat totalitar nu poate fi un subiect de carte mai ceva decât însăși cartea decimată.

A.D.: O întrebare pe care am adresat-o și altor scriitori și editori în interviurile din cadrul rubricii „Cărți cenzurate”: avem nevoie azi de cenzură?

S.S.: De cenzură, categoric nu, pe când de obraz și competență, categoric da. Altfel mai pe alături, cum s-a întâmplat cu tânărul arrogant Iulian Ciocan, și atunci când nu te pune nimeni s-o faci. Ascultă ce zice criticul Ion Ciocan despre ce-a zis, în lipsa cenzurii, criticul Iulian Ciocan: „Și dacă până aici ne-am referit la scriitori și opere despre care noi personal am exprimat opinii diferite de cele ale proaspătului *inciursionist*, e

locul să spunem că și în cazul lui Serafim Saka pe care l-am apreciat chiar și atunci când Iulian Ciocan zice că a fost ignorat, tânărul confrate în ale breslei critice nu este informat suficient sau - repetăm: și mai rău! - trece senin pe lângă o literatură critico-literară, bună, rea, e altă poveste! - relativ bogată. Afirmațiile domniei sale că proza lui Saka «a fost neglijată de critici în perioada sovietică», că «Saka a fost și este, așadar, un prozator neluat în considerație», că „un asemenea roman (ca **Vămile** - I.C.) n-avea cum să fie lăudat de critica sovietică” sunt o sfidare incalificabilă a adevărului. Putem cădea de acord că despre un talent original și curajos trebuie să se scrie mai mult și mai adevărat decât s-a scris în anii '70-'80, dar luați *Biobibliografia* scriitorului Saka (Editura *Museum*, 2005), ca să vă convingeți pe viu, că atât nuvelele, cât și romanele **Vămile** și **Linia de plutire** s-au aflat în centrul atenției lui Mihai Cimpoi, D. Mănuță, L. Ulici, V. Beșleagă, Ion Holban, V. Teleucă, C. Cobișan, I. Adam, V. Badiu, A. Gavrilov, N. Bilețchi, M. Garaz, V. Senic (nu numai sub aspect negativ), A. Țurcanu și a altor critici, dintre care unii chiar au polemizat cu confrății de breaslă porniți împotriva primului roman numit aici. Atare lucruri necesită să fie știute bine de orice critic înainte ca acesta să aibă dreptul moral să vorbească despre «ignorarea» scriitorului, dacă - bineînțeles - el însuși, criticul, dorește să fie crezut și, mai ales, apreciat”. (Ion Ciocanu, „LA”, 20 aprilie, 2006.)

Ion Ciocanu - este bine să se știe și asta - mi-a luat apărare pe timpurile când mult mai convenabil era să dai în Saka. Dar, iată, acum, în democrație, același Ion Ciocanu semnează o antologie literară și se conformează, sută la sută, cu indicațiile lui M. Dolgan. Mi-a recunoscut-o chiar dumnealui, când l-am întrebat de ce îmi evită numele în istoria sa de literatură contemporană destinată școlii, singurul loc unde se mai citește azi câte ceva. Este și asta un fel de cenzură, una personală. La radio și televiziune suntem dați pe mâna lui Teleșcu, în manuale pe-a lui Dolgan, iar la nivel de politică de stat la judecățile iresponsabile ale lui Stepaniuc!

Dar să revin la *bârsanele* noastre. Important într-o viață de câine - iar noi am fost, dacă e vorba de libertatea de creație, niște câini ținuți din scurt, în lanțul cenzurii - era să nu latri mai tare decât te ținea legătura. Că putea să se rupă și să nu știi ce să faci cu libertatea pe care ai obținut-o *lătrând*. Asta atunci. Acum, când ești, orice-am zice, liber

să scrii orice, ne lipsește, totuși, responsabilitatea în fața colii albe de hârtie. A ști să scrii nu înseamnă a scrie chiar orice. Libertatea fără o concepție artistică este un tablou fără ramă.

A.D.: Întrebarea precedentă mi-a fost generată de realitatea pe care o avem azi: unele edituri de la noi scot cărți mediocre și submediocre. Oare n-ar fi cazul să existe în cadrul acestor edituri o așa-zisă cenzură a calității?

S.S.: Nu, nu este nevoie de așa ceva. Nicio editură nu se poate abține să tipărească o carte, oricât de mediocră ar fi, dacă își sporește bugetul. Exemple avem destule. Toate aceste *amintiri uitate* de fosta nomenclatură apărute în volume cât **Capitalul** patronului lor ideologic, Marx, sunt expresia unei nelibertăți financiare. Dacă cei care le semnează - că de scris, unul Dumnezeu știe cine le scrie! - nu ar plăti bani grei, mulți editori s-ar abține să le publice. Așa, însă, închid ochii și dau în cai.

Bunul simț ar fi să fie, în libertate, cea mai bună cenzură, dar de unde bun simț când banul - acest ochi al dracului, cum i-a zis poporul - a înnebunit lumea și omul a ajuns să nu vadă decât bani în fața ochilor?!

A.D.: Și acum, cum te simți, cum scrii sau nu scrii fără cenzură?

S.S.: Mă simțesc ca un câine în paie uscate. Televiziunea, de exemplu, continuă să nu mă arate, mecenaților nu-mi place să le ofer ocazia să mă refuze, așa că *la anul și la mulți ani!*

Cenzura avea și ea un rol, unul formator-deformant: nu-ți permitea să te lăbărțezi, să pătrunzi cu pixul în zonele *vaginale*, atât de explorate azi de un fel de literatură.

Care însă nu înseamnă libertate. Înseamnă ireponsabilitate. Și, categoric, lipsă de talent.

Crescut de mic copil fără părinți, n-am cunoscut mângâierea. Dar nici frica. Asta mi-a marcat copilăria, apoi într-un fel viața, dar și scrisul. Motive din care de multe ori nu înțelegeam de ce nu se poate și ce se vrea de la mine. Eu nu am scris niciodată special, în ciuda sau de dragul cuiva. Așa mi-a ieșit. Ceea ce era clar pentru mine era că nu-mi plăceau atâtea și atâtea, tot timpul deranjându-mă ceva. Ca să mă clarific, mă apucam să scriu.

Și ca să-ți fac ultima mărturisire, am fost și am rămas un om *descătușat*, nu mă autocenzuram când scriam. Nu am simțit constrângerile cenzurii *intern* de care unii nu se pot nici până azi debarasa. Poate de aceea am avut parte de foarte multă cenzură *externă*. De care, slavă Domnului, am scăpat azi cu toții.

Cine ar fi zis acum 15-20 de ani că cenzura comunistă își va da obștescul sfârșit mult înaintea autocenzurii?!

A.D.: Într-adevăr, nimeni nu se gândea la un asemenea deznodământ. Pe această notă, oarecum optimistă, dă-mi voie, domnule Serafim Saka, să-ți mulțumesc din toată inima pentru răspunsurile detaliate - adevărate confesiuni, prin care ai elucidat unele aspecte mai puțin cunoscute privind ponoasele cenzurii sovietice.

A consemnat
Alexandru Donos

convorbiri incomode

De mă vei naște

Ca și când nu m-aș fi născut
Mă tot gândesc
La viața mea intrauterină
Am adorat aici curățenia
De altar a pântecului
În care am crescut
Dormeam și mă trezea
Sângel: ce picura din icoane
Setea rai-am potolit-o
Cu apa din cristelniță
Tatuată cu strălucirea
picturilor
Osatura mea a devenit
Mai luminoasă
Pe fructe mi-a apărut
Lumea cuvintelor
Dăltuiți-mi vorbirea
Iată-mă învățând
Rolurile pe care să le joc
Iar pe timpan înregistrând
Toate replicile
Razele cerești ospătându-mi
Sufletul, mi-au dăruit tăria
De a rămâne eu însămi
De mă vei naște mamă
Învăț-mă să-mi spal
aripile
Când mă murdărește
Întunericul din cuvânt

Jocul

O lume se joacă
De-a Universul
Unii sunt arborii
Alții planetele sau
astrele
O lume se joacă
De-a timpul grăbit
Și de-a Eternitatea
Aș vrea să nu ne jucăm
De-a Viitorul
Vom obosi și vom uita
Că jocul e în noi
înșine

Sunete de colind

L-am văzut pe Dumnezeu
Coborând pe Pământ
În decembrie pentru a
venisa
Expoziția albului
ninsorilor
Iată îngerii înrâmați
În alice ucigătoare
Descinzându-și
Petalele privirii
Nu au râvnit nici un tezaur
Au visat
Schimbarea la Față
În așezările austere
Pe o pânză câțiva sărbătorește
Albe zăpezi, stamine
Mult ard și se frâng
În albul nefiresc
Sub cetina împovărată
De omăt, Dumnezeu
Împarte sunete de colind
Compuse din chin
Din dor și speranță

Aici

Aici se rupe de la sân
Numele aparținând sângelui
Și aerul verde
Al primilor arbori
Aici locuiesc pe o pagină
Iubirea, durerea, confesiunea
Muntele, râul

Aici îmi spun rugăciunea
Și-n cântec
Îmi răspunde Psalmul
Aici în fiecare privire
Se aprinde un luceafăr
În razele lui ca o pădure
translucidă
Se poate vedea totul în jur
Sau poți fi văzut
Aici începe și sfârșește
totul
În mine însămi

Marea

Coroana regească a mării
Și razele soarelui călătorindu-mă
Pe chipul senin al țărnelui
Aici ascult de-o viață
„Vara“ lui Vivaldi interpretată
de valuri
Recitesc pe fiecare scoică
Poemele lui Ovidiu
Echilibrul mi se tulbură
Când muzica rock a tranzistoarelor
Spray-ul subsoarei
Și decibelii motoarelor pe mare
Înundă plaja
Unde sunt Zeii ungând valurile
Cu parfum de oleandru?
Unde sunt jocurile urzite pe ape
De turmele călușilor de mare?
Pe o corabie a soarelui
Patinată de vreme
Marea navighează dincolo de timp
Să ne dăruiască
Speranța și echilibrul
Zilei de azi

O lume de flori

Nu încerca să uiți
Sunetele bucuriei
Recitând poemul petalelor
Încrustat în luna mai
Pământul se dezlănțuie
la infinit
Într-o risipă de culori
Orchestrând cosmic ecouri
Zodii răscolesc fibrele
gândului
Amalgamându-le în noi
Stau de vorbă cu universul
Fiecărei petale
Azi cu alte legi și efecte
de lumină
O, lume de flori
Mai stai, mai rămâi
Lasă-ne întemnițați
Într-o petală
Hrană să ne fie roua
Până ce hematia cu care ne spunem
ruga
O vor bea zeii
Într-un amurg de stea

Conversație cu mine însămi

Dacă nu ai fi fost tu viață
Ce aș fi avut în locul tău?
Poate un altoi tainic
Al albatrosului cu racul
Ceva din viclenia șarpelui
Puțin din leu
Ceva mai mult din căprior
Dacă aș putea să dau la o parte
Zărilor, aș defini
Zborul albatrosului
Înhămat la Carul Mare
Înfruntând condiția umană
Cine este racul zămisliit
Între ape să impună
În meticulosul labirint

Liliana Grădinaru

Canoanele simetrice
Ale lumii și artei lui?
M-am întors către șarpe
Vicelan, destramă timpul
În oglinzi răsturnate
Mereu același și altul
totodată
Căpriorul îmi învește
Colțul inimii, dialogând
Cu lumina și infernul
Ades luptându-se
Între ei, eu sânger
Poate de aceea profetul
Afirmă că umbra lor sunt eu
Le amestec în sânge
Până la urmă înlăuntru
Rămâne lumina lui Dumnezeu

Obelisc

Nu-mi va fi nimeni sprijin
S-așez pe un obelisc
Numele peregrinilor
nepereche
Enescu și Brâncuși
Luceferi răstigniți
Pe o Golgotă
Cineva a schimbat
Ordinea valorilor
Struna și dalta neamului
meu
Au murit pe raza secolului
Înimile lor risipite
Într-o doară
Sub o piatră străină
Așteaptă să învie
În cel mai scump pământ

Al Facerii

Înzeirea

Trăiesc cu iluzia
Pastilei compensate
Ca toți arborii ce-și schimbă
Coroana verde pe o nervură
ruginită
Întindem mâna pe talanții
noștri
La fiecare început de lună
Stând la coadă, cui îi vine
Rândul urcă o treaptă
Totul pentru a-ți prelungi
extazul
Chiar dacă frigul și ploaia
cu pietre
Ne zgărăie până la sânge
Fără puțință, zdrobit
De icebergurile cerului
Un om se rostogolește pe
trepte
„Molia“ ce-a consumat buget
Se înzeiește
Când va fi înconjurat cu
lumină
Arborele fără frunze?

Fără îndoială, pentru „generația războiului”, estetica evazionistă, cu exotismul inerent, cu provocarea livrescă intrinsecă, cu alte cauzalități ale fantezismului decât la romantici, a constituit un important reper. Mai ales după 1944, ceea ce mai înainte era doar o alternativă cu rădăcini în fronda avangardistă sau socială devine acum o tendință. Mai ales că această estetică își avea și un susținător de prestigiu: Vladimir Streinu. El vedea în fantezismul de acest tip „un protest liric împotriva condiționărilor arbitrare ale vieții individuale”. Dimpotrivă, pentru tânărul critic literar al ziarului Națiunea, Al. Piru, vagabondajul poetic reprezenta „punctul final al evoluției lirismului”. Dar pentru adepții poeziei noi, pentru ideologii și criticii ei, evazionismul era, cum am mai spus, de-a dreptul o primejdie, o direcție „nesănătousă” a lirismului, era fugă de responsabilitatea socială și de misiunea de om al cetății.

Punctul culminant al liricii evazioniste este anul 1946, când puțini poeți moderniști - consacrați sau mai tineri - rămân în afara acestei matrice. Îndeosebi debutanții sunt atrași de acest tipar imagistic. Pe trei dintre ei i am comentat în paginile anterioare: Constant Tonegaru, Mircea Popovici, Mihail Crama. Mai sunt și alți debutanți, care, tangențial, abordează acest teritoriu: Corneliu Belciugățeanu, Rațu Teculescu, Alexandra Lungu, Ion Cutoia.

Cu remarcă necesară că cea mai substanțială contribuție a moderniștilor postbelici la tema titulară a aparținut tripletei streinieni Tonegaru-Popovici-Crama, să menționăm aici și alte concretizări ale poeziei evazioniste din răstimpul literar cercetat: 1944-1948.

Pentru SANDA MCVILĂ, tânără poetă aflată la al doilea volum de poezii (*Călătorii*, 1946), paradigma evazionistă nu era străină. Și-n volumul de debut, *Crinii roșii*, 1925, cochetă cu estetica explorării ținuturilor îndepărtate: Japonia. În volumul din 1946, imaginarul evazionist nu-i mai substanțial din punct de vedere cantitativ, în schimb este mult mai concordant, atât cu ideologia generală a volumului, cât și cu motivația interioară a evazionismului românesc postbelic, aceea de retragere dintr-o realitate hădă sau constrângătoare din punct de vedere poetic. Volușorul are trei cicluri: *Călătorii*, *Anii morții* și *Balade*, cu tot atâtea teme dominante: evazionismul, războiul, drama conștiinței. Să le luăm pe rând.

Poezia evadărilor virtuale, conjugându-se cu tema conștiinței tensionate, o întâlnim, în primul și ultimul ciclu, spațiul acesteia fiind atât geografic, cât și cosmic. Primul poem, care dă și titlul cărții, este o veritabilă artă poetică, călătoria în imaginar fiindu-i intrinsecă poetei, un veritabil *modus vivendi*: „De copil am călătorit... Mar călătorii/ fără întoarceri...”. Numai că motivațiile și cadrul din care se iese (hipospațiul) sunt diferite. Atunci, dintr-un spațiu securizant, „în patul alb, de lac, pictat cu îngeri roșii”, ocrotită de bunica, în camera confortabilă, în care „totul

MOMENTUL LITERAR 1944-1948. POEZIA

Drumul unei poete: Sanda Movilă

ana selejan

era delicat, odihnitor, ca într-o veche stampă”, se visa frumos, iubindu-se cu Prințul din Sirena lui Andersen; sau se visa urât, încolțită de lupi; atunci „bunica mă ridica, mă săruta, mă închina”.

Acum, în lipsa îngerului păzitor, a bunicii: „n-au mai rămas decât lupii/Mă pândesc cu guri însetate”. Ca o compensare la visul rău (sau pentru neutralizarea lui), în juxtapunere cu o intimitate frământată („mistuită de lăuntrice, neîmpăcate febre”), poeta pune stăpânire pe „globul pământesc”:

*Continentele, oceanele
ies din el, cresc, mă cuprind
pereții se topesc, plecăm.*

Plecările Sandei Movilă n-au nimic din evadările macabre ale unora dintre confrății ei. Pe „marile plantații de cafea”, în Ohio, pe Broadway, în Cuba, China sau Bengal are loc întâlnirea cu feericul:

*Nicăieri cerurile nu sunt mai înalte și mai
albastre ca ale mele*

nicăieri ploile ca în grădinile-mi fertile.

Acest evazionism senin este specific și câtorva texte din ciclul *Balade*, ciclu în care predomină lirica medievalistă. Prințesa Bianca (*Balada împăratului tânăr*), prințesa Barbara (*Legenda*) sau „doamna din turnul înalt” (*Baladă*) sunt autoproiecții lirice, imagini livești ale eului liric, având viață doar în „mătăsoase poeme”. Corespondențele, arcul simbolic urcă dinspre vechime spre prezent, într-o „țară dulce, ce crește din creștet de munte/ pe sâni aurii de podgorii, spre Balcan”.

Alte poezii (*Călătorul*, *Avatar*, *Donquijotesca*) surprind drama celui rămas fără acest univers compensator:

Avusesem cândva un Ev (...)

Cine mi-a încurcat drumurile (...)

Cine mi-a dus la culcare luceafărul (...)

Alteori ieșirea în imaginar este o consecință a tiraniei memoriei strămoșilor, este povara antroposului, ducând la anularea individualității care visează. Poemul *Auto-biografie* ne dă, de fapt, tehnica evadării în timp și sugestia renunțării la acest coridor al imaginarului:

*Ea nu mai avea loc în ea, ci afară (...)/
privea uimită înlăuntru ei, ca la spectacol,
vechile scene de familie, baluri, morți, un
masacru/ petrecut la conac (răsmereță acum
40 de ani)/ Cavaler al Tristei Figuri, unchiul
de la Clejani.*

*Înfricoșată că din nimic nu se mai putea
închege, ci în fiecare noapte trecutul altora
vedenie tirană o destrăma, a ferecat ușile, a
aruncat cheia./ Edera a crescut acoperind
toate.*

Interesant este celălalt plan tematic al volumului Sandei Movilă: orașul sub asediu, din ciclul *Anii morții*. Trăită, experiența războiului produce fior liric mai pronunțat și versuri mai viguroase, scrise, unele, în proximitate, cum e cazul bombardamentelor și a adăposturilor antiaeriene:

*Astăzi te-am întâlnit, moartea mea! (...)/
Tot ce se petrecea deasupra noastră-n
văzduh era inedit, omenirea nu mai
cunoscuse asemenea mit./ Huruie de căruțe*

*grele de fier alerga sub cer tot mai jos
cobora, mai aproape de hruba noastră.
(Bombardament).*

Bombardamentele, priverile de după, cu distrugerea unei întregi civilizații materiale („Am văzut (...) exodul porțelanurilor și somierelor/ parada fotoliilor Louis XV și a măștelor Pompadour/ pe numeroasele artere ale Metropolei noastre”);

- cu dispariția „prietenilor noștri”;

- cu prezența morților, a „strigoilor ce se tânguiau în cetatea sigilată de moarte/ (...) / Dați-ne sufletele noastre (...) / Vrem sufletele noastre curate/ care-au crezut în năluci, în cuvinte.”

- cu revolta împotriva invadatorilor:

*Și băutorii de sânge strigau:/ „Dați-ne
pruncii voștri și fetele voastre/ dați-ni-le!
Goliți hambarele toate! (...) / Dați-ne (...)
eșarfele colorate ale câmpiilor (...) / Dați-ne
sufletele voastre (...) / Dați-ne pe Dumnezeu
vostru (...) / să dănțuim, să dănțuim, la
marele ospăț/ al zeului nostru Wotan”*

Toate acestea conturează o poezie diferită

istorie literară

de aceea a visărilor „catifelate” din ciclurile anterioare. Anii războiului și cei imediat următori n-au însemnat pentru poetă numai pierderi omenești și distrugerea unor civilizații, ci și o nouă atitudine față de poezie. Emblematică pentru poziția artistului în anii în care trebuia scrisă o altfel de poezie, poezia pentru masse, este textul *Marelui Poet*, dedicat lui Eugen Jebeleanu. Acela, maestru și „prieteni”, o întreabă („aspru”) pe tânără poetă:

*Ești pregătită pentru viață? (...) / Care
este dulce-verigă lucrată de tine/ în noua
constelație a lumii?*

Arătându-i noua sa poezie despre „munții închipuirii mele”, marele poet o respinge cu râs „disprețuitor” și-i ține un lung (dar eficient) discurs despre „omul nou” și „mâna lui pătrată” care va dezlanțui progresul, încât, în final, se hotărăște („Vorbele tale sună în conștiința mea”) să scrie o altfel de poezie: despre și pentru oameni:

*Voi încerca să urc treptele lumii/ nu din
marmoră, nici din granit, ci lucidă, voi ști să
sui scara veacului meu/ din ființe omenești,
sacrificate/ peste idei și peste flăcări.*

Ceea ce se va și întâmpla, începând cu următorul volum de poezie angajată, „nouă”. Dar să nu anticipăm.

Ca orice poet modern, și Sanda Movilă nu rămâne numai la această poezie a exteriorității, chiar dacă spațiul (geografia îndepărtată, orașul, războiul) dezvăluie și stările eului, ci abordează în acest volum din 1946 și poezia intimă și erotică. *Iubire, Fabulă, Marină* deplâng, fără fior, o iubire pierdută.

ion druță:

Casă pentru Badea Mior

Ion Druță (n. 1928), venerabilul patriarh al literaturii din Moldova de peste Prut, s-a aflat în zilele de 9, 10 și 11 octombrie la București, fiind oaspetele Academiei Române, al cărei membru de onoare este din 1990. Prima lui vizită în capitala țării noastre a avut loc în 1974. Zestrea lui de creație este impunătoare, ea an de an îmbogățindu-se, pe o întindere de peste o jumătate de veac și îmbrățișând toate genurile și speciile artei scrisului: nuvelistică (volumele *La noi în sat*, *Poveste de dragoste*, *Om - e primul tău nume*, *Dor de oameni*; nuvelele mai recente: *Întoarcerea țărânei în pământ*, *Copilul sărutat de Dumnezeu*, *Aducere de jertfă* etc.), romane (*Frunze de dor*, *Povara bunătații noastre*, *Clopotnița*, *Biserica Albă*), eseistică (*Eminescu - poet național*, *Lumea lui Cehov*, *Apostolul Pavel și pericolul autonimicirii*, *Badea Mior* ș.a.), o prodigioasă operă în sfera dramaturgiei (*Casa mare*, *Doina*, *Păsările tinereții noastre*, *Tot ce avem mai sfânt*, *Horia*, *Cervus divinus*, *Căderea Romei*, *Apostolul Pavel*, *Cina la tovarășul Stalin*, *Călugărița sălbatică* ș.a.). În 1987 scriitorul moldovean lansează ideea de a înălța prin donațiile tuturor cetățenilor republicii un monument al Poetului Anonim. Premile și unele onorarii ale sale sunt vărsate în fondul acestui monument și pentru restaurarea bisericii din satul natal (*Horodiște - Soroca*). De amintit că în 1989, când se decretează în Republica Moldova oficializarea limbii române și revenirea la grafia latină, Ion Druță conduce revista „*Glusul*”, prima publicație cu grafie latină. Iar cu câteva săptămâni înainte de izbucnirea revoluției populare din România, prezintă la postul de radio „*Europa Liberă*” textul *Cine a stins lumina? Din vasta sa creație literară cititorilor din România le sunt cunoscute mai cu seamă romanul *Clopotnița*, nuvelele *Horodiște*, *Ultima lună de toamnă*, câteva povestiri, dar îndeosebi fascinantul roman *Povara bunătații noastre*, tradus în mai multe limbi.*

În numărul 47-48 al revistei „*Luceafărul*” pe anul 2005 au fost publicate câteva „*tablouri*” din tulburătoarea piesă de teatru *Ultima iubire a lui Petru cel Mare (Epopée în zece tablouri cu epilog)*, închinată destinului dramatic al Cantemireștilor. Vă oferim acum câteva expuneri ale lui Ion Druță despre *Badea Mior*, ce simbolizează tărâmul sacru al artei pure. Credem că nimeni nu s-a exprimat nicicând înainte atât de inspirat despre virtuțile folclorului românesc. (Gheorghe Barbă)

Supraviețuirea - iată marea enigmă a neamului nostru. Secole de tăcere, de resemnare, de dispariție aproape totală, pentru ca la un moment dat, precum iarba din adâncuri, iar să răzbatem la lumină - veseli, gălăgioși, iubitori de viață. Cum de s-au putut așeza și rândui aceste mari minuni? Cine a luminat și a îndreptat spre bine acele turme? Cine le-a pus și întărit piciorul pe calea cea dreaptă? Cine le-a împrumutat suflare din suflarea sa? Cine le-a întărit cu duhul? Cine le-a poruncit să tot meargă și meargă nainte prin pâcla acelei nesfârșite nopți, pentru ca, până la urmă, să răzbată la lumină?

EL, firește. Dar cine să fi fost trimisul Celui de Sus, apostolul care ne-a călăuzit prin nesfârșitul calvar al existenței? Și iar ne duce gândul la neprețuita moștenire a neamului nostru, la balade și doine, la **Miorița**, la acea vatră caldă pe care a crescut nu atât o casă de copii, cât un neam înureg.

Suntem, poate, unicul popor din lume ale cărui opere folclorice rămân net superioare ca măiestrie, ca adâncime, ca seninătate straturilor de cultură modernă. Astăzi, pe bună dreptate, în orice colț al lumii, cu orice prilej de manifestare, când e vorba să prezentăm firea neamului într-o formulă cât mai concisă, cât mai

cuprinzătoare, se recurge la folclor. La Doine. La balade. La **Miorița**.

Pe vremuri de restriște, când nu aveam nici imn, nici stemă, nici drapel, ele ne erau imnul, stema și drapelul.

„Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai,/ Iată vin în cale,/ Se cobor la vale. Trei turme de miei, Cu trei ciobănei...”

Chiar nu te încearcă, drag cititorule, nici un fel de jenă, de stinghereală, de vinovăție la praznicul acestor versuri nemuritoare? Iar dacă le simți și dumneata tot așa precum le simt eu, apoi hai să stăm împreună, să ne gândim - când, cum, pe unde să începăm să vorbim, de unde această sete de pocăire?

Să mai citim o dată, în tihnă, în taină, **Miorița**. A cui o fi? De unde vine? Cine ne-a dăruit-o? O fi fost ea într-adevăr, adunată și plămădită de vocea gălăgioasă, incoloră a mulțimii așa precum se spune, așa precum se crede?

Cu siguranță că pe acest ogor a muncit întreg poporul, dar tot atât de adevărat este că la început a fost un singur semănător care a pus sămânța în pământ. Nu prea știm multe despre el. Nu ne-a lăsat moștenire nimic, în afară de glas. Un glas unic în felul său, curat, duios, cimentat în versul mioritic, o personalitate vocală ce pătrunde împreună cu versul, în inimile noastre și rămâne pururea cu noi. Astfel, ne pomenim în fața unei mari dileme: a fost **Miorița** scrisă de mai mulți sau de un singur om? De un poet, de cel mai mare poet al neamului, care, pesemne, nici nu-și prea dădea seama că este poet și că ceea ce naște cugetul lui va străbate secole. Cum o fi arătat? De prin ce părți o fi fiind? Cum l-o fi chemând pe acel bade de demult? Pierdut în adâncul vremilor, acest poet anonim, acest geniu este nașul nostru al tuturor, el punând primul umărul la formarea identității noastre naționale. El ne-a încălzit, iarnă de iarnă, la focul

etrei sale. El ne-a scos și ne-a așezat
u mâna sa în rândul popoarelor
ivilizate. El ne mai face și azi să fim
egăți cu sufletul de aceste văi și
ealuri, să fim cu fruntea sus, cu
sufletul senin și deschis...

Iar noi, moștenitorii tui spirituali,
urmașii lui, potolindu-ne setea de
frumos la izvorul versurilor sale, i-am
zis măcar o singură dată „mulțumim“?
Am pomenit măcar o singură dată în
rugăciunile noastre? Îl mai ținem
în minte? Mai trăiește în noi acel unic
glas al spovedaniei în versuri? Îi mai
căutăm chipul și numele răscolind prin
cele vreauri trecute?

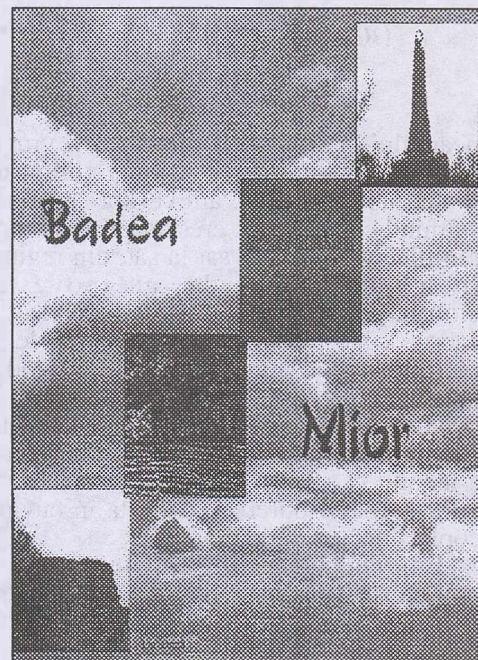
A, da, **Miorița**, aruncăm la repe-
zeală, din când în când. O știm, cum să
nu, am învățat cândva la școală. Cum
ne ridicăm, o lăsam împreună cu copi-
lăria, împreună cu tinerețea, trecând la
ceea ce se poate aduna, a ceea ce se
poate pune pe masă, la ceea ce se poate
turna în pahar... Și las' că a fi bine și la
vară cald...

Cald la vară va fi cu siguranță, dar,
dragii mei, creștea cândva prin părțile
noastre o floare rară, zisă „sentimentul
recunoștinței“. Se poate să ne folosim
secole la rând de trudă, de talentul, de

lumina acelui mare poet, fără să-l
pomenim din când în când, fără să fi
încercat măcar o singură dată a-l aduce
în mijlocul nostru? Să-i facem o casă,
să-i înălțăm un monument undeva pe-
un vârf de deal, cu zări deschise în
toate cele patru părți ale lumii, în tihnă
și singurătate, înveșnicite în versurile
sale? Să ne adunăm la umbra lui din
când în când pentru a-i sărbători
nemurirea, să ne adunăm pentru a ne
reculege, pentru a ne vedea unul pe
altul la lumina feței sale...

Ar fi s-o facem, că destul cât ne-am
tot sfădit, învrăjbit și înstrăinat noi
între noi. De ajuns cât am tot cărat
fiecare la casa lui. Să ne adunăm odată,
întreaga familie a neamului, pentru a-l
cinsti pe cel care ne-a fost și ne rămâne
părinte. Ne așteaptă undeva, pe malul
Nistrului, un vârf de deal, ne așteaptă
lemnul și piatra, pământul și cerul.

Să dovedim că nu suntem o simplă
adunătură de interese personale, niște
rătăciți printre alte popoare, osândiți a
vorbi mai mult sau mai puțin aceeași
limbă. Să dovedim că nu numai la
cătătură, ci și la făurirea celor mărețe și
sfinte suntem destoinici de rădăcinile
din care am răsărit.

Și dacă chemarea noastră va ajunge
la inimile voastre, și vom porni cu toții
a înălța, pe un vârf de stâncă, recu-
noștința milenară a unui neam pentru
marele său geniu, Badea Mior, autorul
Mioriței, apoi, după cum se zice, fie
într-un ceas bun.

Domnul să ne ajute.
4 decembrie, 1987

Cuvânt rostit cu prilejul sfințirii
Doamnelor și domnilor! Frați și surori!

Aceste stânci cenușii, așezate deasupra
bătrânului Nistru, așteaptă de mai multe
veacuri când se va aduna pe acest petic de
pământ acest neam, atât de senin la suflet,
atât de harnic și atât de nefericit, pentru
a-l pomeni pe cel ce-a pășit primul pragul
veșniciei, pe cel ce-a fost învrednicit de
către Domnul să-și pună pecetea sufletului
său pe destinele neamului.

Temelia conștiinței cetățenești o
formează originea, semirția din care
cobori, mediul din care ți-a fost dat să te
judeci și să fii. Și dacă Maică ne este
Moldova, cu dealurile, cu văile, cu
pădurile sale, Părinte ne este ciobanul cela
de demult, care a pătruns primul în taina
verbului matern, pentru că un popor
înseamnă nu numai un anumit număr de
oameni așezați pe un anumit pământ.

Popor înseamnă o matcă spirituală
comună, ce răspunde la un anumit șir de
silabe, așezate cu măiestrie și luminate cu
sfântul har; popor înseamnă o anumită
vatră de lumină în care sufletul se regă-
sește pe sine, și cel care ne-a rotunjit fața
și ne-a cimentat firea, acela și este Părin-
tele, ori, mai bine zis, Patriarhul nostru.
Domnitori, regi, împărați am avut destui.
Cum au venit, așa s-au și dus, fără să lase
veo urmă, pe când autorul **Mioriței**, odată
apărut, rămâne pururea cu noi.

E o taină la mijloc, dacă vreți, o mare
taină. De unde să se fi luat această fire
profetică pe aceste meleaguri împovărate
de păcate? Cum a putut azea voce sin-
gulară să străbată nemărginitele pustietăți,
pentru a ajunge până la noi, pentru a
merge dincolo de noi? O fi fost Ciobanul
cela conștient de marea misiune pe care
Providența i-a pus-o pe umeri?

Mormântul patriarhului

În istoria noastră minuni au fost
destule, dar **Miorița** le-a pus vârf la toate.
De cum a văzut lumina tiparului, acum
aproape două secole, nu a fost suflet să nu
fi tresărit la melodia primelor versuri, nu a
fost bătrân să nu fi oftat din adâncuri la
încheierea baladei, nu a fost savant în aria
limbii scrise și vorbite să nu fi lăsat o
seamă de cugetări pe marginea acestei
capodopere.

Prin ce **Miorița** a fost și rămâne a fi o
taină? Prin cele ce a spus sau prin cele ce
nu a spus, dar a lăsat să se subînțeleagă.
Vom coborî, pentru scurt timp, la temelii
acestui templu. În mai toate țările lumii,
civilizația, în toată integritatea sa, adică
religia, școala, universitățile, academiile,
literații, compozitorii, pictorii, prin opere
masive, probate în vremuri, au format
matrițele naționale, adică acea mentalitate,
acel chip pe care-l numim, de obicei, scurt
- italieni, francezi, nemți, englezi, ruși.

Noi, după cum se știe, de la Traian și
Decebal până la descălecarea lui Dragoș, o
mie și ceva de ani, nu am prea fost acasă.
Pe unde să fi umblat, nu se știe, dar cert
este că am existat. O dovedește verbul
latin. Poate e rău, dar poate e bine că nu
știm nimic despre primul mileniu al

existenței noastre. Oricum, prea bine
străbunii nu par s-o fi dus și, pentru că
soarta le-a fost așa precum le-a fost,
apariția noastră printre popoarele lumii ci-
vilizate a cam întârziat. Epoca Renașterii,
epoca marilor opere întemeietoare de
conștiință națională a trecut pe lângă noi.
Totuși, fără o asemenea conștiință nu se
putea supraviețui și atunci verva crudă a
poporului, folclorul, și-a asumat misiunea
formării matricelor naționale. Prin asta se
și explică faptul că avem unul din cele mai
bogate tezaure folclorice din Europa, dacă
nu chiar din lume.

Durerea marilor nedreptăți istorice,
setea de frumos și visul spre o viață mai
bună au trezit duhul neamului, punându-l
la muncă. Bindecuvântați de către Cel de
Sus, truda lor a fost plină de lumină, plină
de har și, lucru aproape neverosimil, peste
toată împărăția folclorului domnește o
mică baladă, o frunte de munte, la care nu
a putut ajunge niciun vers, nicio pagină de
carte, de parcă Domnul, zidind enigma

(continuare în pagina 18)

literatura lumii

neamului în acea mică baladă, ar fi vrut să zică - atât mi-ați fost, atât îmi veți rămâne.

Miorița, ca o adevărată minune, stârnind ecouri, a tot crescut prin vremuri, ramificându-se de la sat la sat, din regiune în regiune. Balada cu povestea ciobănașului cunoaște sute de variante, din caerul cela păstoresc au tors secole la rând, generație după generație, așezând și reasezând povestea în fel și chip, așa încât, până la urmă, am uitat că la începutul începuturilor a fost un singur suflet în care a încolțit și a crescut acest adevăr duios și crunt, această durere înfășurată în cuvinte coplesitor de frumoase.

Enigma tânărului ciobănaș care și povesteste simplu și senin sfârșitul vieții sale a stârnit sute, dacă nu chiar mii de încercări de-a ghici ce fapt real a putut da naștere acestei epoei cutremurătoare. De obicei, miracolele au la temelie mai multe adevăruri, dar firea umană nu se poate liniști până nu descoperă acel mare și unic adevăr care se mai numește și sfânt.

Marea enigmă a **Mioriței** este resemnarea totală a Ciobănașului în fața destinului. El ne povestește, prin imagini nemaipomenit de frumoase, cum îi va fi sfârșitul, și nici să-i treacă prin gând că s-ar putea cumva să scape. Ce-o fi oare la mijloc? Presupuneri au fost nenumărate, dar, din toate cele multe, mie unuia mi se par cât se poate de verosimile ultimele descoperiri ale savanților balcaniști.

E cunoscut faptul că în vremurile preistorice, deseori, pentru a pune capăt prelungitelor încăierări sângeroase între anumite societăți rivale, se obișnuia a-l jertfi pe unul din membrii comunității, de obicei pe cel mai tânăr, mai frumos, mai răsărit. Se zice că această catină cruntă s-o fi păstrat în regiunea balcanică până în Evul Mediu. Printre dovezile ultimelor jertfe umane figurează și **Miorița**.

Nu vreau să insist în mod deosebit asupra acestei ipoteze, dar ne chinuie pe toți din fragedă copilărie enigma ciobănașului care și-a primit tăcut soarta, fără a opune o cât de mică rezistență. O fi fost el urcat pe altarul jertfirii, ca să poată supraviețui semenii săi? O fi fiind jertfirile o permanență a existenței noastre? O fi ea tributul continuu pe care trebuie să-l plătim pentru a putea face umbră pământului?

Recitiți balada din acest punct de vedere, confrunțați cele citite cu cele ce cunoașteți despre voi, despre lumea în care trăiți, și veți vedea că niciuna din operele noastre literare nu a mărturisit despre noi un adevăr mai acânc, mai crunt și mai frumos decât **Miorița**.

Cine-o fi fost acel care a văzut, oarecuma de la înălțimi dur nezeiești, destinul neamului și l-a turnat în versuri? Să nu mai umblăm cu povești de tipul - a, e o bucată populară, adică un bun al tuturor și al nimănui. Mergeam așa pe drum, l-am găsit, l-am ridicat, l-am scuturat de colb și l-am luat cu noi. Să lăsăm în pace perdeluțele țesute din ignoranță și tivite cu lene. Cum adică, populară? Ce înseamnă populară? Popor înseamnă un cor, o mulțime de voci, pe când eu, citind **Miorița**, aud un singur glas, un glas

puternic, tainic și plin de durere.

Prin însăși firea lucrurilor, un copil nu poate avea mai multe maici. Taina nașterii este unică și irepetabilă. Și dacă opera de artă este și ea un organism viu, iar că **Miorița** e vie ne-o dovedesc veacurile pe care le străbate triumfător. Deci, fiind Miorita o lucrare vie, se pune întrebarea, cine i-a dat naștere, cine a scris-o, cine a spus-o? Căci e puțin probabil ca autorul **Mioriței** să fi știut carte.

O fi trăit cândva, pe aceste meleaguri, un om oarecare, pesemne un cioban amărât, căruia Dumnezeu i-a pus palma în creștet, alegându-l să poarte în suflet durerea și lumina unui neam întreg. Acest străbun al nostru, după ce-a trecut prin toate prin câte-ți este dat să treci, dacă te naști și-ți trăiești veacul pe acest pământ, sub acest soare, deci, acest străbun al nostru, într-o bună zi, se opri, se rezemă în toiag și zise:

„Pe un picior de plai,/ Pe-o gură de rai./ Iată vin în cale/ Se cobor la vale./ Trei turme de miei./ Cu trei ciobănei...”

I se aude în fiecare silabă vocea, suspinul cela nemărturisit cu care ne naștem și murim, ne farmecă duioșia și bunătatea lui fără de margini... Nu i se cunoaște numele, nu i se cunoaște fața, nu i se cunoaște soarta, dar cu durerea și lumina sufletului său ne ținem. În el a sclipit, pentru prima oară, geniul neamului. El a plămădit, a adunat și a copt pâinea noastră cea de toate zilele. Primind aceste mari daruri de la Părintele, de la Patriarhul nostru, noi cu ce-am răspuns acestor danii cerești?

Citim, la școală, cu glas tare, **Miorița**. Frumos, dar puțin. Una din marile porunci ale Domnului zice - cinștește-ți părinții, pe tatăl tău și pe maica ta. Într-un anumit fel, părinții spirituali sunt mai presus decât cei pământești. Cei pământești, de cum ne cresc și ne așază, ne lasă să ne descurcăm singuri, cum vom putea, pe când Păstorii sufletului rămân cu noi până în ultima clipă.

În linii mari, **Miorița** a cunoscut două feluri de existență - orală și scrisă. Din păcate, despre viața **Mioriței** în fașa folclorului se știe prea puțin. Pe la poalele Carpaților, prin sărmancele sătisoare, pe la nunți și cumătrii, din gură în gură, de la om la om... În iernile lungi, friguroase și flămânde, adunați pe lângă vetre, bătrânii își țineau seminția nu atât cu mămăligă și mujdei, cât cu taina și farmecul limbii materne.

În anii de restriște și bejenie, puteai să și uiți sumanul, chimirul, melesteul, dar nu se putea să uiți **Miorița**, dacă voiai să te mai întorci de unde ai plecat. Trecuți prin foc și sabie de nenumărate ori, secerăți de febra epidemiilor ce-au pustiit țara în lung și în lat, noi, totuși, am supraviețuit. Am supraviețuit datorită faptului că ultimul chip, ultima speranță de care se prindeau străbunii, pentru a nu se stinge, era povestea ciobănașului și a mioarei năzdrăvane.

Întâmplarea făcu să prindă acest vers pe la poalele Carpaților Alecu Russo, pământeanul nostru, care a intuit adevărata valoare a baladei. Vasile Alecsandri, acel rege al poeziei, cum îl numește Eminescu,

a îmbrăcat balada în forma ei antologică cu care **Miorița** călătorește din manual manual, din suflet în suflet, devenind fel de evanghelie a neamului.

Într-un anumit fel, **Miorița** ne-a dăruit conștiința existenței, ne-a trezit la o viață nouă, ne-a scos în lume. Și noi, trăind în veacul pe lângă acest izvor nesecat frumuseții și adevărului, noi nu numai al neamului, noi ne-am făcut a nici o bănuie de existența lui, pecetluind opera enigmatică și indiferentă - populară.

Nu ne place să fim cuiva, pentru ce recunoscători. Nerecunoștința - iată un din marile noastre vicii, un blestem nostru, dacă vreți. A mulțumi streinilor, dragă inimă, de dimineața până seara suntem gata cu plecăciuni de tot felul, o a mulțumi unui semen de-al nostru. Doamne ferește! Mai bine moarte decât adresăm acest cuvânt adunat din trei silabe aproapelui. EU să-i mulțumesc LUI? Înnebunit?!?

Ne-a costat și ne va costa încă marea incapacitatea de-a conlucra unul cu altul chinul cela supraomnesc, când trebuie recunoști că aproapele tău face ceva mai bine decât faci tu. Asta e marea noastră meteahnă. Admirația, recunoscută pe tot ca un mare dar ceresc, pentru că evidențiază nu numai cel admirat, ci și ce admiră, la noi e considerată ca un păcat rușinos, care, mai bine, ducă-se pe pustă. Dar mare este Dumnezeu...

Am decăzut noi, dar nu chiar în măsură... Chipul Ciobănașului, odată răsădit în suflet, rămâne cu noi zi de zi, pune întrebări, ne frământă. Apoi, fiind noi din aceeași rădăcină, era firesc odată și odată să ne aducem aminte de acest străbun Părinte al nostru, să-l desfunda din noianul vremilor trecute. Cine și poate de-am fi făcut-o mai de demult, soarta ne-ar fi fost mai alta, și noi am fi fost mai alții. De...

Unii rătăcesc cu lunile, alții - cu anii noi - cu secolele, cu milenii...

Toate însă au un sfârșit, și iată că vezi ziua când calvarul nesfârșitelor rătăcirii noastre a urcat pe aceste stânci cenușii. O bunăvoință pădurarilor soroceni, a fetei ales un stejar falnic din care s-a făcut cruce, pe care am așezat-o la căpătâi mormântului. Această mult întârziată cruce, ce se ridică azi deasupra bătrânului râu, vine oarecum să ne încurajeze, să ne îmbărbăteze, căci, sfădiți, înrașiți, decât cum suntem, Părintele neamului, autorul **Mioriței**, este unica autoritate în stare să ne lumineze, să ne îmbuneze, să ne readucă în făgașele noastre.

Părinte!
Din adâncul veacurilor, unde ți s-a stins lumina, de sub aceste stânci cenușii unde ți s-au topit osemintele, din albăstrelile mile cerului, unde ți s-a urcat sufletul auzi-ne glasul, tămăduiește-ne durerile pune cuvânt pe lângă Mântuitorul pentru păcătuirile noastre și roagă-te pentru zi de mâine a neamului tău.

25 octombrie, 19

grete tartler

Secretul harului academic

De ce sunt fermecători profesorii? De ce, în epoca Internetului și globalizării, profesorii nu pot lipsi de la catedră, de unde par să adune într-o altă lume tinerii dintr-o dată desprinși de viața lor de fiecare zi, de la preocupările lor în totul diferite? Explicația o putem găsi în recent apărutul volum al istoricului William I. Ickes, *Academic Charisma and the Origins of the Research University*, University of Chicago Press. Acesta crede că originea universității moderne, cu pasiune pentru cercetare profesori celebri, ar fi de găsit în Germania secolelor XVIII și al XIX, ba chiar mai de-arte, în Evul Mediu occidental, când prele-rea se confunda cu predica de la biserică și numai cei autorizați aveau acces la acest... tual. Noțiunea de har (grecescul *charisma*) preluată de Clark de la Max Weber, care murise cele "trei forme ale autorității" ca fiind: cea tradițională, întemeiată pe posesiuni tradiție (regi, preoți), cea charismatică, datorită „sfințeniei, eroismului sau caracterului exemplar al unui individ”, și cea rațională (inducând forța birocrăției, a civiltății responsabilității și a urmării unor reguli precise). În Evul Mediu, când domnea mai ales autoritatea tradițională, profesorii au început să aducă pu-rea talentului, disputând ierarhii și ordini - spingere care s-a păstrat și astăzi în "comba-rea" prin care doctorandul își demonstrează, susținerea tezei, atletismu științific (un levărat "teatru de război" amintind de între-urile antice). Abia în secolul al XVIII-lea, ru-ia de breaslă a profesorilor (făcându-i urmându-tații la catedră) a fost spulberată prin accep-rea unor profesori străluciți nu datorită

tradiției, ci a lucrărilor publicate și a propriului talent. Noua pedagogie puneă preț pe noutate și descoperire - era epoca (1750-1825) când începuse înflorirea bibliotecilor universitare, când apărea bugetul pentru achiziții și cata-loage, laboratoare etc. Atunci a fost introdus, pe lângă curs, seminarul - în care studentul învăța prin propria sa "facere", prezentând ra-poarte asupra propriilor cercetări - și de atunci s-a vădit că tocmai această cercetare dă sens universităților. De aceea, studenții de azi con-tinuă să scrie dizertații, iar profesorii, cărți... Amestecul de tradiție și modernitate conferă în continuare o anumită ciudățenie universităților - pe de o parte, tradiția catedrelor, titlurilor, a „practicilor materiale”, pe de alta, harul individual, forța intelectului și a personalității, din care - pentru crearea aurei - nu lipsește o doză de ascetism. Profesorul admirat este și astăzi cel care nu numai că îndrăznește, dar care, consacrandu-se studiului și studenților, repetă oarecum monahismul, susținându-l în continuare într-o lume din ce în ce mai lipsită de repere.

“Banalitatea răului”

Cercetătoarea care a scris biografia celei despre care se afirmă deseori - în mod reduc-tionist - că ar fi "singura femeie filozoafă", Hannah Arendt ("și asta pentru că ar fi fost o vreme iubita lui Heidegger", admit, până la urmă, condescendent, misoginii), anume psihanalista Elisabeth Young-Bruehl, a publicat un nou volum la Yale University Press, 2006: *Why Arendt matters*. Elisabeth Young-Bruehl, n. 1946, este și biografa Annei Freud, dar a scris și poezie, și un roman; iar în 1996, cartea ei *Anatomia prejudecăților* a câștigat premiul Asociației Editorilor Ame-ricani pentru cea mai bună carte de psihologie.

Pe Hannah Arendt, de la a cărei naștere s-au împlinit la 14 octombrie 100 de ani, a cu-noscut-o bine - a avut-o drept mentor și con-ducător de doctorat - și au fost prietene până la moartea acesteia. De ce ar fi, conchide noua carte consacrată Hannei Arendt, importantă aceasta? Nu pentru că ar fi corespondat cu Heidegger și după al doilea Război Mondial, deși acesta alunecase exact la celălalt capăt (nazist) al spectrului politic; nu pentru că ar fi scris peste 12 volume care includ mai multe "capodopere ale analizei politice", nu pentru

că s-ar fi scris despre ea sute de cărți și articole, pentru că a fost prietenă cu mari gân-ditori precum Husserl și Jaspers - ci pentru că a formulat această expresie de care dăm în fiecare dimineață, deschizând ziarul, sau de fiecare dată când deschidem televizorul: "banalitatea răului". Petrecându-și viața în cercetarea statelor totalitare ale secolului al XX-lea, Hannah Arendt a ajuns să descifreze (în *The Origins of Totalitarianism*) meca-nismul terorii, proiectată nu numai în afară, ci mai ales către distrugerea vieții lăuntrice a unei națiuni; elementele de totalitarism i-au devenit vizibile și în așa-zisa "lume liberă" (Mc Carthysmul, războiul din Vietnam, "minciunile din hârtiile Pentagonului"). A doua carte publicată în America, *The Human Condition* (1958), dar mai ales *Eichmann in Jerusalem* (1963 - analiza crimelor de război naziste pornind de la procesul lui Adolf

planeta literelor

Eichmann) au răspândit expresia care, din păcate, a ajuns să caracterizeze evoluția seco-lului trecut: "banalitatea răului". Ideea că ma-joritatea oamenilor obișnuiesc să asculte ordine și să se ia după curente de masă, fără cea mai mică îndoială sau îndrăzneală de a critica, ignorând răul pe care îl pot face prin acțiunea sau non-acțiunea lor...

Hannah Arendt (1906 - 1975) Câteva repere biografice

1906, 14 octombrie. Hannah Arendt se naște la Linden lângă Hanovra, fiică a ingi-nerului Paul Arendt și a Marthei (n. Cohn).

1924 Începe studiul filosofiei, teologiei și filologiei clasice la Marburg, apoi Freiburg și Heidelberg, unde îi are drept profesori pe Martin Heidegger și Edmund Husserl (1858-1938).

1928 Susținerea tezei "Dragostea în scrie-rile lui Augustin" la Heidelberg - Karl Jaspers.

1929 Se mărită la Berlin cu filosoful Günther Anders - de care divorțează în 1937. Începe cercetările despre romantismul german.

1933 După o scurtă arestare de către Gestapo, se refugiază prin Geneva la Paris. Începutul prieteniei cu Walter Benjamin.

1935 Prima călătorie în Palestina.

1940 Căsătoria cu filosoful Heinrich Blücher. 1941 Emigrare în SUA. Urmează o perioadă de câțiva ani în care se consacră în principal salvării și reconstrucției moștenirii culturale evreiești.

1951 Publică *Origins of Totalitarianism*

1953-1955 Profesoară la Brooklyn College în New York.

Visiting professor la Universitatea Berkeley, California, 1958.

1959 Publică *The Human Condition*. Devine membră corespondentă a Academiei Germane. În anul următor primește Premiul Lessing.

Profesorat la Princeton.

1960 Publică eseu *Vita activa*.

1963 Publică volumul *Eichmann in Jerusalem (Un raport despre banalitatea răului)* și *On Revolution*.

1963-1969 Profesoară la Universitatea Chicago, apoi la New School for Social Research, New York. Publică *Men in Dark Times*, 1968 și *On Violence* (1969).

1972 Publică *Crises of the Republic*.

1975 Moare la 4 decembrie la New York.

Poezii în capodopere

Lawrence Durrell (1912-1990)

Această dimineață neimportantă

această dimineață neimportantă
va continua să cânte când
petele pământului se-ntorc pe cealaltă parte
calda Adriatică își încăleacă
păștrimea și soarele-l spală
marginea lumii cu stânci sci:părând.

ia se-nfruntă-n văzduhuri în lte
pure, cu cicadele, -nctinind
cum pulsul în fumul caselor de la țară

re se stinge-n pământ vlăgui,
sfăcându-se ca un pumn și plectând.

Fumegă pomii, reci, picură -
dau peste margini.
Pene de păsări despătuesc și covoare
Scutură la ferești; roua lor curăță
Tot ce mișcă trezindu-se:
acum amănții cei tineri
Își împlinesc mica lor înviere.

Ușor sărutându-i pe cei ce mai dorm
Te ridică și tu - veghează, dragă, veghează.
Nerăbdător Luntrașul așteaptă de mult
Pe sub casă, cu vâslele-i strânse,
Lungi precum aripi pe lacul ce scapătă.

alina boboc

Sighișoara teatrală

Deși în acest oraș ardelenesc nu se află o clădire destinată teatrului, viața teatrală există și este reprezentată de diverse trupe de amatori, formate din copii și adolescenți, coordonate de un singur om, Mihai Marcel Șoneriu.

Prima trupă, înființată în 1993, se numește **Cameleon**, are în componența sa 14 membri și funcționează sub egida Clubului Tineretului. Este una din trupele de performanță și joacă un teatru modern, care tinde să excludă verbalul în favoarea altor mijloace de expresie (mișcare, dans). Trupa joacă texte scrise de membrii săi, cele mai importante (**Al XIII-lea clown**, **Clipa cea din urmă**, **Să nu iubești** ș.a.) fiind tipărite în broșura **Teatrul sub Turnul cu ceas**, în 2004. Ultimul spectacol, **Moartea albă**, prezintă printr-un limbaj teatral fără cuvinte, prin dans, muzică și lumini, povestea unui tânăr care descoperă drogurile din cauza cărora va muri, după un fel de luptă cu gânduri albe și negre, devenite personaje, încarnate de actori. Trupa a participat la numeroase festivaluri de unde s-a întors cu premii, între cele mai recente fiind două premii I (Andrada Șimo și Andreea Coliban), obținute în septembrie, la Gala Copilului Actor de la Botoșani și Premiul

Gradul I de Evidență, primit la Festivalul „G. A. Petculescu” din Lugoj de întreaga trupă, pentru spectacolele **Moartea Albă** și **Balada ciobănașului român**. Succesul de invidiat al acestei trupe se datorează unei dorințe puternice de a juca, unei dăruiri totale și unei armonii extraordinare în care se desfășoară repetițiile (chiar dacă acestea se desfășoară într-un spațiu de lucru aflat în amenajare și lipsit de confort).

Trupa **Sirin** este alcătuită din copii de clasele V-VIII și joacă un repertoriu creat de ei, orientat către tragedii antice. Cel mai recent spectacol al lor este **Moarte pentru trădători**, pe un text de Adriana Cotoroană și unde este prezentată povestea unei fete care și-a înșelat dragostea și a fost pedepsită.

Trupa **Pigmalyon** cuprinde copii de școală primară și a fost prezentă în Festivalul Medieval cu spectacolele **Sânziana și Pepelea** și **Prințesa și Porcarul**.

Alte șase trupe-grupuri de teatru reprezintă pepiniera din care sunt aleși copii pentru aceste trei trupe de performanță, menționate până acum.

* * *

Teatrul Popular din Sighișoara, înființat în 1980, primește acest titlu în 1986, în prezența lui Valentin Silvestru. În componența trupei, sunt 13 actori profesioniști maturi, cel mai în vârstă fiind

Leon Lotoțchi (83 de ani). Spectacolul bază este **Procesul vrăjitoarelor** (început în 1993 și reprezentat de 30 de ori pe an un spectacol stradal, de tip medieval prezintă povestea unei femei acuza de vrăjitorie (se pare că, în Sighișoara Medievală, au fost arse pe rug 700 de vrăjitoare), în registru tragi-comic, după un nariu de Nicolae Păduraru. Structurat în părți (procesul vrăjitoarelor și petrecerea spectacolului conține tot felul de elemente din epocă: proba apei și a focului, dovedirea virtuților vrăjitoarelor (cea mai grea încercare) și care se desfășoară în Casa „Vlad D

thalia

din oraș este aducerea lui Țepeș, ce însoțit de fum și de tunete); spectacolul conține elemente de satiră socială și improvizată.

Teatrul din Turn (este vorba de Turnul Fierarilor, unul din cele nouă turnuri medievale ale Sighișoarei) este un proiect care datează din 1997, inițiat de Radu Crinici, originar din acest oraș. Ambiciozitatea este să fie un teatru profesionist în spațiu tradițional (în Cetate), cu o microstagiu de două luni. Deocamdată este un proiect în faza de construcție.

Ideea de a valoriza artistic turmurile medievale impune, se pare, o modă: tot a Turnul Cizmarilor, se află un centru cultural iar în Târgu Mureș, Bastionul Croitorilor găzduiește Teatrul „Scena” și cel al Lăcărașilor, Teatrul „74”. Aceste vechi conscripții răspund noilor căutări de spații în domeniul teatral.

Cea de-a opta ediție a Festivalului Internațional de Film Documentar „ASTRA Film Fest” de la Sibiu a atras atenția asupra valorii și importanței acestui gen cinematografic. Câștigătoarea Marelui Premiu a fost tânăra regizoare Reka Kincses cu documentarul **Championul din Balcani**. Ea susține că mesajul filmului ei, concentrat, ar fi „Cea mai mare problemă în viață este că fiecare are dreptate”. Filmul a stârnit real interes, nu numai datorită faptului că face referiri inedite la viața mai puțin cunoscută a unor lideri actuali ai UDMR. „Sunt foarte fericită și impresionată de cum a fost primit acest film de către jurii și, mai ales, de public. De altfel, filmul a fost făcut pentru publicul din România, cu scopul de a ieși din tiparul clasic al relațiilor dintre români și maghiari. A fost nevoie de suflet pentru acest film, pentru că vorbim despre lucruri de pe

cinema

urma cărora au avut de suferit atât cei din familia mea, cât și eu”, a mărturisit Reka Kincses. „Este un film al cărui mare merit, printre altele, este felul în care îmbină latura socială cu cea culturală și cu cea politică. Accentul filmului este pus pe toate aceste laturi, dar felul în care sunt împletite este de-a dreptul îmbietor”, astfel a caracterizat pelicula criticul de film Andrei Goro, membru al juriului ASTRA Film Fest 2006. „Aș vrea ca acest film să schimbe puțin perspectiva asupra cum sunt văzuți maghiarii, cum sunt văzuți românii, cum sunt văzute comunitățile și relațiile între ele. Nu sunt istoric, nici politician. Nu sunt obiectivă. Este un film foarte personal, în care am încercat să înțeleg toate părțile. La mine în familie, la fel ca și în film, personajele sunt foarte contradictorii. Iar acest lucru am încercat să îl folosesc în film pentru a arăta că toate persoanele sunt contradictorii, la fel ca și faptele. Există numai multe puncte de vedere și, în felul ei, toată lumea are dreptate. Să fac acest film a fost și greu, și și niplu din același

Reka Kincses reinventează documentarul

irina budea

motiv - pentru că este vorba de apropiați de-ai mei, de familia mea, pe care îi cunosc foarte bine și suntem apropiați. Nu cred că acest film va avea un impact politic. Aș prefera, mai degrabă, să aibă unul social sau cultural” - este de părere tânăra regizoare. În filmul **Balkan Champion**, personajul principal este Elvd Kincses, un maghiar care imediat după Revoluție s-a impus ca un lider al UDMR. De altfel, titlul filmului vine de la faptul că, în 1975, Elvd Kincses a câștigat Balcaniada, la sprint pe 100 și, respectiv, 200 de metri. În urma alegerilor din februarie 1990, Kincses a fost ales consilier județean în județul Mureș, fiind și președinte al UDMR Mureș. În timpul evenimentelor din 20 - 22 martie 1990 însă, el a fost prins la mijloc - membrii UDMR susțineau că nu este destul de radical în cerințele pentru drepturile maghiarilor, în timp ce liderii partidelor românești îl acuzau de extremism. Imediat după evenimentele din 1990, Guvernul a demarat o anchetă care, după toate semnele, urma să îl scoată pe Elvd Kincses drept țap ispășitor pentru ceea ce s-a întâmplat la Târgu Mureș. Drept pentru care, la câteva zile după conflictele dintre maghiari și români la Târgu Mureș, Elvd Kincses a fugit în Ungaria, unde a stat șase ani. Familia lui a rămas în Târgu Mureș. Plecarea lui în Ungaria a determinat demiterea lui din toate funcțiile UDMR și din cele în care a fost ales. La sfârșitul lui 2004, în timpul campaniei electorale, Reka Kincses, fiica fostului lider UDMR, stă de vorbă cu toți cunoscuții lui Elvd - Gyorgy Frunda, Marko Bela, deputatul Atilla Kelemen, Layslo Borbely. Toți îl acuză pe Elvd de faptul că era încăpățânat și că nu vroia să facă decât cum dorea el. Elvd îi acuză pe toți de interese ascunse, care dăunează culturii maghiare

din România. În a doua parte a filmului, a un dialog între fiică și tată, dialog în care intervine și mama. Scena are loc imediat după ce realizează filmul și-a luat interviu lui Frunda. Cei doi încep discuția prin a spune că, înaintea anului 1989, Securitatea știa care erau oamenii ce erau spionați. „Știam că Frunda mă spiona. Mă spiona și mama. Și Kincses, nici măcar Mariei”, spune Kincses. Aici intervine mama realizatorului: „Și eu știam că Frunda ne spiona. Când a fost odată la Securitate mi s-a spus să fiu atentă la prieteni. Și am ghicit apoi că este vorba de Frunda”, spune mama realizatoarei filmului, Irina Budea.

Apoi Elvd completează: „Eram atent la cine vorbea de față cu el. El nu știa că eu știu”. Le amintim lui Kincses și Gyorgy Frunda a fost în 1977 - ambii erau avocați și au împărțit un birou. După evenimentele din martie 1990, legătura dintre cei doi a fost iremediabil ruptă. Filmul mai are multe alte dezbătălii interesante despre evenimentele din 1990, în care Kincses a fost direct implicat. La un moment dat, avocatul acesta vorbește și de implicarea lui în gureanu în această poveste. Președinta FUR Pro Europa, Smaranda Enache, spune că Kincses era un personaj incomod, datorită faptului că rămăsese fidel ideilor pentru care s-a luptat în Revoluție. Motiv pentru care, spune Smaranda Enache, Elvd Kincses trebuia exilat. Un proiect de legea pe care sperăm îl vom putea vedea pe ecranele bucureștene.

Dimensiunea hermeneutică a limbajului

mariana ploae-hanganu

Limbajul interesează cercetătorii din multe domenii de specialitate: în afară de lingviști și filozofi, există o a doua categorie în care intră psihologi, sociologi, politologi, logicieni, matematicieni, ciberneticieni, critici de artă și literatură etc. Diferența dintre cele două categorii rezidă în faptul că, în timp ce pentru lingviști și filozofi limbajul este un obiect de reflecție în care în prim-plan se situează problematica semnificației, cercetătorii din cea de-a doua categorie consideră limbajul ca pe „ceva dat” care trebuie problematizat, cu atât mai puțin analizat și explicat prin anumite tehnici mai mult sau mai puțin rafinate.

Aceasta este o realitate care nu poate fi negată. Ceea ce este caracteristic limbajului contemporan este însă faptul că aceste optici diferite de a privi limbajul se constituie în tot atâtea orizonturi sau spații conceptuale, cum au fost denumite, care intervin obligatoriu în analiza semnificației. Analiza limbajului tinde astfel să devină o activitate interdisciplinară. Or, după cum se știe, o cercetare interdisciplinară riscă să nu obțină rezultate clare dacă nu se bazează pe o recunoaștere prealabilă a

conexiunea semnelor

diferitelor probleme asupra cărora competența specifică a fiecărei discipline care intră în joc, este chemată să propună o soluție. În felul acesta, problema semnificației nu se prezintă nici pe trupu lingviști, nici pentru filozofi ca ceva primar în cadrul unei reflecții și analize teoretice. Ea apare, mai degrabă, ca o exigență de clarificare care se manifestă la un moment dat, în interiorul problematizării care caracterizează o cunoaștere adevărată. În acest punct apar două condiții: prima, aceea a reprezentării corecte a realității prin activitățile desfășurate, dar și prin puterile cognitive (conceptul *adaequatio intellectus et rei*), iar a doua adevărată nu numai între gândire și realitate, dar și între limbaj și realitate. În consecință, semnificația apare ca ceva care „face” ca limbajul să funcționeze prin raportare la altceva care este exterior. Există însă domenii științifice care acceptă posibilitatea unei semnificații fără denotație, fapt ce deschide deja o perspectivă diferită, conform

căreia semnificația este o caracteristică care se naște în interiorul limbajului. Acest limbaj se constituie prin demersuri intrinseci pe sine, creându-și propria semnificație. De data aceasta trebuie să recunoaștem că epistemologia contemporană nu a lăsat să scape acest nou punct de vedere, dezvoltând cu predilecție reflecții asupra teoriilor matematice care au fost considerate ca fiind capabile să-și genereze propriile obiecte grație unei „definiții implicite”, oferindu-le capacități axiomatiche. Acest nou tip de semnificație ar putea fi numit „semnificație sintactică”, pentru că se prezintă ca efect doar al structurii lingvistice și formale a discursului. Fără să intrăm în detalii, vom spune doar că semnificațiile sintactice apar cu deosebire în cazuri în care se semnaleză prezența altor posibilități de semnificație denotativă sau referențială. Este suficient, în acest caz, să remarcăm cum în orice știință empirică aproape toate conceptele primesc o semnificație care, fie că se adaugă la semnificația directă a termenilor operaționali definiți, fie, la diverse conexiuni logice și formale care leagă acești noi termeni de restul construcției teoretice.

Pe de altă parte, nu putem să nu luăm în considerare, chiar și într-o analiză sumară ca aceea a noastră, componenta socială a semnificației. Este vorba de raporturile care se stabilesc între limbaj - semnificație - comunicare. La prima vedere, s-ar putea crede că teoria informației, al cărei scop este să determine condiții optime pentru comunicarea mesajelor, ar putea să ajute la clarificarea acestor raporturi. În realitate s-a dovedit că problema semnificației nu a interesat pe inginerii și tehnicienii nici din domeniul informației, nici din cel al comunicării. Astăzi se fac eforturi uriașe pentru crearea unei teorii semantice a informației, dar această teorie nu poate avea rezultate apreciabile fără o cunoaștere profundă a problemei semnificației, așa cum a fost ea analizată în studiul de lingvistică și filozofie.

Am lăsat la urmă - și nu întâmplător - relația pe care semnificația o are cu lumea înconjurătoare. Până aici am procedat ca și cum noțiunea de lume la

care limbajul se referă este univocă și compactă. În realitate ea nu este deloc așa și, în consecință, semnificația limbajului variază în funcție de diferitele modalități și contexte prin care lumea „este dată”. Nu vreau prin aceasta să fac nici cea mai mică aluzie că lumea vieții cotidiene n-ar fi lumea cunoașterii științifice sau lumea poeziei sau a experienței artistice. Mă refer la faptul că și atunci, în cazurile cele mai favorabile, când am putea separa *subiectul de obiect* și am considera pe acesta din urmă înzestrat cu o anumită autonomie și precizie, suntem obligați să recunoaștem non-univocitatea noțiunii de lume.

Lumea științelor, în schimb, deși este cel mai adesea monocromatică, supersimplificată și abstractă, posedă în revanșă privilegiul de a fi univoc determinată. Dar tocmai meditația asupra științelor ne-a arătat, cu o claritate exemplară, cum conceptul de lume denotă un *colectiv* de situații și nu o structură unică de realități.

Din cele expuse mai sus rezultă că limbajul nu se prezintă nicidecum neutru și omogen, căci, pentru a-i determina diversele semnificații, trebuie să-i prefigurăm *conjecturile* contextelor, intențiile, obiectele care-l condiționează; fiecare din aceste elemente nu pot fi tratate separat, pentru că sunt legate între ele și se influențează reciproc. Această adevărată artă de a avansa conjecturile interpretative ale limbajului a fost numită *hermeneutică* și toată lumea știe bine cum hermeneutica reprezintă astăzi un domeniu important al cercetării filozofice. Ea poate ajuta însă și analizei limbajului: ar face posibilă trecerea de la limbajul descriptiv la celelalte tipuri de limbaj non-lingvistice care pun o serie de probleme și peste care nu se poate trece fără a dezbate problema semnificației, proprie tuturor tipurilor de limbaj.

corina bura

„Gândeste pozitiv”, „Apreciază ceea ce ai” sunt replici pe care le întâlnești din ce în ce mai des în filme, la recomandarea psihologului sau în discuțiile cu tentă consolatoare ale prietenilor. Aceste îndemnuri în să netezească asperitățile pe care le generează dezechilibrul provocat de media, care, prin știrile și reportajele pline de orori pe care le difuzează, l-ar face pe Alfred Hitchcock, maestrul susper sului, să pălească de invidie, dacă ar mai trăi, în timp ce mult gustatele **Histoires abominables** stârnesc astăzi doar zâmbete. Autostrada dură a vieții, care a existat dintotdeauna într-o formă sau altă, oferea parcă în timpul lui „a fost odată ca niciodată”, „în acel timp” sau „odinioară”, poate chiar mai aproape de zilele noastre, mult mai multe posibile refugii în spiritualitate. Cultura de calitate ar trebui să se regăsească frecvent în grila fiecărui program de canal TV, cărțile, măcar cele uzate, ar trebui să fie accesibile ca preț, iar publicitatea pe acest sector să fie mai puțin costisitoare. „Suntem ceea ce mâncăm”, sloganul nutriționiștilor, nu ar găsi un mai potrivit model în formarea noastră, cultura se asimilează, este transformatoare, ne cizelează ne face să recăptăm verticalitatea. Editions Musicales Transatlantiques-Paris, L'arghetto-Amsterdam, Editura Muzicală - București și ARSSonora au realizat un splendid album-carte dedicat(ă) compozitorului Theodor Grigoriu, structurat în două capitole: **Repere biografice și ale creației și Th. Grigoriu - caracterizare și aport creator**, la îngrijirea căruia a colaborat și muzicologa Mihaela Marinescu.

Știri

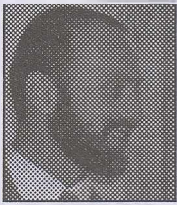
„Sunt un compozitor român și încerc un sentiment de forță și încredere, de nobil ideal, când ceea ce scriu conșună cât de puțin cu tot ce au făcut marile spirite creatoare românești”; „Lucrând, m-am gândit adesea dacă, în secolele viitoare, valorile noastre artistice ar putea ocroti acest spațiu”, iată câteva gânduri desprinse din Credo-ul (un motto de mai mari dimensiuni) care deschide acest volum. În ambianța discretă a studioului „Alfred Alessandrescu” (T8 Radio) a avut loc un concert cameral aniversar, la care și-a dat concursul cvartetul de coarde „Arioso”, programul fiind excelent alcătuit din mai toate punctele de vedere. Trio-ul cu pian (la care și-a adus o sensibilă contribuție Diana Spănu), **Muntele magic**, scris în 1944, un „dialog metafizic între Sinaia și Davos (...) sub impresia romanului lui Th. Mann”, folosește efecte ale descriptivului cu intenția clară de a crea o muzică de atmosferă, o muzică a sentimentului (Notturmo - **Pe culmi, cu stele mai aproape** - plină de mister, care se fixează în final pe o structură caldă 7m, **Fantasia - Răsăritul**, ca o progresie lentă a intervalelor-lumină, un joc melodic ce „scaldă”, foarte pur, visător, care se animă treptat, cu antrenare modală și dinamică, Scherzo - **Intâlniri cu sfințele izvoare** - o alcătuire a căruia contrast se realizează printr-un desen mai crenelat și o scriere mozaicată) suprapune lentilă-percepție Hans Castorp/Th. Grigoriu. Suita **Pe Argeș în sus** pentru cvartet de coarde (1953) pare a fi un manifest ale cărui puncte au fost urmărite de autor pe parcursul întregii sale creații: limpezimea stilului, puritatea unui limbaj modal „căruia o concepție compoizică modernă îi relevă multiple virtuți, iar tehnica evoluată a registrelor (printre altele Th. G. dispune de o foarte originală tehnică de orchestrație pe care a folosit-o în versiunile orchestrale ale unor lucrări scrise de Enescu, Perlea,

Chopin, Verdi ș.a.), dispunerea și asocierea abilită a vocilor, toate acestea înlesnind afirmarea „unui univers muzical românesc cu virtuți clasice, de tip european”. Autorul a fost prețuit la vremea potrivită de Hacıaturian, Perlea, Mihailovici, în timp ce numeroasele premii obținute („Enescu”, 1943, multiple la UCMR, Marele Premiu pentru Opera Omnia 1999, cel al Academiei Române, altele pentru muzică de film la Karlovy Vary, Moscova și Cannes, în 1999 este distins cu Medalia de aur de către Academia Franceză „Arts-Sciences-Lettres”) confirmă valoarea principiilor sale estetice. În aceeași atmosferă tangentă ecologiei (Th. G. a scris, printre altele, și liedul **Scrisoare către păsări**, pe cuvintele Sf. Francisc de Assisi, patronul „latin” al ecologiștilor), a fost omagiat și Mozart, prin selecția Cvartetului **Vânătoarea**. Aluziile sonore la cornii

muzică

vânătorilor, senina dispoziție și aceeași meditație la care invită Natura au creat un scut pentru mai bine de o oră, timp real, și pentru multă vreme în amintirea noastră versus trepidația citadină.

La fel de îmbogățiti am plecat în următoarea seară din Studioul „Mihail Jora”, unde am reîntâlnit doi compatrioți, soliștii **Concertului pentru pian și vioară Kanh 56 în Re de Mozart-Wilby** (care a lucrat și asupra **Missei în do**, în spiritul unei atitudini moderne, de restituire a operei mozartiene) având ca reper temporal și stilistic KV306, Florin Paul rămâne un vârf al generației sale, cu o remarcabilă carieră internațională. Violonistica sa este printre puținele care aduc în memorie eleganța interpretativă și sunetul unic al celui care a fost Henryk Szeryng. Dintre mulții chemați ai acestui maestru, puțini, chiar foarte puțini, au fost aleși. Talentul lui F. Paul a vibrat pe o frecvență apropiată exigențelor lui Szeryng, această formulare epuizând orice alt comentariu. Acestea ar fi adevăratele știri!

marius marian șolea

Boierismul

Boierismul este un manifest literar și, în același timp, o razié. A venit timpul să gândim și să scriem boierește: cu forță, vigoare, eleganță, evghenie, culoare. Noi ne propunem să cultivăm atât literaritatea, cât și literalitatea poeziei. Înțelegem să valorificăm poezia enunțiativă, dar și pe cea cu încărcătură stilistică. Ceea ce ne interesează este originalitatea, repudierea rețetei, torpilarea manierei. Scrierea după rețete impuse, nici măcar inventate, a buruienit literatura română în ultimii cinci-cisprezece ani. Noi cultivăm ruperea de ritm, viteza, realismul și transfigurarea.

Ajunge cu vasalitatea față de poezia americană, vasalitate întărită de incultura lingvistică, de fonfăirea unei brume de engleză americană și de lișă deschiderii

program literar

spre alte limbi străine. Vrem să ne întoarcem la marea literatură europeană, la ordinea și la sistemul apusene și la vigoarea ontică și ontologică a personajului literar din est. E necesară recuperarea inspirației de natură universală relansarea spiritului estetic - spiritul care știe să detecteze frumosul oriunde s-ar ascunde el. Aveți nevoie de o artă fără artificii minore, fără încărcătură stilistică prezentă ca balas. Textul este suportul mesajului; distanța dintre semnificanță și semnificat trezuită micșorată. Construcția operii să fie tensionată prin dinamismul scriiturii.

Vrem să vedem tendoanele și mușchii poeziei. Sarcasmul se cuvine completat de umor și ironie. Votăm pentru ironism, așa cum a fost el teoretizat de R. Rorty, conștienți că trăim într-o lume a contingentelor. A sosit momentul renașterii poeziei, a lirismului, a erosului, a misticismului, a vrăjii, a lăsmului și a blestemului. Să tranchilizăm arta schizofrenică! Nu înțelegem să ne întoarcem la rigiditatea ierarhizantă a modernismului. Propunem anihilarea haosului adus în ultima vreme de postmodernism, prin avansarea dinspre periferie spre centru. Destul s-a zăbovit în flegma periferiei.

Aprobăm vitalitatea mahalalei, nu dezlănarea periferică. Să spunem berăm iluziile iluministe ale modernismului, prin dislocarea centrului sau prin multiplicarea lui! Fără să ne îmbătăm cu apa rece a transmodernismului, noi zăbovim, temporar, într-o zonă neutră. Până la ieșirea din haos, să trăim cel puțin un postmodernism monumental! Sensul ascendent al volutei este cel care ne stârnește stihii artistică.

Noi nu avem mentori interesați de puterea din administrația culturală, care inventează și pun în circulație nume doar pentru ca acestea să le devină mai târziu vasale, nici critici al căror entuziasm are surse în complexe de notorietate față de colegii lor de generație. Ne simțim atașați de literatura română, clasică și contemporană, nu o negăm pentru a atrage asupra noastră o

nefericită, în realitate, atenție. Ne bucurăm de prezența lângă noi a scriitorilor care sunt sau nu încadrabili celor trei importante generații, validate valoric, cu care împărțim contemporaneitatea, generațiile '60, '70 și '80. În prejma lor nu simțim nici frustrări și nici angoase. Canonul este reperul valoric de la care plecăm pentru abordarea inovației.

Ca principiu, atunci când va trebui să contestăm ceva, vom avea în vedere acțiunile, ideile și proiectele celui care ne va determina să o facem. Nu vom contesta valoarea lui culturală, așa cum se face acum pentru a ieși cât mai ușor dintr-un complex al legitimității. Acest lucru se va întâmpla numai când noi vom fi contribuit mai mult decât el la patrimoniul literaturii române.

Arta boierească este o artă de conac, generoasă și masivă. Nu spiritul de gașcă, îngust și laș, ne reprezintă, ci reverența față de valoare, sub orice chip s-ar înfățișa ea. Boierul este un cavalier, un aristocrat. Trăsătura sa distinctivă este încrederea, remarcată și de Nicolae Steinhardt la Iisus Hristos, atunci când vorbea despre indulgență, despre faptul că dragostea și iertarea sunt dominante vocației contabile a diavolului.

Boierul impune prin disprețul față de invidie și lingușire. Pentru noi contează ideile de prietenie, fidelitate și detașare de meschinăria machiată artistic. Boierul nu este un dandy sau un fișos arivist. El este un agon, gata să piară luptând pentru convingerile și principiile sale. Boierul este cel care scrie puternic, gândește liber și nu suferă de complexe. El este dezinvolt atât în salon, cât și în mahala.

A sosit momentul răbufnirii generației fără acces la propria țară. Suntem ultima generație. Nouă ni s-a furat Revoluția, știm să prețuim libertatea pentru că luptăm și, mai ales, vom lupta pentru ea, fără să cerem privilegii în schimb. Noi nu facem comerț cu aspirațiile fundamentale care țin de condiția umană. Suntem în căutarea spiritului cosmopolit și critic al Junimii. Suntem agoni într-un spațiu agonistic, arenă a luptei împotriva ghiftuirii și îndobitocirii. Nu vrem să ne lăsăm vrăjiți de consumismul burtos al capitalismului târziu, acel *Spatkapitalismus* al lui Habermas. Îi chemăm alături de noi atât pe cei care ne-au precedat, cât și pe cei care ne urmează - pe toți cei care se recunosc în idealurile noastre.

Arta produsă fără maturitate culturală e un moft. Vrem să exploatăm resursele limbii române din spațiul rural și urban. Dorim o cultură „în care etimologia și sintaxa mediocru - utilitariste nu și-ar mai afla loc“, o cultură dominată de „verbul zgârie-cer“ (Iurie Voronca). De cincisprezece ani, cetățeanul a fost exploatat doar fragmentar, la modul maniac și unilateral. A venit vremea dezlănțuirii imaginației, vremea ieșirii din canale, din cămine infecte și din autobuze cu obsedați.

Tânjim după o proză aticistă, solidă și penetrantă. Destul cu asianismul manierist, dibuitor și schizofren! Ne-am săturat de narcisismul autorilor imberbi, de exhibiționismul subcultural al preținșilor romancieri. Vrem să reinstaurăm tensiunea dintre apolinic și dionisiac, vrem să reinviem sprinteneala prozei scurte, a scurtmetrajului.

Romanul trebuie dus de urgență la terapie intensivă și vaccinat împotriva pornografiei cu buget lingvistic redus. Cuvântul trebuie absorbit în text, altminteri ne complacem în teribilismul spermatic menstrual. De la poveștile *underground*, ce de pe „ulița mică“, ale lui Ion Creangă, lexicul pornografic a involuat până înjurătura cea mai banală. Argoul a fost desfigurată de lipsa de imaginație lingvistică până când a sfârșit cu un biet jargon anchilozat. Trebuie să recâștigăm bucuria de a povesti, de a construi și de a experimenta. Să studiem arta păpușarului! Printr-o tehnică dinamică, capabilă să transforme lectura într-un spectacol al minții, vom reuși să impunem ceea ce acum enunțăm. În acest vremuri improprie, practicăm literatura ca pe un sport extrem. Gata cu bălăcăreala de ghetou, gata cu autenticitatea smiorcăită. Vrem o autenticitate complexă, verosimilă susținută de ludic textual. Să explorăm realul și mai puțin realitatea! Verosimilitate, nu mimesis. Acesta a fost binevenit după intelectualismul optzecist. Acum, când nu mai avem niciun fel de complexe și pudori ne putem permite să atacăm și alte teme. Vrem lărgirea orizontului și abordarea originală. Tinerii nu trebuie să livreze, nici să cumpere artă second-hand.

Nu suntem neapărat integraliști, ci susținători ai creației în formele ei cele mai dinamice și mai noi. După mimarea post-decembristă a avangardei, a venit timpul experimentului. Până acum, acesta a fost tot timpul previzibil. Arta majoră va urma în mod firesc.

Nu este funcționale a modernismului, nu stilului internațional. Nu afacerismului și lichelismului. Să facem o artă ecologică! Să fim capabili să gonim pe autoștrăzi, dar să nu ne temem nici de praful ulițelor. Să asanăm aerul stătut al artei, voiajând cu velierul, balonul și avionul supersonic.

Analizei mimate îi preferăm sinteza. Ne întoarcem spre originea sincretică a artei. Ne-am săturat de sonoritățile proaste de pop, rap, hip-hop și house. Vrem ca operele noastre să aibă tonalități simfonice, să fie jucăușe ca o bagatelă, inflamante ca un bolero, rebele ca un hit rock, subtile ca un jazz.

Acestea sunt lucrurile pe care ni le propunem, de aici plecăm. Portalurile pe care putem fi găsiți sunt www.agonia.ro, www.poezie.ro și www.proza.ro. Evident, suportul de hârtie va rămâne, cel puțin deocamdată, spațiul prioritar al întâlnirii cu dumneavoastră.

Paul Bogdan
Radu Herinean
Felix Nicolau
Marius Marian Șolea

Chemăm alături de noi pe cei care vor regăsi în această proiecție a viitorului literaturii române tinere. Generozitatea noastră este una deschisă spre cei care sunt în afara grupului inițial. Celor mai buni dintre ei le stăm la dispoziție cu festivaluri deja consacrate, în care aducem scriitori importanți pentru a înțelege fundamentul și rostul literaturii și, de asemenea, cu posibilitatea de a-i publica la prestigioase edituri, cu care avem parteneriate.

De la Consiliu adunate...

O lecție de discernământ și responsabilitate a oferit Nicolae Manolescu, președintele S., la recentul Consiliu al breslei. Vorbindu-și de dosariadă, a remarcat faptul că scriitorii sunt ținta unor atacuri nedemne, de toate culorile. Unele, chiar ciudate. Din această perspectivă, breala trebuie să fie și mai solidă, de vreme ce creatorii sunt vizibili doar sub aspect negativ. Ei sunt considerați de unii gălăgioși nozauri, bețivi, beneficiari de stipendii, când scriitorii au dat cel mai mare număr de disidenți. Este nedrept ce se întâmplă cu noi când suntem atacați, cu violență, de veleitari și amatori, de schizitori și procurori de ocazie. Noi nu vedem dosare, nu l-am exclus din Uniune pe Paul Goma, nu facem și n-am făcut poliție politică. În plus, cei de la C.N.S.A.S. ne judecă în afara contextului istoric și administrativ. Acuzațiile nu sunt bazate pe probe, ci, deseori, pe zvonuri. Culpabilizarea generală nu folosește nimănui. Doinaș a fost cel mai hăituit

dintre noi, n-a putut rezista, a cedat, dar el rămâne unul din cei mai mari poeți ai țării. Cum îl evaluăm acum? Prin faptele sale literare, desigur. Turnătorii, câți au fost, sunt mai degrabă victime. În altă parte trebuie căutați călăii. Se vede cu ochiul liber că Dosariada e o Mineriadă subtilă, a subliniat, inspirat, Nicolae Manolescu. * Cu toate aceste evenimente neplăcute, Consiliul Uniunii Scriitorilor a hotărât ca membrii lui, conducerea Uniunii, redactorii-șefi ai revistelor breslei, șefii de filiale și membrii consiliilor acestora să-și prezinte dosarele, aflate în custodia instituției binecunoscute acum. * Președintele Uniunii nu delegă pe nimeni să semneze în locul său, fiindcă va fi mult timp prezent în Casa Monteoru, chiar dacă a primit o funcție importantă la Paris. Treburile scriitorilor rămân tot în prim-plan. * S-a reformat serviciul financiar, postul de director financiar s-a desființat, în locul lui existând

acela de contabil-șef. Noul angajat va fi, deocamdată, în probe. * Colegiul de onoare s-a modificat, membrii lui fiind acum Alexandru George, Ion Pop, Mihai Zamfir, Eugen Negrici și Liviu Ciocârlie. * La cererea lui Viorel Mirea de a fi membru în Uniunea Scriitorilor, după ce a căpătat o sancțiune mult prea drastică, s-a hotărât ca traseul reprimirii lui să fie similar cu al unui creator care intră pentru prima oară într-o astfel de instituție. * Cei care au căpătat indemnizație de merit nu mai au dreptul să beneficieze de ajutoare. * Se preconizează să fie ajutate revistele aflate în dificultate prin noi forme de sprijin. * A fost sporit parcul auto la Uniunea Scriitorilor, datorită gradului de uzură al mașinilor vechi. * S-a modificat contractul cu casinoul, în beneficiul breslei, desigur. * Restaurantul plătește acum o sumă de zece ori mai mare decât cea inițială. * Computerele redacțiilor și ale Uniunii trebuie să fie performante și să prezinte site-uri la zi. Se vor efectua multe operații în acest sens. * Casa Monteoru va intra curând în reparații capitale, cu ajutorul total al Primăriei Capitalei. * Despre vizibilitatea scriitorilor a vorbit Gabriel Chifu, secretarul Uniunii Scriitorilor și redactor-șef al revistei „Ramuri“.

Un dialog incitant găzduiește revista craioveană „Ramuri“ nr. 10, în care D. Tepeșeanu răspunde întrebărilor lui M.V. Buciu. Iată un paragraf: „Societatea românească de mâine nu trebuie să vadă în Gigi Becali pe salvatorul neamului. Cinismul nu trebuie să triumfe, nici mica șmecherie, în vârteala. E evident că-i prefer pe Liceanu, Pleșu.

„Ramuri“ nr. 10/2006

Patapievi etc., care au izbutit grație calităților lor intelectuale să aibă un prestigiu mediatic imens. Acest prestigiu poate părea unora exagerat. Dar nu contează, eu prefer papionul demodat al lui Patapievi băteii ciobănești a lui Becali...“ * Gabriel Chifu scrie despre șansele literaturilor mici, temă care a fost dezbătută și la Festivalul de la Neptun și ajunge la următoarele concluzii: „Această difuzie a centralității ar trebui, măcar în parte, să ne scape de complexe, dacă centrul nu mai e un atribut fix, atunci el poate fi oriunde. Deci, cel puțin ipotetic, și aici. Totul ține de capacitatea noastră de a vorbi cu talent despre noi înșine“. * Texte, la fel de interesante, semnează Gabriel Dimisianu, Dan Cristea, Adrian Popescu, Horia Gârbea, Ioan Lascu. De fapt, așa cum ne-a obișnuit, revista „Ramuri“ e una de ținută, cu semnături prestigioase, care merită toată atenția.

România-Ungaria, match egal între 1954 și 1956

(urmare din pagina 23)

Individul era marcat vizibil de vedea, brusc mi-au venit în memorie câteva cuvinte rusești, pe care nu le mai folosise de aproape cinci decenii și m-am adresat lui în limba lui Lermontov, romanticul, plângându-mă cu dezacordurile le rigoure că nu mai am bani, că sunt din România, că ar fi o dramă să nu mă pot urca în acel avion și altele. La care, rusului i s-a umflat ficatul de mândrie națională și, apreciind eforturile mele de a mă plânge în limba lui, s-a deschis cu un zâmbet generos și mi-a dat drumul pe poartă cu absolut tot calabălăcul meu. deși eu sugeraseam că așa putea să renunț la unele obiecte mai grele: „Nișev, gaspadin, nicevo, idiote (asta înseamnă trecuți și nu idiotule, cum ar fi fost normal), vșeo, v. eo, adică totul.“ Așadar, fără limba învățată de dragul tătucului aș fi fost un om aproape pierdut în neagra veșnicie a țării Chine.

Dar să revin la anul 1956. Nu știu la alții cum era, dar mie mi se făcuse în casă o educație clar antisovietică, mi se vorbea de crimele din vremea lui Stalin, eram deci un reacționar sadea. Dar și ceilalți colegi ai mei gândeau cam la fel, indiferent de cum fuseseră instruiți, poate doar vreo câteva odrasle de activiști să fi reacționat altfel, dar n-au avut curajul, văzându-ne pe noi ceilalți cum tratam cu admirație și compasiune și nu cu revoltă proletară evenimentele incriminate. Ori poate că și ei erau în secret purtați de aceleași sentimente, dacă ne amintim doar de faptul că știam că, de pildă, de Crăciun, vajnicii activiști care pozau în

ateiști, aveau în Ajun un brad care rămânea pe balcon până la Anul Nou, de Moș Gerilă, în vreme ce altul era instalat, evident nu la vedere, de Moș Crăciun. Așadar se instalase un consens între români, care era aproape la fel cu cel natural al maghiarilor. Apoi au urmat represaliile, cărora au căzut victime numeroși studenți români, evident și maghiari, care înfrățiți au manifestat în favoarea mișcărilor revoluționare din octombrie și noiembrie 1956. Nici urmă de șovinism, cum te-ai fi așteptat, ca românii să se bucure atunci când trupele Tratatului de la Varșovia, printre care și ale României, trăgeau cu tunurile în luptătorii unguri. Evident, am resimțit și atunci faptul că Occidentul a trădat Estul, așa cum se întâmplase și cu rezistența românească din munți, care a fost anihilată sub privirile nepăsătoare ale americanilor, care tot au promis că vor veni, dar n-au făcut-o.

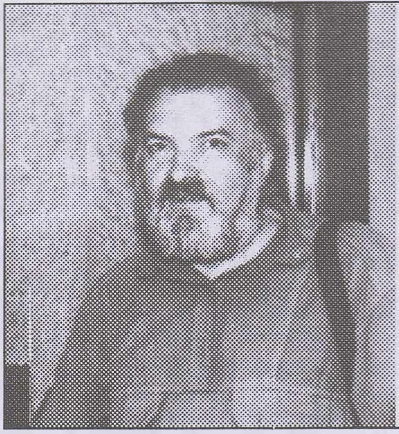
Pe de altă parte, figura fostului secretar general comunist, Nagy Imre, cel care a condus mișcarea antisovietică, în loc să fie repudiată, a fost văzut, chiar și de noi, cei de 12 ani, ca un erou și un martir. Am aflat abia târziu, peste ani, că el a fost adus în România și executat la Arad și mi-a fost rușine pentru aceasta. Chiar în acest an, la sfârșit de februarie, am revăzut Budapesta după mai mulți ani, între timp rămășițele martirului fiind aduse din România și înmormântate la loc de cinste, unde am păstrat la rândul-mi un scurt moment de reculegere.

Astăzi, evenimentele de la care s-au scurs cincizeci de ani sunt omagiate, fiind considerate, alături de mișcările din aceeași vreme din Polonia, drept puncte de reper în lupta popoarelor din Est de a scăpa de tirania sovietică, mai întâi și ulterior

și de cea comunistă.

Mulți dintre românii care au luat atitudine în acele vremi au avut de suferit. O seamă de studenți din Timișoara, Cluj, București, Brașov și Iași au fost arestați și condamnați la ani de închisoare. Printre figurile remarcabile care au suferit aceste represalii se numără Ștefan Augustin Doinaș, Al. Ivăsiuc, Paul Goma, Constantin Ticu Dumitrescu, Alexandru Zub. Dar și în mediul rural au existat manifestări spontane. Istoricul Mihai Retegan și Florin Șperlea au înregistrat 644 de cazuri, dintre care unul deosebit: locotenentul Tudor Mărgineanu din Prundu Bârgăului care a pornit cu unitatea sa de tancuri spre Gherla pentru a-i elibera pe deținuți: a fost condamnat și executat. Iată motive pentru care ader la un îndemn interesant al scriitorului maghiar David Gyula din Cluj: „Bazându-ne pe rezultatele - doar parțiale - ale cercetării, din care am extras datele și exemplele de mai sus, putem afirma, că anul 1956 marchează de fapt un întreg complex de fenomene, având o mare amploare în întreaga Românie. Aniversarea a 50 de ani, care are loc în anul 2006, este un moment demn de evocat și de către români. (...) Iată motivul pentru care comemorarea a 50 de ani de la evenimentele din 1956 trebuie să fie o acțiune comună, în care românii și maghiarii din țara noastră să fie alături, aducându-și aminte de un moment comun al istoriei noastre comune.“ (din *Almanah literar 2006*, editat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, p. 169).

Asemenea momente de anulare a stărilor conflictuale interetnice (meciuri nule) au mai existat: la 1848, în prima perioadă a avântului revoluționar, în primele zile ale Revoluției din decembrie 1989 etc. De ce oare din când în când, tocmai când să credem că putem fi frați, un diavol își vâra coada și strică ce s-a clădit. Poate că la integrarea noastră în Comunitatea Europeană cel mai nedumerit va fi chiar Dracu, care nu va mai ști ce e, român sau ungar? Match nul!

valentin tașcu

Chiar dacă în Sudul țării ecoul evenimentelor din octombrie (23, azi Zi națională) 1956, din Ungaria, au fost mai reduse (exceptând Bucureștiul universitar), merită a fi reamintite la scurgerea unei jumătăți de veac de la producerea lor. Voi folosi pentru aceasta propria mea memorie, fiind la acea vreme încă un copil, dar cu oarecare discernământ.

Cu doi ani mai înainte, în 1954, trăiam într-un Cluj în care populația maghiară era majoritară, cu foarte puțin, dar vizibil. Intuim o anumită ostilitate dintre etnii, mai ales că, locuind în cartierul Gruia, preponderent "cheferist" și românesc, eram obligat, pentru a ajunge la școl., să traversez o zonă aproape integral ungurească (străzile Emil Racoviță, fostă Elisabeta, adică Erzsebet utca, sau Crișan). Cum, pe vremea aceea, încă bântuită de haosul războiului, copiii și adolescenții se împărțeau în "găști" cam greu de controlat de "tânăra" miliție proletară, ocupată să distrugă intelectualitatea "burghezo-moșic rească", în mod sistematic, la trecerea românilor prin zona ungurească se iscau ambuscade și bătăi, de regulă fără urmări grave, mai degrabă cu nuanțe haiducești, dar bine marcate de și nțul apartenenței la etniile respective. "Meciurile" se încheiau de obicei la "egalitate", fiecare "echi" fălindu-se cu victoria. Culmea e că treceam peste ostilități doar atunci când, des de altfel, ca și alcătuim două echipe de fotbal de maidan, cu mingi de cârpă adesea, în cel mai bun caz de cauciuc, formam team-urile după valoare și după apartenență stradală mai mult decât după etnie, amestecându-ne astfel fără nici un fel de resentiment. Cred că și atunci, ca și acum, eram mai mult manipulați, decât convingși de idei naționalis-șovine sau irendentiste. De Trianon nici nu auzisem și nici nu ne interesa.

În același an, 1954, că tot veni vorba de jocul cu balonul rotund, a avut loc un campionat adevărat în care era implicată Ungaria, anume Campionatul Mondial de Fotbal din Elveția. Echipa "țării vecine și prietene", cum ni se spunea la detașamentul de pionieri, avea o valoare nemaipomenit de mare și bătea tot ce mișca pe aene. Caftise ceva mai înainte Anglia la ea acasă (6:3, prima înfrângere a Albionului pe Wembley după vreo 90 de ani) și o spulberase la Budapesta cu 7:1. Avea jucători celebri, pe care-i mai țiu minte: Puskas, Kocsis, Hidekuti, Lantos, portarul genial Grosics, primii formând chiar "tripleta de aur" a lumii, o mașină infernală de goluri care ridică tribunele în picioare. De obicei ungurii tranșau victoria în primele 10 minute ale partidelor, reușind să înscrie, ca într-un "blitz krieg" (că tot fuseseră ei horthyști-hitleriști) două - trei goluri, amuțindu-i pe "dușmani". Echipa noastră națională nici nu îndrăznea să se apropie de vajnicii honvezi (cei mai mulți de la Honved Budapesta, echipă a armatei). În Elveția, scenariul a funcționat impecabil, Ungaria spulberând în grupe redutabila echipă a R.F.G. (8:3) și cu scoruri astronomice rând pe rând Turcia, Austria, Uruguay (campiona mondială en

România-Ungaria, match egal între 1954 și 1956

titre). Printr-un joc al tabelului desfășurător al competiției, în finală a ajuns totuși aceeași echipă a Germaniei, pe care Ungaria o întrecuse atât de lejer în grupele preliminarii. Toate meciurile le ascultam la radio și eram îngroziiți, copiii și părinți, de triumful celor pe care în secret sau pe față îi dușmăneam, vorba vine. Noi, copiii, treceam cu teamă în acele zile prin cartierele adverse, crezând că bătaia din Elveția s-ar putea transfera și în Gruia. Se instalase totuși un straniu armistițiu între găști, dar în care junii maghiari ne priveau cu un zâmbet superior de după gardurile din fier forjat ale vilelor luxoase de pe Erzsebet utca (stradă, în limba maghiară), iar noi pășeam rușinați, de parcă bătută măr ar fi fost chiar echipa României.

Și a venit marea finală. Ungurii, cei din țara lor, dar mai dihai cei din țara noastră, se pregătiseră de sărbătoare, pusese rășpanii românești la gheață, preparaseră friptanele, scosese aparatele de radio la ferestre, parcă pentru a ne obliga pe noi, românii, să ascultăm fanfarele gloriei lor. Începutul a fost ca la carte: în nici zece minute Ungaria conducea cu 2:0, în urletele speakerului Gyula Sepesi, pe care de-a dreptul îl uram, mai ales că aveam impresia că, atunci când purta pe vorbe ungurești echipa honvezilor spre gol, părea că se adresează nouă, românilor, nicidecum ungurilor. Repriza se încheiase cu acest scor care prevedea clar prăbușirea Germaniei occidentale. Acolo în Elveția, ungurii, am aflat ulterior, comandaseră deja gravarea numelor lor pe medaliile de aur. După pauză s-a întâmplat minunea: destul de repede, o Germanie renăscută, a pus în funcție cuplul de frați Fritz și Otmann Walter, și a

chiar toți ziarisții talentați), însoțite de un material fotografic cu imagini terifiante, act de partid atârnați pe felinare, o reală admirație milițieni ciopârțiți, lume speriată și mânia mai apoi tancuri care trăgeau în frumosele clădiri budapestane etc. Era așa-numita "contrarevoluție" din Ungaria din octombrie 1956. Absolut spornică populația clujeană, dar și cea din țară, a șterse buretele resentimentele naționaliste și a trecut mic, cu mare de partea ungarilor răsculați, răscolindu-se, festând, chiar dacă pe șoptite, o reală admirație față de ei. Ce se întâmplase? Toată lumea conștientă, rase, deși nu se pomenise așa ceva în presă, că burările din țara vecină erau îndreptate împotriva sovieticilor care ocupaseră Ungaria, dar care mai stăpâneau și România. Nu interesa atât de mult anticomunistă, ci cea antisovietică, victoriile începute ale ungarilor dându-ne impresia că nu era chiar invincibil. De unde această schimbare într-o vreme în care, deși murise Stalin, umbra lui era încă puternică și nu fusese încă doborâtă statuile și tablourile lui uriașe? Păi, tocmai asta era: eram, copiii fiind, scârbiți de cultul obsesiv al personalității, de faptul că zilnic trebuia să cântăm dimineața la clasă nu doar imnul R.P.R. și pe cel al U.R.S.S., de obligația de a învăța limba rusă sub orice chip, chiar și "cântând". Doar mai ales această ultimă pacoste ne-a făcut pe toți să urâm această limbă despre care nu aflasem că era nu doar a "tătuului" sau a soldaților ocupanți, ci și a lui Tolstoi, Cehov și Dostoievski. Culmea e că resentimentul era atât de puternic încât cei mai mulți refuzam să ne ocupăm de gramatică cu vocabularul rusesc și rău am făcut, pent

fonturi în fronturi

egalat destul de repede, scăzând considerabil decibelii vocii lui Sepesi. Iar la 2:3, fălosul cu pricina a tăcut ca mort. În schimb, din piepturile noastre de aramă au izbucnit răcnete de victorie, de parcă noi bătuserăm și nu nemții. La final, cum ungurilor nu le venea să creadă, am asistat cum, cei care își scosese radiourile la fereastră, le-au aruncat pur și simplu în stradă. Plânsete inutile, dezastre sufletești, divorțuri, infarcturi - în tabăra adversă. În vremea aceasta, deși nu era prevăzut, pentru că de victoria Ungariei nu se îndoise nimeni, părinții mei s-au îmbrăcat elegant și au ieșit la restaurant, unde, fără să se fi înțeles în prealabil, s-au întâlnit cu foarte mulți "români fericiți" și au băut șampaniile pregătite pentru concetățenii maghiari (care au tras în totalitate storiurile). Mama avea un motiv în plus, pentru că la 15 ani, în 1940, la cedarea Nordului Ardealului a fost nevoită să fugă din Cluj, noaptea, peste granița pe care o forma provizoriu Feleacul, pentru că a fost amenințată cu moartea de administrația nouă maghiară cu care intrase în conflict patriotic, și asta nu le-a iertat-o niciodată.

Așadar: victorie românească pe toată linia, provocată de un banal meci de fotbal, între două țări printre care nu era și a noastră: iată un soi de șovinism cu efect de biliard, tragic și comic în același timp, după principiul că dacă nu i-am bătut noi, bine măcar că i-au bătut alții.

La doi ani și ceva distanță de acest episod, eram deja elev măricel, ne-a cutremurat o veste pe care ziarele centrale, dar mai ales locale ("Făclia") o comenta într-un spirit democratic, care a dispărut destul de repede după aceea: pagini întregi de comentarii, adesea preponderent informative și mai puțin interpretate (încă nu intraseră la pușcării

nu ar fi stricat deloc să știm și azi rusește ca la un timp. Fac o paranteză: exact acum doi ani, la începutul anului, am călătorit în China, unde fusesem trimis de guvernul român (unde lucram pe atunci) în demersul de a negocia o alianță cu China. În demersul acesta, am avut de constatat cât de folositor mi-au fost cele doar câteva vorbe rusești pe care le-am reținut din cei opt ani de limba rusă, cu care șase ore pe săptămână. La aeroportul din Beijing, am urcat într-un avion Aeroflot pe care îl urma să mă urcă în Moscova. La check-in la București, cu o escală la Moscova. La check-in am constatat că depășisem cu 17 kg. greutatea maximă admisă a bagajelor înscrisă pe biletul de avion (eu știam că am dreptul la mai mult), iar vama chinezoaică mi-a spus scurt că am de plătit 170 euro. Desigur, nu mai aveam la mine decât câteva euro, păstrați pentru esca de pe aeroportul moscovit Șeremiatov, pentru că restul erau bănuți în chiar voluminoasele bagaje umplute cu meciuri chinezească de 3 - 4 ori mai ieftină acolo decât în România. În zadar am tot încercat eu s-o conving pe miniona funcționară să mă lase să trec, a rămas de piatră, ca Zidul chinezesc. Blocasem intrarea în țară, timpul trecea. Văzând femeiușca disperarea și că era dar mai mult deranjată de blocajul produs, am arătat la altă intrare un bărbat și m-a îndrumat să mă adresez lui, pentru că era șeful agenției Aeroflot. M-am îndreptat cu paimă spre el, pregătindu-mi frazele în engleză, fiind îngrozit de nu reușeam să-l conving, m-ar fi așteptat săptămână de amănare a plecării, deci o ură cheltuială ce nu ar mai fi putut să fie acoperită de Academia. Când am ajuns în preajma lui și am observat deja că, în conformitate cu tradiția

(continuare în pagina 23)

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.